

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA

Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele:

finantsvaldkond

Uuringu terviktekst

Tallinn 2020

SA Kutsekoda

Koostajad Urve Mets ja Andres Viia, Kutsekoda

Retsensendid Jana Kask, Eesti Pank; Kaido Kepp, Tallinna Tehnikaülikool; Külli Meier, Danske Bank (kuni 13.03.2020), Reelika Vahopski, Rahandusministeerium; Andres Piirsalu, Eesti Kindlustusseltside Liit

Akadeemiline toimetaja Olav Aarna, Kutsekoda

Keeletoimetaja Kristel Ress, Päevakera

Täname finantsvaldkonna eksperdikogu liikmeid: Janika Aben, Rahandusministeerium; Margus Haidak, Haridus- ja Teadusministeerium; Mart Jesse, Eesti Liikluskindlustuse Fond; Triin Jänes, Seesam kindlustus; Jana Kask, Eesti Pank; Kaido Kepp, Tallinna Tehnikaülikool; Karin Liikane, Tartu Ülikool; Ülle Matt, Swedbank; Kadri Männasoo, Tallinna Tehnikaülikool; Maire Nurmet, Tartu Ülikool; Mari Pervik, Luminor Bank; Andres Piirsalu, Eesti Kindlustusseltside Liit; Silver Pramann, Tallinna Majanduskool; Liisa Põldma, LHV Pank; Külli Toots, If P&C Insurance; Siiri Tõniste, Rahandusministeerium; Janika Valliste, COOP Pank

Rakendusüuring on valminud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ prioriteetse suuna „Prioriteetne suund 1: ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ Euroopa Liidu vahendite kasutamise eesmärgi 5 „Õpe kutse- ja kõrgharidus on suuremas vastavuses tööturu vajadustega“ meetme „Õppe seostamine tööturu vajadustega“ tegevuse „Tööjõu-vajaduse seire- ja prognoosisüsteemi loomine“ ehk OSKuste Arendamise koordineerimisüsteemi loomine (edaspidi OSKA) eesmärkide elluviimiseks ja tulemuste saavutamiseks

Väljaande autoriõigus kuulub sihtasutusele Kutsekoda. Väljaandes sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Mets, U., Viia, A. (2020). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: finantsvaldkond. Uuringuaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda.

Eessõna

Foto: Eesti Pank

Finantsidega on seotud iga ettevõtte

Kes tunneb huvi majanduses toimuva vastu, sellel tasub igal juhul hästi mõista finantssektori tegevuse põhimõtteid. Sellest võib välja kasvada põnevaid katsumusi pakkuv palgatöö, ent miks mitte ka nurgakivi oma ettevõttele või finantsvabadusele, nagu on tavaks saanud nimetada investeerimisega saavutatud jõukust, mis ei nõua äraelamiseks enam igapäevatööd. Lisaks on selles valdkonnas alati ruumi uutmoodi mõtlemisele. Eesti seni edukaim *fintech* ettevõtte TransferWise on välja arendatud nii iidvanast ametist, kui seda on raha vahetamine.

Finantsala pakub väga mitmekülgset rakendust ja ettevalmistust erinevateks elualadeks. Valdkonda kuuluvad pangandus ja kindlustus, suhtlus klientidega ning majandusanalüüs. Rahandusega on seotud tegelikult iga ettevõtte tegevus, ennekõike investeringute hindamine ja majandustegevuse laiendamiseks vajaliku kapitali leidmine. Nii on rahandusega seotud teemade mõistmine kasuks palju laiemalt kui üksnes tööks finantssektoris.

Samuti tasub teada, et selleski valdkonnas järjest kasvab IT ja laiemalt tehniliste teadmiste tähtsus. Esiteks kasutatakse järjest rohkem mitmesuguste riskide hindamisel ja finantsteenuste hinnastamisel suure andmemahu analüüsi. Suurandmete analüüsi ja tehisintellekti toel saab edaspidi arendada üha täpsemalt välja kliendi vajadustest lähtuvaid teenuseid ja tooteid, mis ei olnud varem tehniliselt võimalikud. Teiseks on esmajoones finantsturgudel muutunud professionaalne investeerimistegevus väga tehnoloogiakeskseks: suure hulga analüüsist ja kohati ka otsustest teevad juba ära arvutid. Kahtlemata liigume siit veel palju edasi.

See kõik ei tähenda aga, et finantsalal jääb töökohti vähemaks. Sellega on samamoodi nagu varasemate muutustega: ühed töökohad kaovad, teised tulevad asemele. Finantsala on selle poolest üks dünaamilisemaid sektoreid. Rutiinse tegevuse osa väheneb ning tehnoloogia, loomingulise töö ja suhtlemise osa kasvab. Sellest koorub omakorda välja pidev ümber- ja täiendusõppe vajadus, mida sektori tööandjad – sealhulgas Eesti Pank – igati soosivad. Praegu näiteks järjest suureneb vajadus rahapesu tõkestamise ja vastavuskontrolli ekspertide järele.

Siinsest sektori analüüsist tuleb muu hulgas välja, et finantsala töötajad on üldiselt oma karjäärivalikuga rahul ja tööjõu voolavus on väike. Ja kuna tegu on ekspertteadmistega, on ka palgatase vastav.

Arvan, et pikas plaanis on finantssektoris kõige edukamad need, kes ühelt poolt mõistavad selle maailma tehnilist poolt ja toimimisloogikat, ent teiselt poolt suudavad ise pakkuda täienduseks analüütilist vaadet. Nad oskavad infot hästi sünteesida ning teha selle põhjal otsuseid ja pakkuda uusi lahendusi. Inimestele, kel on arvutaiupu ja analüütilist meelt, pakub finantssektor kindlasti põnevat rakendust.

Madis Müller

Eesti Panga president

Sisukord

Eessõna	3
Sisukord.....	5
Lühendid.....	7
Uuringu olulisimad tulemused.....	8
Sissejuhatus.....	11
Metoodika.....	13
1. Valdkonna ja põhikutsealade määratlus ning levinuimad õpi- ja karjääriteed.....	18
1.1. Finantsvaldkonna määratlus	18
1.2. Põhikutsealade määratlus.....	20
1.3. Põhikutsealade kirjeldused.....	23
2. Valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadust mõjutavad trendid, mõjurid ja arengudokumendid.....	28
2.1. Valdkonna arengut Eestis mõjutavad üleilmsed trendid.....	29
2.1.1. Tehnoloogiliste muutuste mõju valdkonna põhikutsealadele	30
2.1.2. Sotsiaal-demograafiliste muutuste mõju valdkonna põhikutsealadele.....	35
2.1.3. Õigusaktide ja eeskirjade mõju valdkonna põhikutsealadele	36
2.1.4. Üleilmastumise ja rahvusvahelise koostöö mõju valdkonna põhikutsealadele	37
2.2. Valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadust mõjutavad õigusaktid, arengudokumendid ja ülevaated.....	38
2.2.1. Valdkonnaga seotud õigusaktid ning strateegia- ja arengudokumendid	38
2.2.2. Valdkonnaga seotud uuringud, ülevaated ja analüüsid.....	42
3. Statistiline ülevaade valdkonna tööhõivest ja ettevõtetest	45
3.1. Valdkonnas hõivatud	45
3.1.1. Tööjõu struktuur	46
3.1.2. Palk ja tööjõu voolavus	49
3.2. Statistiline ülevaade valdkonna ettevõtetest.....	51
3.2.1. Ettevõtete arv	52
3.2.2. Majanduskriisi võimalik mõju	56
3.2.3. Lisandväärtus.....	58
4. Põhikutsealade hõiveproгноos ja tööjõuvajadus	60
4.1. Hinnang põhikutsealadel hõivatute arvu muutusele	60
4.2. Tööjõu asendamise vajadus	66
4.3. Tööjõuvajadus kokku	67

5. Oskuste vajadus	68
5.1. Valdkonnaspetsiifiliste oskuste ja teadmiste vajaduse muutused.....	69
5.2. Üldiste teadmiste ja oskuste vajadus.....	71
6. Koolituspakkumine.....	73
6.1. Õppekavad	74
6.2. Tasemeõppes õppijate statistika	77
6.3. Koolituspakkumine tasemeõppes	84
6.4. Valdkonna õppe kvaliteet	85
6.5. Täiendusõppe võimalused ja vajadused	90
7. Valdkonna tööjõu nõudluse ja pakkumise võrdlus.....	96
8. Uuringu järeldused ja valdkonna eksperdikogu ettepanekud	102
Kasutatud allikad.....	106
Lisad.....	111
Lisa 1. OSKA põhiterminid.....	111
Lisa 2. Uuringus osalenud ja intervjueritud eksperdid	114
Lisa 3. Eksperdiintervjuu kava	115

Lühendid

AK – rahvusvaheline ametite klassifikaator (ingl ISCO)
BA – bakalaureuseõpe
DOK - doktoriõpe
EAP – Euroopa ainepunktisüsteemi ainepunkt
EHIS – Eesti hariduse infosüsteem
EKKA – Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuur
EKR – Eesti kvalifikatsiooniraamistik
EKsL – Eesti Kindlustusseltside Liit
EL – Euroopa Liit
EMTAK – Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator
ETU – Eesti tööjõu-uuring
HTM – Haridus- ja Teadusministeerium
IKT – info- ja kommunikatsioonitehnoloogia; infotehnoloogia
IT – infotehnoloogia
KUT – kutseharidus
MA – magistriõpe
MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
MTA – Maksu- ja Tolliamet
OECD – Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon
OSKA – tööjõu- ja oskuste vajaduse seire- ja prognoosisüsteem
RAK – rakenduskõrgharidusõpe
REL 2011 – rahva- ja eluruumide loendus 2011
RM – Rahandusministeerium
TLÜ – Tallinna Ülikool
TTÜ – Tallinna Tehnikaülikool
TÜ – Tartu Ülikool
VEK – valdkonna eksperdikogu
ÕKR – õppekavarühm

Uuringu olulisimad tulemused

Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi OSKA **finantsvaldkonna** rakendusuuringu aruanne sisaldab infot tööjõu nõudluse ja võimaliku pakkumise kohta. Uuringu autorid otsisid lahendust probleemile, **kuidas vastata finantsvaldkonna tööjõu- ja oskuste vajadusele lähema viie aasta jooksul ning kuidas peaks selleks muutma koolituspakkumist.**

OSKA eesmärk on tööturul toimuvate muutuste ja ühiskonna vajaduste võimalikult kiire jõudmine koolituspakkumisse (sh täienduskoolitusse ja ümberõppesse). Uuringu käigus analüüsiti valdkonna võimalikke tulevikusuundumusi, hinnati, milline on nende valguses valdkonna põhikutsealade tööjõuvajadus, ning seda, kuidas peab muutuma õppe sisu, et töötajate oskused vastaksid paremini tööturu vajadustele.

Valdkonna arengut mõjutavad lähitulevikus tehnoloogia, Eesti riigi ja Euroopa Liidu õiguskeskkonna nõuded, sotsiaal-demograafilised muutused ja üleilmastumine. Ärikeskkonna trendid mõjutavad hõivatute arvu kõigil uuringus käsitletud põhikutsealadel, seejuures võib mõju tööhõivet nii suurendada kui ka vähendada.

Valdkonna töötajate teadmiste ja oskuste omandamine varieerub töökohapõhisest väljaõppest kuni teaduskraadi omandamiseni õppeasutuses. Enamiku põhikutsealade esindajatest saab liigitada tippspetsialistide hulka, kelle keskharidusjärgne haridustee kestab kolm kuni viis aastat.

Finantsvaldkonda iseloomustab teenuste osutamisel uuenduslike lahenduste mitmekesine kasutamine. Lisanduvad õigusaktid ja eeskirjad seavad pankadele, kindlustusandjatele ja teistele valdkonna organisatsioonidele uusi nõudmisi, mida tuleb arvestada nii teenuseid osutades, uusi tooteid ja teenuseid arendades kui ka turunduses.

OSKA prognoosi alusel kasvab finantsvaldkonna hõive lähema viie aasta jooksul vähesel määral, rohkem muutub hõive struktuur:

- valdkond vajab igal aastal üle 100 uue töötaja, neist 40% asendus- ja 60% kasvuvajaduse katmiseks;
- klienditeeninduse olemus on muutunud: vähenenud on klientide teenindamise ning kasvanud nõustamise ja juhendamise vajadus, muutunud on nii teeninduse viis, vorm kui ka keskkonnad. Tehnoloogia areng on muutnud paljud protsessid pool- või täisautomaatseks, vähendades nii otseselt klienditeeninduses hõivatute vajadust. Selline protsess lähitulevikus jätkub ja **vajadus klienditeenindajate järele kahaneb**. Teisalt toob jätkuv digiteerimine kaasa e-lahenduste kasutajate arvu kasvu, mis lähitulevikus **suurendab mõnevõrra vajadust klienditoe nende spetsialistide järele**, kes suhtlevad klientidega e-kirja, telefoni, videosilla ja reaalajavestluse vahendusel;
- suurem eeskirjade arv toob kaasa **kasvava vajaduse sisekontrolli ja riskijuhtimisega seotud töötajate järele**, kes hoolitsevad nõuete täitmise eest. Seega suureneb vajadus riskijuhtide, rahapesu tõkestamise ekspertide ning vastavuskontrolli ja kliendiandmete ekspertide järele;
- **suureneb vajadus äriarendusprofiiliga info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) spetsialistide järele;**

- eri elualade andmete analüüsimiseks ning selle alusel uute finantsteenuste ja -toodete arendamiseks, samuti kliendikäitumise prognoosimiseks **vajatakse rohkem andmeanalüüsioskustega töötajaid.**

Valdkonna tasemeõppe koolituspakkumine ja tööturu vajadused erinevad järgmistes aspektides.

- **Majandus- ja õigusharidusega inimesi lisandub tööturule rohkem, kui valdkond vajab.**
- Matemaatika ja statistika eriala lõpetajad on tööturul kõrgelt hinnatud ning nende järele on pidev nõudlus. **Siiski asub matemaatika ja statistika õppekavade alusel õppinuid finantsvaldkonda tööle vähe:** ainult viiendik. Õppijatele tuleks tutvustada valdkonnaga seotud mitmesuguseid karjäärivõimalusi.
- Matemaatika ja statistika õppekavades tuleb **pöörata suuremat tähelepanu majandusteadmiste kujundamisele**, st anda teadmisi näiteks finantsturgude toimimisest, finantsmodelite koostamisest, finantstulemuslikkuse ja investeringute tasuvuse hindamisest ning finantseelarvete ja -aruannete koostamisest.
- Kõrgkoolilõpetajate **riskijuhtimisteadmiste ja -oskuste tase vajab tööandjate hinnangul tõstmist.** Üha tähtsamaks saavad teadmised finantsturgude toimimisest, finantsinstitutsiooni tegevusega kaasnevatest riskidest ja finantsala õiguskeskkonnast.
- Valdkonnaga seotud õppekavade alusel õppinute **teadmised andmeanalüüsi kontseptsioonidest ja meetoditest vajavad samuti arendamist.** Kasvab vajadus oskuse järele mõista ja hinnata kliendibaasi, sh selle kvaliteeti. Oskus suurandmeid eesmärgipäraselt analüüsida on võrdselt tähtis nii infotehnoloogia (IT-) spetsialistide, analüütikute kui ka riskihindamisspetsialistide töös.
- **Digitehnoloogia kasutamise võimaluste juhtimisega seotud õppekavade alusel ei võeta praegu vastu piisavalt õppijaid**, et katta valdkonna tööjõuvajadust. Tehnoloogiline innovatsioon loob tingimused uute tegevus- ja juhtimismudelite ning finantsvaldkonnas ka ärimudelite tekkeks ja rakendamiseks. **Nüüdisaegsete finantsettevõtete ärimudelid on rahandus- ja IKT-valdkonna sümbioos.** Napib töötajaid, kellel on samal ajal teadmised nii majanduse toimimise põhimõtetest kui ka digitehnoloogia rakendamise võimalustest ettevõtetes.

Valdkonna töötajate täienduskoolituse vajadus kasvab hüppeliselt.

- Valdkonnas peab jätkuma **süsteemne täiendusõpe** nii järjepidevuse, ülesehituse kui ka sisu poolest.
- Täiendusõpe on töötajate jaoks tähtis teadmiste ja oskuste omandamisel, säilitamisel ja arendamisel. Üleilmsete trendide mõjul muutub töö sisu pidevalt ja **elukestvas õppes peavad osalema valdkonna kõigi põhikutsealade esindajad.**
- Valdkonna töötajate **täienduskoolitusvajadus riskijuhtimise, sh rahapesu tõkestamise ja vastavuskontrolli alal kasvab hüppeliselt.** Lisanduvad õigusaktid ja eeskirjad seavad pankadele ja kindlustusandjatele uusi nõudmisi, mida tuleb arvestada nii teenuseid osutades, uusi tooteid ja teenuseid arendades ning turundades kui ka töötajaid värvates. Riskijuhtimisega seotud koolitusvajadus ulatub väljapoole valdkonda.
- Valdkonnas valitseb terav **puudus sellistest täienduskoolituse võimalustest, milles on juhtimis- ja majandusteemadega põimitud digi- ja muu tehnoloogia arengusuundade teemad.**
- Valdkonnas töötavate **kõigi põhikutsealade esindajate majandusteadmised ning kitsamalt teadmised teenuse ja teenuseosutaja toimimise põhimõtetest vajavad arendamist.** Sõltumata

ametikoolest on valdkonnas hõivatutel vaja ajakohastada või süvendada oma äriteadmisi makro-majandusest ja finantssektorist. See lubab neil terviklikumalt mõista majanduse (kitsamalt teenuse ja teenuseosutajate) toimemehhanisme ning leida võimalikku arengut silmas pidades sobivaid lahendusi.

- Finantstehnoloogia (ingl *fintech*) ettevõtete **töötajate turundus-, sh eksporditeadmised** vajavad arendamist. Need ettevõtted on aktiivsed ka üleilmsel turul, nende tegevus muutub järjest rahvusvahelisemaks. See eeldab valdkonnas tegutsejatel oskust turundada oma tooteid ja teenuseid kogu maailma mitmekesisel turul.

Valdkonna esindajad tunnetavad vajadust regulaarsete, valdkonna osalisi (ettevõtted, poliitika-kujundajad ja õppeasutused) kaasavate arutelude (ümarlaudade) järele:

- üleilmsete trendide mõjul muutub töö keskkond ja sisu pidevalt. Et muutusi arvestada, on vaja kõigi osaliste tihedat ja regulaarset koostööd. Regulaarsed arutelud aitavad oskuste kvaliteedi parandamiseks ja tööjõuvajaduse rahuldamiseks **kutsuda vajalikke muutusi kiiresti esile**;
- finantstehnoloogia ettevõtete ja klassikaliste finantsettevõtete koostöö on kasvutrendis. Ka õppeasutustel on hea koostöö valdkonna ettevõtetega, kuid nähakse vajadust **kõiki osalisi kaasavate arutelude järele**.

Finantsvaldkond on atraktiivne tööandja ja tööjõu voolavus on seal väike. Valdkond on ka noorte seas menukas ja OSKA teiste valdkondadega võrreldes on sinna töötajaid leida suhteliselt lihtne. Siiski leidub põhikutsealasid (nt riskijuhid, rahapesu tõkestamise eksperdid), kuhu on vajalike teadmiste ja oskustega tööjõudu leida keeruline. Üleilmsete trendide mõjul kasvab vajadus nii töötajate järele, kellel on riskijuhtimisega seotud teadmised ja suurandmete analüüsi oskused kui ka tehisintellekti rakendustega töötamise võimekus.

Sissejuhatus

Vabariigi Valitsus kiitis 2014. aasta veebruaris heaks tööturu seire ja prognoosi ning oskuste arendamise koordineerimisüsteemi kontseptsiooni, mida on lühidalt hakatud nimetama OSKA süsteemiks ehk OSKA-ks.¹ Selle eesmärk on paremini siduda tööturu vajadused ja koolituspakkumine ning see, et tööturul toimuvad muutused ja ühiskonna vajadused jõuaksid koolituspakkumisse võimalikult kiiresti. OSKA arendamist koordineerib Sihtasutus Kutsekoda.

OSKA seob tööturu osaliste eksperditeadmise haridus- ja koolitusteenuste struktuuri, mahtu ja sisu planeerimist toetavaks süsteemiks, toetab tööandjate ja õppeasutuste koostööd õppekavade arendamisel ning ajakohase tööturuteabe jõudmist karjääriteenuste osutajateni. Nende eesmärkide täitmiseks tehakse OSKA käigus tööjõu- ja oskuste vajadust käsitlevad üksikasjalikud uuringud keskmiselt viie majandusvaldkonna kohta aastas. Uuritavad valdkonnad nimetab igaks aastaks OSKA koordineerimisnõukogu. OSKA valdkonnauuringute jaoks on töötatud välja ühtne meetoodika, milles on määratud nende põhialused ja kirjeldatud tulemuste saavutamise teed.

Siinses uuringuaruandes esitatakse finantsvaldkonna (edaspidi ka: valdkond) rakendusuuringu tulemused. Uuringu eesmärk oli selgitada välja, **kuidas muutuvad lähema viie aasta jooksul valdkonna põhikutsealade hõive ja vajatavad oskused** ning milliseid muudatusi oleks selle alusel vaja teha koolituspakkumises, et paremini vastata tööjõuturu muutuvatele vajadustele. Uuringuga mitte **ei püüta ennustada tööjõuvajaduse lähituleviku arengusuundumusi, vaid vahendatakse ekspertide hinnanguid soovitud tulevikuseisundi kohta**. Seega pakub uuring poliitikakujundajatele tuge, mille abil tulevikku juhtida, mitte ennustada.

Eesmärgi saavutamiseks on uuringus kasutatud nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid meetodeid. Andmeallikad on intervjuud valdkonna ekspertidega, valdkonna statistika, varem Eestis ja mujal maailmas tehtud uuringud, valdkonna strateegilised dokumendid ja arengukavad jms.

Uuringu käigus moodustati Kutsekoja juurde valdkonna eksperdikogu (VEK), kuhu kaasati valdkonna erialaliitude, tööandjate, õppeasutuste ja avaliku sektori esindajad. VEK-i töö eesmärk oli toetada uuringumeeskonda uuringuprotsessis kogutud materjali tõlgendamisel ja valideerimisel, et sõnastada ettepanekud valdkonna tööjõu- ja oskuste vajaduse ning koolituspakkumise paremasse vastavusse viimiseks.

OSKA meetoodikat on mõnes aspektis kohandatud, et pakkuda otsustamiseks paremat tuge. Näiteks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) 2011. aasta Eesti rahva ja eluruumide loenduse (REL 2011) andmetel põhinevate prognoosiandmete asemel kasutatud Maksu- ja Tolliamet (MTA) töötamise registri tunduvalt ajakohasemaid andmeid (2019. a lõpu seisuga).

Uuringuaruande ülesehitus

- Esimeses peatükis on määratletud **uuritav valdkond** ja kirjeldatud põhikutsealasid.
- Teises peatükis antakse ülevaade valdkonna lähituleviku tööjõu- ja oskuste vajadust mõjutavatest **suundumustest, arengukavadest** ning varem tehtud **uuringutest**.
- Kolmandas peatükis käsitletakse valdkonna majanduslikku seisundit ja **statistilisi taustanäitajaid**.

¹ Uuringuaruandes kasutatud OSKA põhitähtsused koos seletustega on esitatud lisas 1.

- Neljandas peatükis on esitatud valdkonna lähema viie aasta **tööhõiveprognoos** põhikutsealade kaupa.
- Viiendas peatükis analüüsitakse valdkonna põhikutsealade **oskuste vajaduse** muutumist.
- Kuuendas peatükis vaadeldakse valdkonnaga seotud **tasemeõpet ja täienduskoolitust**.
- Seitsmendas peatükis võrreldakse **tööjõu nõudluse ja pakkumise tasakaalu** valdkonna põhikutsealade kaupa.
- Kaheksandas peatükis esitatakse eelnevast tulenevad **järeldused, tähelepanekud ja ettepanekud** prognoositud tööjõu- ja oskuste vajaduse rahuldamiseks.

Esitatud ettepanekute rakendamise seiret alustatakse aasta pärast uuringu avalikustamist. Tagasiside kogumiseks korraldatakse ettepanekute rakendajate seas küsitlus, mille tulemuste alusel OSKA uuringumeeskond koos VEK-iga analüüsib, kas rakendatud tegevustest piisab valdkonna tööjõu ja oskustega seotud kitsaskohtade leevendamiseks.

Kutsekoda tänab suure panuse eest VEK-i liikmeid, intervjueerituid, retsensente jt valdkonna esindajaid, kes on aidanud kaasa uuringuaruande valmimisele.

Valdkonna rakendus-uuringu on teinud SA Kutsekoda.

Metoodika

OSKA valdkonnauuringute jaoks on töötatud välja ühtne metoodika, milles on määratud põhialused ja kirjeldatud tulemuste saavutamise teed. Metoodikaga saab lähemalt tutvuda aadressil <https://oska.kutsekoda.ee/oskast/oska-metoodika/>.

Siinses uuringus otsiti vastust küsimusele, **mida on vaja muuta koolituspakkumises ning teistel osalistel, et täita finantsvaldkonna tööjõu- ja oskuste vajadus lähema viie aasta jooksul.**

Püstitatud uurimisprobleem on jagatud järgmisteks **uurimisküsimusteks**.

1. Millisena nähakse valdkonna arengut lähema viie aasta jooksul?
2. Milline on valdkonna majanduslik seisund praegu (sh hõive) ja milline on olnud selle arengudünaamika lähiminevikus?
3. Mis on valdkonna põhikutsealad?²
4. Kui palju vajatakse põhikutsealadel tööjõudu lähema viie aasta jooksul?
5. Milliste oskustega töötajaid vajatakse lähema viie aasta jooksul?
6. Milline on valdkonna praegune koolituspakkumine?
7. Kuidas vastab koolituspakkumine prognoositavale tööjõuvajadusele?
8. Mida muuta õppekavaarenduses (erialade struktuur ja sisu, vajalike oskuste arendamine) ning koolituskohtade arvus õppetasemeti, et täita valdkonna koolitusvajadus lähema viie aasta jooksul?

Andmeallikadena kasutati eksperdiintervjuusid, arutelusid valdkonna ekspertidega nii VEK-i koosolekutel kui ka muul kujul, statistikat, uuringuid, arengukavu, üleilmsete tulevikutrendide käsitlusi ning muid asjakohaseid dokumente.

Poolstruktureeritud eksperdiintervjuud (nii rühma- kui ka individuaalintervjuud) tehti **detsembrist 2019 kuni juulini 2020**. Kokku tehti 23 intervjuud 30 eksperdiga era- ja avalikust sektorist, erialaliitudest ning kõrg- ja kutsekoolidest.³ Intervjueeritute hulgas oli nii uuringu käigus moodustatud VEK-i liikmeid kui ka asjatundjaid väljastpoolt. Intervjueeritavate valikul peeti silmas, et esindatud oleks valdkonna teadmus ja kogemus tööjõu- ja oskuste vajaduse kohta tööandjate vaatenurgast, valdkonna koolituspakkumisest ning üldisest majandus- ja hariduspoliitilisest kontekstist. Eelistati eksperte, kellel oli laiem kogemus mitmes rollis (nt ettevõtte, erialaliit, avalik sektor, koolitamine). Intervjuude analüüsiks kasutati programmi QDA Miner Lite.

Uurimisküsimustele vastamiseks tehtud analüüsi eristab traditsioonilisest uurimistegevusest eeskätt asjaolu, et tulemusi valideeriti samm-sammult VEK-is. Protsess oli kahesuunaline:

- ühelt poolt andsid eksperdid oma hinnangu analüüsi vahetulemustele;
- teiselt poolt käsitleti VEK-i arutelusid osana kogutavast empiirilisest materjalist, st neid tõlgendati ja analüüsiti samal ajal eksperdiintervjuudega, võttes arvesse teema konteksti ning selle kohta kogutud taustmaterjale.

² Põhikutseala on valdkonna toimimiseks olulise tähtsusega valdkonnaspetsiifilisi kompetentse eeldav kutseala. Vt <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2019/02/OSKA-metoodika-2.1-1.pdf>.

³ Intervjueeritute nimekiri ja intervjuude kava on lisades 2 ja 3.

VEK-i ülesanne oli täiendada uuringumeeskonna kogutud infot ning toetada uuringumeeskonda selle tõlgendamisel, valideerimisel ja järeltulemuste tegemisel, sh

- hinnata, kuidas mõjutavad üleilmsed tulevikutrendid ning Eesti ja Euroopa arengustrateegiad ja eeskirjad valdkonna võimalikke arengusuundi ja tööjõuvajadust;
- hinnata, milliste oskustega töötajaid vajab valdkond viie aasta jooksul;
- hinnata valdkonna koolituspakkumist ja sõnastada tööturu koolitustellimus;
- teha ettepanekuid tegevusteks ja muudatusteks, mis toetavad tööjõu- ja oskuste nõudluse ja pakkumise vastavust, sh koolituskohtade kujundamist ja oskuste õpet.

Uuringu käigus Kutsekoja juurde moodustatud VEK-i liikmed olid järgmised.

Tööandjate esindajad

Andres Piirsalu, Eesti Kindlustusseltside Liit
Jana Kask, Eesti Pank
Janika Valliste, COOP Pank
Küllli Toots / Liina Kesküla, If P&C Insurance
Liisa Põldma, LHV Pank
Mart Jesse, Eesti Liikluskindlustuse Fond
Merike Kim / Mari Pervik, Luminor Pank
Triin Jänes, Seesam Insurance
Ülle Matt, Swedbank

Õppeasutuste esindajad

Silver Pramann, Tallinna Majanduskool
Kadri Männasoo, Tallinna Tehnikaülikool
Kaido Kepp, Tallinna Tehnikaülikool
Karin Liikane, Tartu Ülikool
Maire Nurmet, Tartu Ülikool

Avaliku sektori esindajad

Janika Aben, Rahandusministeerium
Margus Haidak, Haridus- ja Teadusministeerium
Siiri Tõniste, Rahandusministeerium

Veebruarist kuni septembrini 2020 pidas **VEK neli koosolekut**. Nende sisu oli järgmine.

1. 19.02.2020

Sihiseade: ülevaade OSKA protsessist ja metoodikast; valdkonna statistiline taustinfo, põhikutsealade määratlemine; VEK-i tegevuskava kinnitamine

Valdkonna olevik ja tulevik: valdkonna tööjõunõudlust mõjutavate majandusnäitajate analüüs; tulevikutrendide ja tehnoloogia arengu mõju hindamine valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadusele ning hinnang lähema viie aasta tööjõu- ja oskuste vajadusele

2. 17.06.2020 (e-koosolek)

Valdkonna koolituspakkumine ja koolitusvajadus: koolituspakkumise analüüs, sh tööturu nõudluse ja tasemeõppe lõpetajate erialase struktuuri vastavus

Uuringu järeltulemuste ja ettepanekute esimene arutelu

3. 02.07.2020 (e-koosolek)

Uuringu järeltulemuste ja ettepanekute teine arutelu

4. 09.09.2020 (e-koosolek)

Uuringutulemuste kinnitamine. Kokkuvõtte tagasisidest uuringuaruandele

Uurimisprobleemi lahendamiseks kasutati järgmist metoodikat.

1. Rahvusvahelise ametite klassifikaatori AK (ISCO-08)⁴ alusel koondati andmed valdkonna ametialade kohta ja analüüsiti neid. Vastuseid otsiti järgmistele küsimustele.

- Kui palju inimesi ja mis ametialal valdkonnas töötab?
- Millised on valdkonna toimimiseks suurima tähtsusega ametialad?

Vastuste leidmiseks intervjueriti liitude ja tööandjate esindajaid, analüüsiti MTA töötamise registri andmeid ning MKM-i koostatud tööhõive alusandmestikus ning statistikas valdkonna kutsealasid. Põhikutsealade leidmiseks selgitati esmalt välja valdkonna põhifunktsioonid (tugifunktsioonid jäeti analüüsist välja). Baasandmestik põhineb MTA 2019. aasta andmestikus esitatud töötajate arvil. Analüüsitulemusi valideeriti VEK-is.

2. Koguti ja analüüsiti infot valdkonna üldiste arengutrendide ning strateegilistes dokumentides kavandatud arengusuundade kohta. Analüüsiga otsiti vastuseid järgmistele küsimustele.

- Milliseid arengusuundi on valdkonnas oodata ja milline on trendide mõju?
- Milliseid arengusuundi on valdkonnas oodata tehnoloogiarendide ja strateegiliste arengukavade realiseerumisel?
- Millised ootused kaasnevad tööjõuvajadusele ja tulevastele tööoskustele koos nende arengusuundadega?

Vastuste leidmiseks analüüsiti arengukavu ja valdkonna tulevikku kirjeldavaid trende (vt ptk 2). Analüüsi tulemusi valideeriti ja täiendati intervjuude käigus ning VEK-is.

3. Koostati põhikutsealade tööhõive ja tööjõuvajaduse prognoos aastani 2025. Vastuseid otsiti järgmistele küsimustele.

- Milline on põhikutsealade praegune seis valdkonna statistiliste näitajate ja hõivetrendide põhjal?
- Milline on tööjõuvajaduse prognoos põhikutsealadel lähemaks viieks aastaks (sh töötajate pensionile siirdumisest ja kutsealade kasvust/kahanemisest tingitud tööjõuvajadus)?

Valdkonna vajadus uue tööjõu järele hõlmab OSKA prognoosis kaht tegurit: asendusvajadust ja kasvu- või kahanemisvajadust.

Asendusvajadus tähendab tööjõudu, mida vajatakse vanuse tõttu tööturult lahkuvate töötajate asenduseks. **Kasvu- või kahanemisvajadus** lähtub kutsealal hõivatute koguarvu prognoositavast muutusest ning modifitseerib asendusvajadusest tulenevat uue tööjõu vajadust (st põhikutseala kasvu korral on igal aastal vaja rohkem uusi töötajaid, kui pensionile siirdub, ja vastupidi). Pensionile siirdumise asendusvajaduse alusandmestikuna kasutati MKM-i tööjõuvajaduse prognoosis⁵ tehtud arvutusi. MKM-i alusandmestiku hõive näitajad põhikutsealade kohta põhinevad REL 2011 andmetel, mida nüüdisajastati Eesti tööjõu-uuringust (ETU) pärit kolme aasta keskmiste näitajatega.

Kutsealade tööhõive muutuste ning sellest tuleneva kasvu-/kahanemisvajaduse prognoosimisel lähtuti valdkonna senisest ja prognoositud arengust, tööhõivet mõjutavatest trendidest, õiguslikust mõjust ning statistikast, mida täpsustati ja täiendati eksperdiintervjuudes ja -aruteludel. Trendide mõju

⁴ Vt lähemalt http://metaweb.stat.ee/view_xml.htm?id=3005499&siteLanguage=ee.

⁵ Vt lähemalt https://www.mkm.ee/sites/default/files/toojouprognosis_2026_lyhikirjeldus.pdf.

tööhõivele (kas trendi mõjul hõive suureneb või väheneb ning mil määral, trendi mõju tugevus ja tõenäosus) hinnati iga trendigrupi kaupa eraldi valdkonna, alavaldkonna ja kutseala tasandil, kasutades noolte ja värvide skaalat. Et teisendada trendide mõju hõive arvuliseks muutuseks, seati noolte skaalaga vastavusse protsentjaotuse skaala, mis põhineb kutsealade ajaloolise kasvu/kahanemise tüüpilisel jaotusel.

Tööjõuvajadust mõjutab lisaks töötajate liikumine majandussektorite ja ametialade vahel, kuid seda tegurit ei ole ametiala tasandil vajalike andmete puudumise tõttu võimalik täpselt arvestada. Töötajate liikumist majandussektorite vahel ja tööjõu voolavust hinnati MTA töötamise registri ning Statistikaameti andmete põhjal. Usaldusväärsete algandmete puudumise tõttu ei ole nõudluse hindamisel rändega arvestatud.

4. Koguti ja analüüsi eksperdi hinnanguid töötajate oskuste vajaduse kohta lähema viie aasta jooksul. Vastuseid otsiti järgmistele küsimustele.

- Millised oskused on põhikutsealadel tegutsemiseks lähema viie aasta jooksul kasvava tähtsusega? Millised neist on praegusel töötajaskonnal ebapiisavad?
- Millised on oskused, mis on sellel põhikutsealal tegutsemiseks praegu tähtsad, kuid mille tähtsus tulevikus kahaneb?

Puuduvaid või kasvava tähtsusega oskusi kirjeldades ei ole taseme- ja täiendusõpet üldjuhul eristatud.

5. Eelneva põhjal tehtud järelduste alusel sõnastati vajalike muutuste esilekutsumiseks ettepanekud, et täita lähema viie aasta koolitusvajadus. Vastuseid otsiti järgmistele küsimustele.

- Milline on valdkonna koolituspakkumine?
- Millised on peamised soovitud tasemeõppesüsteemi kohta prognoositava tööjõu- ja oskuste vajaduse rahuldamiseks?
- Millised on peamised soovitud täiendus- ja ümberõppesüsteemi kohta prognoositava tööjõu- ja oskuste vajaduse rahuldamiseks?
- Millised on peamised soovitud haridussüsteemi kohta oskuste kvaliteedi parandamiseks?

Vastuste leidmiseks kasutati eeskätt eelnevate uurimisküsimuste vastustes tehtud järeldusi ning õppekvaliteedi hindamise aruannete põhjal tehtud analüüsi tulemusi jm andmeid.

Et hinnata võimaliku uue tööjõu pakkumist prognoosiperioodil, võeti aluseks tasemeõppe analüüs. Uuritavate kutsealadega otseselt seotud õppekavade loetelu koostati Eesti hariduse infosüsteemi (EHIS) andmete, õppekavade kirjelduste, õppeasutuste veebilehtede, intervjuude ja VEK-i hinnangute põhjal.

Tööjõu pakkumine on arvatud valdkonna põhikutsealadega seotud õppekavade alusel kolme viimase õppeaasta lõpetajate keskmise arvu põhjal. Valdkonna tööjõu pakkumisse ei ole hõlmatud kõiki nende õppekavade alusel lõpetanud, kuna osa õppekavade alusel koolitatakse töötajaid ka teistele valdkondadele (nt osa matemaatika eriala omandanud suundub haridusvaldkonda). Seetõttu on tasemeõppe õppekavade alusel lõpetajad arvestatud tööjõu pakkumisse proportsionaalselt nende õppekavade spetsialiseerumisega ning õppekava kirjelduses sisalduva info ja vastava õppekavarühma (ÕKR) lõpetanute senise tööturukäitumisega. Viimase hindamiseks on kasutatud EHIS-e ning MTA ühendatud andmestikku.

Töøjõu pakkumise hindamisel ei ole lõpetajate tegelikku tööturul rakendumist mudelisse üle kantud üksüheselt, vaid on võetud arvesse, millistes sektorites ja millistel ametialadel töö leidmiseks eriala sisuliselt sobib. Et vältida eri õppeastmete lõpetajate liitmisest tulenevat topeltarvestust kõrghariduses (nt doktoriõppe lõpetajad on enne omandanud magistrikraadi, magistriõppe (MA) lõpetajad aga läbinud kõrghariduse esimese astme jne), on näitajate summeerimisel arvestatud võimalikku liikumist õppeastmete vahel. Lisaks on lõpetajate arvu korrigeeritud töøjõus osalemise määraga⁶ (st kooolituspakkumine on läbi korrutatud 2005.–2016. aasta lõpetajate töøjõus osalemise määraga⁷).

Soovituste ja ettepanekute vormistamisel kasutati eeskätt eelnevate uurimisküsimuste vastustes tehtud järeldusi, õppekvaliteedi hindamise aruannete põhjal tehtud analüüsi tulemusi jm andmeid, mida arutati korduvalt VEK-i liikmetega.

⁶ Töøjõus osalemise määr defineeritakse selle uuringu kontekstis kui tööturul hõivatute osatähtsust lõpetajate seas.

⁷ Allikas: HTM-i uuringu „Edukus tööturul“ 2017. a andmed 2005.–2016. a lõpetajate kohta.

1. Valdkonna ja põhikutsealade määratlus ning levinuimad õpi- ja karjääriteed

Lühikokkuvõte

Uuringus käsitletakse finantsvaldkonna – panganduse ja kindlustuse ning teiste valdkonnas tegutsevate ettevõtete – tööjõu- ja oskuste vajadust.

Analüüsitud põhikutsealad on klienditeenindaja/-nõustaja, klienditoe spetsialist, kliendihaldur, laenuhaldur, investeerimisnõustaja ja -vahendaja, kindlustusvahendaja, kahjukäsitleja, analüütik, riskijuht, rahapesu tõkestamise ekspert, vastavuskontrolli ekspert, kliendiandmete ekspert, kindlustusriski hindaja ning tooteomanik/tootejuht/teenusejuht.

Esimeses peatükis kirjeldatakse, milliseid tegevusvaldkondi uuring hõlmab ning kuidas piiritleti valdkond statistiliste klassifikaatorite mõistes. Lisaks antakse ülevaade valdkonna põhikutsealadest⁸ – kuidas on need määratletud ametite klassifikaatori vaatenurgast, milline on nende töö sisu ning levinuimad õpi- ja karjääriteed.

1.1. Finantsvaldkonna määratlus

OSKA uuringus mõistetakse finantsvaldkonna all kogu finantssektorit. Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatoris (EMTAK)⁹ on finantsvaldkond jaotatud kolmeks alavaldkonnaks:

- 1) **finantsteenuste osutamine**, v.a kindlustus ja pensionifondid (K64);
- 2) **kindlustus, edasikindlustus ja pensionifondid**, v.a kohustuslik sotsiaalkindlustus (K65);
- 3) **finantsteenuste ja kindlustustegevuse abitegevusalad (K66).**

Finantsteenuste osutamine hõlmab panku (sh keskpanka) ja muid rahaloomega seotud finantsasutusi (nt hoiu-laenuühistud), valdusfirmade¹⁰ tegevust, finantsvaradesse investeerimist, kapitalirenti¹¹, muid laenuandjaid (sh pandimajad ja kiir-laenuandjad) ning muid mujal liigitamata finantsteenuste osutajaid.¹²

Kindlustus, sh edasikindlustus ja pensionifondid, hõlmab ettevõtteid, mis pakuvad elu-, kahju- või edasikindlustust.¹³ Pensionifondid on EMTAK-i mõistes juriidilised isikud (nt fondid, skeemid ja/või programmid), mis on korraldatud pensionitulu (pensionihüvitiste) kindlustamiseks ainult üksuse töötajatele või liikmetele – sellist pensionitulu kindlustamise võimalust Eestis ei pakuta. Eestis

⁸ Põhikutseala on valdkonna toimimiseks olulise tähtsusega valdkonnaspetsiifilisi kompetentse eeldav kutseala. Vt ka <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2019/02/OSKA-metoodika-2.1-1.pdf>.

⁹ Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator 2008. <https://www.rik.ee/et/e-ariregister/emtak-tegevusalad>.

¹⁰ Üksused, kes hoiavad enda valduses tütarettevõtete grupi väärtvabereid/vara, st omavad aktsiate kontroll-pakki ja kelle põhitegevus on grupi omamine. Valdusfirma ei paku firmadele, kelle väärtvabereid ta hoiab, muid teenuseid, st nad ei halda ega juhi teisi üksusi. Töötajate arvult suurim on Olympic Entertainment Group AS.

¹¹ Töötajate arvult on suurimad pankade liisinguüksused.

¹² Selle koodiga on registreeritud u 1000 finantsettevõtet, sh finantstehnoloogia ettevõtted, kellest on töötajate arvult suurim TransferWise.

¹³ Edasikindlustus on algse kindlustusandja kindlustusriskide ülevõtmine teise kindlustusandja poolt. Eestis pakub edasikindlustust ainult If P&C Insurance Ltd (publ) Eesti filiaal.

tegutsevate pensionifondide valitsemine on EMTAK-is liigitatud finantsteenuste ja kindlustustegevuse abitegevusalade hulka.

Finantsteenuste ja kindlustustegevuse abitegevusalad hõlmavad finantsturgude haldamist (siia kuulub börs¹⁴), väärtpaberi- ja kaubalepingute maaklerlust¹⁵ (sh valuutavahetus), muid finantsteenuste abitegevusalasid¹⁶, riski- ja kahjuhindamist, kindlustusagentide ja -vahendajate tegevust¹⁷, muid kindlustuse ja pensionifondide abitegevusalasid ning fondide valitsemist (sh pankade pensionifondide valitsemine ja institutsionaalsete portfelli haldamine).

Valdkonna määratlus on kokkuvõtlikult esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Eesti finantsvaldkond EMTAK-i järgi

FINANTSVALDKOND		
Finantsteenuste osutamine	Kindlustus	Finantsteenuste ja kindlustustegevuse abitegevusalad
K641 Rahaloomega seotud finantsvahendus Keskpank, krediidasutused (pangad)	K651 Kindlustus Elu- ja kahjukindlustus	K661 Finantsteenuste ja kindlustustegevuse abitegevusalad, v.a kindlustus ja pensionifondid Börs Väärtpaberi- ja kaubalepingute vahendamine Valuutavahetus Finantsnõustamine
K642 Valdusfirmade tegevus	K652 Edasi-kindlustus	K662 Kindlustuse ja pensionifondide abitegevusalad Riskide ja kahju hindamine Kindlustusvahendajate tegevus
K643 Investeerimine võlakirjadesse, väärtpaberitesse ja sarnastesse finantsvahenditesse		K663 Fondide valitsemine Pensioni- ja investeerimisfondide valitsemine
K649 Muude finantsteenuste osutamine, v.a kindlustus ja pensionifondid Liisingufirmad, pandimajad, kiiralaenuandjad, finantstehnoloogia ettevõtted ¹⁸ , investeerimise jt finantsvaldkonnaga seotud ettevõtted ¹⁹		

Allikad: EMTAK 2008, uuringu autorid

Uuringus on vaatluse all kogu valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadus, v.a ametialad, mida on analüüsitud teistes OSKA valdkonnauuringutes.²⁰

¹⁴ Eestis NASDAQ TALLINN AS.

¹⁵ Suurim tööandja on Admiral Markets AS.

¹⁶ Selle koodiga on registreeritud üle 300 mitmesuguse organisatsiooni, töötajate arvult on suurim Maaelu Edendamise Sihtasutus.

¹⁷ Töötajate arvult on suurimad Iizi Kindlustusmaakler AS ja Kindlustusest Kindlustusmaakler OÜ.

¹⁸ Mõni finantsvaldkonnaga teatud määral seotud finantstehnoloogia ettevõtte on registreeritud EMTAK-is ka info ja side kategoorias (nt Veriff OÜ, Salv OÜ).

¹⁹ Muude finantsteenuste osutajana on registreeritud ka paljud töötajateta osaühingud.

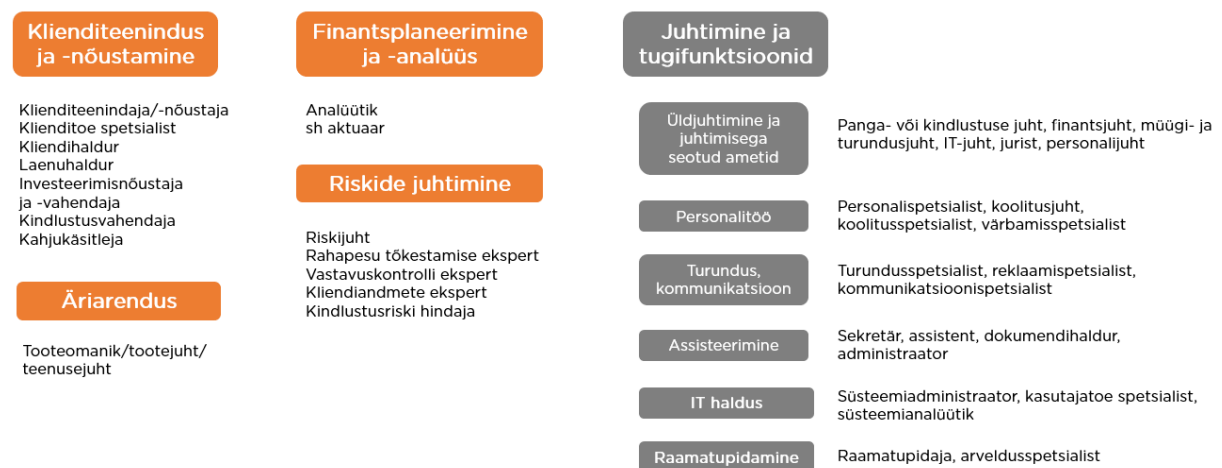
²⁰ Nt IKT-ga seotud ametite tööjõu- ja oskuste vajadust on hinnatud IKT-uuringus, raamatupidamisega seotud ametid arvestusala uuringus ning personalijuhtimisega seotud ametid personali- ja administratiivtöö ning ärinõustamise uuringus. Vt ka: <https://oska.kutsekoda.ee/oska-valdkonnad/>.

1.2. Põhikutsealade määratlus

OSKA uuringutes on **tööjõu- ja oskuste vajaduse analüüsimise peamine ühik põhikutseala**, st valdkonna toimimiseks olulise tähtsusega valdkonnaspetsiifilisi kompetentse eeldav kutseala. Põhikutsealad määratleti siinses uuringus koostöös VEK-iga ja lähtudes peamistest funktsioonidest, mida valdkonna organisatsioonid täidavad. Ühte põhikutsealasse koondati ametialad, mis täidavad sarnast funktsiooni ja eeldavad sarnast erialast väljaõpet.

Valdkonna põhikutsealadel hõivatute arv erineb valdkonna ettevõtetes ja asutustes hõivatute üldnäitajast. Selle põhjus on asjaolu, et põhikutsealade hulka ei hõlmatud ametialasid, mille põhikompetentse ei loetud piisaval määral valdkonnaga seotuks, mille esindajaid on väga vähe või mida analüüsitakse OSKA teistes valdkonnauuringutes.

VEK-i otsusel on analüüsi hõlmatud klienditeeninduse ja -nõustamise, finantsplaneerimise ja -analüüsi, riskijuhtimise ning äriarendusega seotud põhikutsealad (vt joonis 1). Kõrvale jäeti juhtimise ja tugifunktsioonidega ning tarkvaraarendusega seotud ametialad.

Joonis 1. Finantsvaldkonna kutsealade jaotus funktsioonide järgi

Allikas: autorite koostatud

Põhikutsealade seos AK ametialadega on esitatud tabelis 2. **Valdkonna põhikutsealadel töötas 2019. aastal (põhitöökohal) u 5700 inimest.**

Lisaks on tabelis 3 esitatud hõivatutest terviklikuma ülevaate saamise eesmärgil hõiveandmed valdkonna muude ametialade kohta, mille tööjõuvajadust analüüsitakse teistes OSKA uuringutes.

Tabel 2. Finantsvaldkonna põhikutsealad ja seosed AK ametirühmadega ning 2019. a hõivatud

Põhikutseala	AK kood	AK ametiala	Hõivatuid finantsvaldkonnas 2019 ²¹
KLIENDITEENINDUS JA NÕUSTAMINE			
Klienditeenindaja/-nõustaja	4211	Pangatellerid jms klienditeenindajad	833
	4229	Klienditeenindajad, mujal liigitamata	155
Klienditoe spetsialist	4222	Kõne- ja kontaktikeskuse klienditeenindajad	878
	4225	Infopunkti klienditeenindajad ²²	497
	5244	Telefonimüügi agendid ²³	62
Laenuhaldur	3312	Krediidi- ja laenuhaldurid	601
Kliendihaldur	2412	Finants- ja investeerimisnõustajad ²⁴	Osa 350-st
Investeerimisnõustaja/-vahendaja	2412	Finants- ja investeerimisnõustajad	Osa 350-st
	3311	Väärtuspaberi- ja valuutamaaklerid ning -vahendajad	58
Kindlustusvahendaja	3321	Kindlustusagendid	443
Kahjukäsitleja	3315	Hindajad ja kahjuhindajad	Osa 266-st ²⁵
FINANTSPLANEERIMINE JA -ANALÜÜS			
Analüütik, sh aktuaar	2120	Matemaatikud, aktuaarid ja statistikud	100
	2413	Finantsanalüütikud	560
	2421	Juhtimis- ja organisatsioonianalüütikud	Osa 196-st
	2631	Majandusteadlased ²⁶	51
	3314	Statistilise ja matemaatilise arvestuse jms keskastme spetsialistid	158
	2529	Andmebaasi ja arvutivõrgu tippspetsialistid, mujal liigitamata ²⁷	Osa 75-st
RISKIJUHTIMINE			
Riskijuht	2422 3411	Strateegiate väljatöötajad ²⁸ Õigusvaldkonna keskastme spetsialistid ²⁹	329 66
Rahapesu tõkestamise ekspert			
Vastavuskontrolli ekspert			
Kliendiandmete ekspert			
Kindlustusriski hindaja	3315	Hindajad ja kahjuhindajad	Osa 266-st
ÄRIARENDUS			
Tooteomanik/tootejuht	2421	Juhtimis- ja organisatsioonianalüütikud ³⁰	Osa 196-st
	1213	Poliitika- ja strateegiajuhid	Osa 18-st

Allikas: MTA töötamise register (põhitöökoht)

²¹ Andmeallikas on MTA töötamise register, kus iga ettevõtte registreerib oma töötajad ise. Uuringu autorid juhivad tähelepanu asjaolule, et ettevõtted võivad sarnaste kutsealade määramisel kasutada erinevaid AK koode, mistõttu ei pruugi hõiveandmed olla põhikutsealati täpsed.

²² Siia liigitatakse ka klienditoe konsultandid.

²³ Siia liigitatakse ka kõnekeskuse müüjad.

²⁴ Siia liigitatakse ka ärikliendihaldurid, suurtkliendihaldurid ja personaalpanganduse haldurid.

²⁵ Ekspertide hinnangul on neist kahjukäsitlejaid kaks kolmandikku ja kindlustusriski hindajaid üks kolmandik.

²⁶ Siia liigitatakse ka majandusanalüütikud.

²⁷ Siia liigitatakse ka andmebaasivahendajad, keda on ekspertide hinnangul vähe.

²⁸ Siia liigitatakse ka riski tippspetsialist ja turvanõunik. Strateegiate väljatöötajad töötavad välja ja analüüsivad tegevussuundi, mis on aluseks ettevõtete tegevuse ja programmide kavandamisele, rakendamisele ja muutmisele. Nende tööülesannete hulka kuulub muu hulgas ohtude ja riskide hindamine ning neile reageerimine.

²⁹ Nende tööülesannete hulka kuulub mh klientide õigusvastase käitumise juhtumite uurimine.

³⁰ Siia liigitatakse ka arendusjuhid, arendusprojektide koordinaatorid ja arenduse tippspetsialistid.

Tabel 3. Juhtimise ja tugifunktsioonidega seotud ning muud finantsvaldkonna tegevusalad, nende seosed AK ametirühmadega ning 2019. a hõivatud

	AK kood	AK ametiala	Hõivatuid finantsvaldkonnas 2019
Üldjuhtimine ja juhtimisega seotud ametid	1120	Suurettevõtete tegevdirektorid ja tippjuhid	152
	1211	Finantsjuhid	102
	1213	Poliitika- ja strateegiajuhid	Osa 18-st
	1219	Äriteenindus- ja haldusjuhid, mujal liigitamata	112
	1221	Müügi- ja turundusjuhid	140
	1223	Teadus- ja arendusjuhid	138
	1330	IKT-juhid	122
	1346	Finantsvahendus- ja kindlustusteenuste juhid	462
	1349	Kutseteenuste juhid, mujal liigitamata ³¹	22
	2619	Õigusvaldkonna tippspetsialistid, mujal liigitamata ³²	234
	3341	Kontorijuhatajad	167
	3342	Juristid-asjaajajad	35
Personalitöö	1212	Personalijuhid	25
	2423	Personali ja karjääri tippspetsialistid	45
	3333	Töövahendajad	13
	4416	Personalitöö assistendid	16
Turundus ja kommunikatsioon	2166	Kujundajad ja multimeediadisainerid	23
	2431	Reklaami ja turunduse tippspetsialistid	146
	2432	Avalike suhete tippspetsialistid	31
	3322	Müügiesindajad ³³	235
Assisteerimine	2622	Raamatukoguhoidjad jms teabe tippspetsialistid ³⁴	12
	3343	Sekretärid-asjaajajad ja sekretärid-juhiabid	105
	4110	Kontoriabilised	139
	4120	Asjaajamise tugitöötajad	143
	4132	Andmesisestajad	165
	4226	Üldadministraatorid	11
	4415	Kartoteegi- ja registripidajad	24
	4419	Kontoritöötajad ja klienditeenindajad, mujal liigitamata	364
IT haldus ja arendus	2511	Süsteemianalüütikud	148
	2521	Andmebaaside projekteerijad ja administraatorid	57
	2522	Süsteemadministraatorid	77
	3512	IKT kasutajatoe tehnikud	64
	2529	Andmebaasi ja arvutivõrgu tippspetsialistid, mujal liigitamata	Osa 75-st
	3513	Arvutivõrkude ja -süsteemide tehnikud	14
Raamatupidamine	2411	Raamatupidamise tippspetsialistid	225

³¹ Siia liigitatakse näiteks juriidilise osakonna juhid.

³² Siia liigitatakse finantsettevõtetes töötavad juristid.

³³ Siia liigitatakse ka turundusspetsialistid.

³⁴ Siia liigitatakse ka dokumendihaldurid.

	2621	Arhivaarid ja kuraatorid	11
	3313	Raamatupidamise keskastme spetsialistid	166
	4311	Raamatupidamise kontoritöötajad	76
	4312	Statistilise arvestuse, rahanduse ja kindlustuse kontoritöötajad	346
Muud	2132	Põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse nõuandjad	13
	3323	Varustajad	18
	4213	Pandimajapidajad ja rahalaenajad	104
	4214	Võlgade sissenõudjad jms töötajad	30
	5223	Poemüüjad	13
	5230	Kassapidajad ja piletimüüjad	32
	5246	Toitlustuse letitöötajad	15
	5249	Müügitöötajad, mujal liigitamata	19
	5414	Turvatöötajad	14
	9112	Koristajad ja abilised kontoris, hotellis jms asutustes	12
	Muu AK kood		326
	AK kood puudub		1050
Tarkvaraarendus (põhikutsealad, mida analüüsitakse OSKA IKT-uuringus)	2512	Tarkvaraarendajad	695
	2513	Veebi- ja multimeediaarendajad	14
	2514	Rakenduste programmeerijad	32
	2519	Tarkvara- ja rakenduste arendajad ning analüütikud, mujal liigitamata	98

Allikas: MTA töötamise register (põhitöökoht)

1.3. Põhikutsealade kirjeldused

Järgnevalt on kirjeldatud valdkonna põhikutsealasid ning nende levinuimaid õpi- ja karjääriteid, tuginedes intervjuudele tööandjatega, Rajaleidja infole, ametikirjeldustele, õppeasutuste veebilehtedele ja VEK-i aruteludest saadud infole.

KLIENDITEENINDUS JA NÕUSTAMINE

Klienditeenindaja/-nõustaja

Klienditeenindaja/-nõustaja osutab klientidele finantsteenuseid, sh esmast finantsnõustamist, ning pakub ja müüb finantsasutuse tooteid ja/või teenuseid.

Siia liigitatud ametid on näiteks klienditeenindaja, -nõustaja, teller ja kindlustusspetsialist.

Klienditeenindaja/-nõustaja kutsealal töötamise eeldus on vähemalt keskharidus. Sellel kutsealal töötamine sobib valdkonnas karjääri alustamiseks. Vajalikke teadmisi ja oskusi saab omandada töökohapõhise õppe käigus finantsettevõttes. Töötamine eeldab spetsiaalse õppe läbimist ja eksamite sooritamist.

Klienditoe spetsialist

Klienditoe spetsialist tagab klientide küsimuste (teatud teenuste, nt ettevõtte konto avamise puhul) ja tehniliste probleemide kiire lahendamise ning kliendi rahulolu, pakkudes meeldivat ja hästi koordineeritud suhtlust eri osalistega. Ta suhtleb klientidega e-kirja, telefoni, videosilla ja reaaliajaveestluse (*chati*) vahendusel.

Töö klienditoe spetsialistina ei eelda erialase tasemeõppe lõpetamist: tööd saab alustada, läbides samal ajal töökohapõhise õppe finantsettevõttes.

Levinuimad ametid on klienditoe spetsialist, klienditugi jt.

Kliendihaldur

Kliendihaldur nõustab kliente finantsteenuste ja/või -toodete alal, leides ja pakkudes neile sobilikke lahendusi. Ta vastutab kliendisuhete hoidmise ja uute loomise eest.

Töös tulevad kasuks teadmised majandusest kõrghariduse tasemel. Kliendihalduriks õpitakse töökohapõhiselt erialaspetsialisti juhendamisel.

Levinuimad ametid on näiteks kliendihaldur ja kliendinõustaja.

Laenuhaldur

Laenuhalduri ülesanne on nõustada kliente finantseerimistoodete alal, leida neile sobivad laenu- ja liisingutooted, sõlmida lepingud ning hoida kliendisuhteid. Ta hindab ka klientide äriprojektide vastavust panga seatud kriteeriumitele.

Töö laenuhaldurina eeldab kõrgharidust, sobivad valdkonnad on näiteks majandus, rahandus, ärijuhtimine ja matemaatika.

Investeeringisnõustaja

Investeeringisnõustaja vastutab investeeringistoodete pakkumise ja müügi eest. Tema tööülesanne on selgitada välja kliendi riskiprofiil ja pakkuda selle alusel talle sobivaid investeeringistootesid (nt hoiused, väärtpaberid, fondid (sh pensionifondid), aktsiad). Investeeringisnõustaja-fondijuht töötab välja fondi investeeringistrateegia ning sellest lähtudes investeerib vara, võttes aluseks õigusaktides ja fondi tingimustes ettenähtu.

Ekspertide hinnangul on investeeringisnõustajana töötamise soovituslik eeldus bakalaureuseõppe (BA) või MA läbimine majanduse, ärijuhtimise, rahanduse või finants- või kindlustusmatemaatika alal.

Kindlustusvahendaja

Kindlustusvahendajad jagunevad Eestis kindlustusmaakleriteks (tegutseb kindlustusvõtja huvides) ja kindlustusagentideks (tegutseb kindlustusandja huvides). Kindlustusvahendaja vaatab üle kindlustatavad esemed, aitab kliendil valida sobiva kindlustuslepingu ja sõlmib selle, järgides kindlustustegevuse seaduse nõudeid.

Kindlustusmaakler nõustab kliente, pakub neile toote- ja hinnavõrdlusi, esitab kindlustuslepingu sõlmimiseks piisava hulga eri seltside pakkumusi ning valib välja variandi, mis tema hinnangul kattub kindlustusvõtja huvidega kõige paremini. Ta täidab kliendi kohta riskiküsimustiku ning vaatab üle ja pikendab juba sõlmitud lepinguid.

Kindlustusagent, vastupidiselt kindlustusmaaklerile, on kindlustusandja esindaja ja pakub kliendile lepingu sõlmimiseks ainult selle kindlustusseltsi tooteid, mida ta esindab.

Kindlustusvahendajaks saab õppida töökohapõhiselt erialaspetsialisti juhendamisel, kasuks tuleb majanduse kõrgharidus.

Kahjukäsitleja

Kahjukäsitleja, nõudekäsitleja (edaspidi kahjukäsitleja) selgitab välja nõudega seotud asjaolud, sh nõude rahalise väärtuse. Kahjukäsitleja töö tulemusena teeb kindlustusandja nõude väljamaksmise otsuse. Ta kasutab vajaduse korral valdkonna spetsialistide abi, tunneb hästi kindlustustingimusi ja kindlustatud esemest tulenevat spetsiifikat.

Töö eeldab kindlustusesemest lähtuvat kutse- või kõrgharidust, millele lisandub töökohapõhine väljaõpe. Kuna suur osa kindlustatavatest esemetest on seotud mootorsõidukite või ehitistega, siis sobivaimat õpet pakuvad näiteks Viljandi Kutseõppekeskus, Tallinna Tehnikakõrgkool ja Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ).

FINANTSPLANEERIMINE JA -ANALÜÜS

Aktuaar

Aktuaar on kindlustusmatemaatik. Tema tegevusala on üldiselt ettepanekute tegemine kindlustus-teenuse hinnastamiseks ja riskide hindamiseks, kindlustusandja maksejõulisuse hindamine ja kindlustustehniliste eraldiste hindamine, aga sõltuvalt kindlustusandja spetsiifikast võib lisanduda teisigi analüütilisi ülesandeid.

Seaduses nähakse ette³⁵, et osana juhtimissüsteemist peab iga kindlustusandja tagama aktuaarifunktsiooni toimimise. Aktuaarifunktsiooni tõhusa täitmise tagamiseks ta a) koordineerib kindlustustehniliste eraldiste arvutamist; b) tagab nende eraldiste arvutamise eelduste ning meetodika ja aluseks olevate mudelite asjakohasuse; c) hindab kindlustustehniliste eraldiste arvutamisel kasutatud andmete piisavust ja kvaliteeti; d) võrdleb parimaid hinnanguid kogemusega; e) teavitab kindlustusandja haldus-, juhtimis- või järelevalveorganit kindlustustehniliste eraldiste arvutamise usaldusväärsusest ja nõuetekohasusest; f) jälgib kindlustustehniliste eraldiste arvutamist ebapiisava teabe korral; g) väljendab arvamust kindlustusriskide hindamise üldise strateegia kohta; h) väljendab arvamust edasikindlustusprogrammide asjakohasuse kohta; i) aitab tõhusalt rakendada riskijuhtimissüsteemi eelkõige seoses riskide rühmitamisega, mille alusel arvutatakse kindlustusandja kapitalinõuded.

Aktuaarifunktsiooni täidab inimene, kellel on aktuaari- ja finantsmatemaatika teadmised, kes vastab kindlustusandja tegevusele omaste riskide laadile, ulatusele ja keerukusele ning kes on võimeline tõendama asjakohast kogemust seoses kohaldatavate ameti- ja muude standarditega.

Analüütik

Analüütiku põhitöö on seotud arvandmete tõlgendamisega. Ta kogub uuritava valdkonna kohta andmeid ning teeb nende põhjal järeldusi valdkonna arengu ja hetkeseisu kohta. Ta analüüsib majandus- ja finantskeskkonna arengut ja trende, kliendisektorite finantskäitumist või finantsasutuse enda äritegevust. Töövaldkond hõlmab paljude majandusharude tegevust. Tööülesannete järgi jagunevad analüütikud kitsa valdkonna spetsialistideks, näiteks on olemas krediidi-, majandus-, eelarve-, börsi- ja finantsanalüütikud.

³⁵ Vt kindlustustegevuse seaduse § 99.

Töö analüütikuna eeldab kõrgharidust. Sobivad näiteks majandusteaduse, äriahanduse, matemaatika ja statistika ning andmeteadusega seotud õppekavad.

Fondijuht

Fondijuht töötab välja fondi investeerimisstrateegia ning sellest lähtudes investeerib vara, võttes aluseks õigusaktides ja fondi tingimustes ettenähtu. Tema töö hõlmab määratud investeerimisfondide ja institutsiooniliste portfelli varade koosseisu planeerimist, tehinguid fondi varaga, fondi kuuluvate instrumentide kohta teabe kogumist ning nende muutuste pidevat jälgimist.

Töö fondijuhina eeldab kõrgharidust, sobivad näiteks majandusteaduse, äriahanduse, õigusteaduse, matemaatika ja statistika ning andmeteadusega seotud õppekavad.

RISKIJUHTIMINE

Riskijuht

Riskijuht vastutab finantsasutuse riskide (sh operatsioonirisk, krediidirisk, vastavuskontrolli risk, rahapesurisk) jälgimise ja mõõtmise ning riskijuhtimissüsteemi kui terviku toimimise eest. Ta loob ja hoiab töös riskidest teavitamise süsteemi, hindab minimaalset tegutsemiseks vajalikku likviidsust ja kapitali ning seostab seda ettevõtte ja sektori toimimisega.

Töö riskijuhina eeldab kõrgharidust. Sobivad näiteks majandusteaduse, äriahanduse, matemaatika ja statistika, andmeteaduse ning loodus- ja täppisteadustega seotud õppekavad. Vajalik ja vältimatu eeldus on arusaam valdkonna ning sealt tegutsevate ettevõtete ja teenuse toimimisest. Kasuks tuleb pikemaajaline praktiline kogemus finantssektorist ja arusaam sektori toimimisest.

Rahapesu tõkestamise ekspert

Rahapesu tõkestamise ekspert (ingl *AML officer*) nõustab finantsasutuse üksusi õigusaktidest tulenevate nõuete täitmisel. Ta hindab tegevusega seotud riske, teeb kontrolltoiminguid, koostab rahapesu (AML³⁶) tõkestamise vastavuskontrolli aruandeid, kogub ja analüüsib klientide kohta käivat teavet ning teeb nende kohta tegevus- ja taustakontrolli rahapesu ja terrorismi rahastamise suhtes.

Töö rahapesu tõkestamise eksperdina eeldab kõrgharidust, sobivad näiteks majandusteaduse, õigusteaduse, äriahanduse ja andmeteadusega seotud õppekavad. Kasuks tuleb finantssektori praktiline kogemus klientide teenindamisega või muud laadi esmatasandi tegevustega ning arusaam sektori toimimisest.

Vastavuskontrolli ekspert

Vastavuskontrolli ekspert (ingl *compliance officer*) jälgib finantsasutuse tegevuse vastavust õigusaktidele ja eeskirjadest tulenevatele nõuetele. Ta hindab juhtimissüsteemi vastavust õigusaktidele ja õiguskeskkonna muutuste võimalikke mõjusid ning nõustab juhatust selleks, et finantsasutus, selle juhid ja töötajad tegutseksid õigusaktide ja finantsasutuse juhtimisorganite kinnitatud eeskirjade ja heade tavadega kooskõlas. Ta hindab juhtorganite, sh võtmefunktsioonide eest vastutajate ja täitjate ning vahetult klientidega kokkupuutuvate töötajate sobivust. Lisaks ta kontrollib ja haldab klientidega seotud dokumentatsiooni, sh jälgib klientide tehinguid.

³⁶ AML (ingl *anti money laundering*). Rahapesu on protsess, millega kurjategijad püüavad varjata oma ebaseadusliku tegevuse tagajärjel saadud tulu päritolu, vt <https://www.pangaliit.ee/rahapesu-tokestamine>.

Töö vastavuskontrolli eksperdina eeldab õigusteaduse kõrgharidust. Kasuks tuleb finantssektori praktiline kogemus klientide teenindamisega või muud laadi esmatasandi tegevustega ning arusaam sektori toimimisest.

Kliendiandmete ekspert

Kliendiandmete ekspert (ingl *KYC³⁷ officer*) vastutab finantsasutuses klienditundmise põhimõtte järgimise, sh kliendiandmete kogumise ja säilitamise eest.

Töö kliendiandmete eksperdina eeldab kõrgharidust, sobivad näiteks majandusteaduse, õigusteaduse, ärirehanduse ja andmeteadusega seotud õppekavad.

Kindlustusriski hindaja

Kindlustusriski hindaja (ingl *insurance underwriter*) otsustab kindlustusriski võtmise ja selle tingimused, näiteks kindlustusmakse suuruse ja kaitse ulatuse. Lisaks nõustab ta kolleege kindlustusküsimustes. Ta hindab ja analüüsib elu- ja varakindlustusega seotud riske ning aitab hinnastada elu-, tervise-, ettevõtte varakindlustust, kodukindlustust jm. Tema ülesanne on hinnata kindlustusvõtja riski enne kindlustusperioodi algust ja kindlustuslepingu uuendamist.

Töö kindlustusriski hindajana eeldab kindlustusobjektist lähtuvat erialast kõrgharidust, millele lisandub töökohapõhine väljaõpe. Sobivat õpet pakuvad õppeasutused on näiteks TTÜ ja Tallinna Tehnikakõrgkool (tehnikerialad) ning Tartu Ülikool (TÜ) (õigusteadus).

ÄRIARENDUS

Tooteomanik/tootejuht/teenusejuht

Tooteomanik (ingl *product owner*), tootejuht/teenusejuht juhib toote-/teenuseportfelli kogu selle elukaare ulatuses, st uue toote/teenuse loomise algatamist ja arendusprotsessis osalemist, uue toote/teenuse turuletoomist, parendamist, lõpetamist ja asendamist, samuti turunduskampaaniate ettevalmistamist ja elluviimist. Ta koostab ka toote-/teenuseportfelli eelarve ning koostab toote-/teenuseanalüüse ja turuanalüüse. Ta teeb toote arendus- ja parendusprotsessis koostööd eri osalistega (nt insenerid, analüütikud, disainerid, turundajad, klienditoe spetsialistid jt).

Töö eeldab kõrgharidust, sobivad nii majandusteaduse kui ka tarkvaraarendusega seotud õppekavad. Kasuks tuleb digitehnoloogia kasutamise võimaluste juhtimisega seotud õppe läbimine.

Kasutatavad ametinimetused: IT-arendaja, äriarendaja, kanaliarendaja, tootejuht, teenusejuht, tooteomanik, valdkonnajuht ja projektijuht.

³⁷ KYC (ingl *know your customer, know your client*) – „tunne oma klienti“, st klienditundmise põhimõte.

2. Valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadust mõjutavad trendid, mõjurid ja arengudokumendid

Lühikokkuvõte

Finantsvaldkonna arengut mõjutavad kõige rohkem tehnoloogia areng ning Eesti riigi ja EL-i õiguskeskkonna nõuded ja eeskirjad. Veel avaldavad valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadusele järjest tugevamat mõju demograafilised muutused, üleilmastumine ja väärtushinnangute teisenemine.

Tehnoloogilised lahendused võimaldavad muuta finantsteenuste tarbimise personaalsetest vajadustest lähtuvaks ning suurendada teenuste interaktiivsust ja kasutajasõbralikkust. Nende lahenduste mitmekesine kasutamine finantsteenuste osutamisel on pidevas kasvu- ja muutusetrendis. Näiteks pilveandmetöötlus on jõudnud kiiresti peavoolu, vähendades finantsettevõtete kulusid ja suurendades andmeturvet. Samuti võimaldab nutikate süsteemide kasutuselevõtt paljusid tegevusi automatiseerida ja nii vähendada tööjõuvajadust. Automatiseerimisel on tugev mõju toodete ja teenuste tarbimisele, aga ka protsesside optimeerimisele. Plokiahela tehnoloogia rakendamine võimaldab seevastu suurendada andmetöötluse jälgitavust ja kontrolli ning vähendada pettuste tõenäosust. Tehisintellekti võimaluste kasutamine on suurema perspektiiviga võimalus rahapesu tõkestamisel ja pettuste tuvastamisel. Finantsvaldkonnas ei lähe ilmselt kaua, kuni tehisintellekti toega personaliseeritud teenused muutuvad normiks: klienditoe teenuseid hakkavad pakkuma ja arendama intelligentsed robotid. Finantsteenuste ja -toodete turundamisel on kasvutrendis sotsiaalmeedia võimaluste laialdasem kasutamine.

Kasvab pangandus- ja kindlustusettevõtete väline finantsvahendus. Panganduse ja kindlustusandjate traditsioonilistele ärimudelitele pakuvad konkurentsi finantstooteid arendavad finants- ja kindlustustehnoloogia ettevõtted, mille äri olemasolu võimaldab ja juhib tehnoloogia (ingl *fintech*-ettevõtted).

Valdkonna kutsealade tööd reguleerivaid seaduseid ja arengukavu on palju ning nende mõju valdkonna arengule on väga tugev. Digitaalrahandus peab arenema käsikäes õigusnõuetega, mida tuleb kohandada, et tagada tehingute turvalisus ja tarbijakaitse. Lisanduvad õigusaktid ja eeskirjad seavad pankadele ja kindlustusettevõtetele uusi nõudmisi, millega tuleb arvestada nii teenuseid osutades, uusi tooteid ja teenuseid arendades ja turundades kui ka töötajaid värvates. Eeskirjade suurem hulk toob omakorda kaasa kasvava vajaduse nõuete täitmist tagavate töötajate järele. Enim mõjutavad tööjõu- ja oskuste vajadust eriseadused, milles on kehtestatud nõuded neile tööjõu- ja oskuste vajadustele, mida peab tööandja oma juhtorganite ja töötajate puhul hindama.

Valdkonnas on arvukalt nii Eesti kui ka EL-i otsekohalduvaid õigusakte ja eeskirju, mis reguleerivad panganduse ja väärtpaberituru valdkonda. Näiteks krediitdiasutuse tegevust reguleerib krediitdiasutuste seadus, väärtpaberite kauplemisele võtmist väärtpaberiturul reguleerib väärtpaberituru seadus ning makseteenuste ja e-raha teenuste osutamist reguleerib makseasutuste ja e-raha asutuste seadus. Kindlustustegevusele kehtivad ka Eesti-sisesed õigusnormid. Näiteks kindlustustegevust ja kindlustuse turustamist reguleerib kindlustustegevuse seadus, kohustuslikku ja sundkindlustust ning vastutust kindlustamata sõiduki juhtimise eest reguleerib liikluskindlustuse seadus ning kogumispensioni sisse- ja väljamaksete tegemise tingimused ja kord on sätestatud kogumispensionide seaduses. Lisaks leidub õigusakte, mis puudutavad klienditundmise põhimõtte rakendamist, sh rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, maksualase teabevahetuse seadus ja isikuandmete kaitse seadus.

2.1. Valdkonna arengut Eestis mõjutavad üleilmsed trendid

Väikese ja avatud ühiskonna ning majandusena sõltub Eesti areng tugevasti kogu maailmas toimuvatest muutustest. Neil on Eestile suur mõju nii avanevate võimaluste kui ka riskide ja ohtudena. Seda tuleb valdkonna arengut ja oskuste vajadust prognoosides arvesse võtta.

Valdkonna tuleviku tööjõu- ja oskuste vajadust mõjutavate trendide ja mõjurite väljaselgitamisel lähtuti trendide loetelust, mis on esile tõstetud kogumikus „Töö ja oskused 2025“³⁸ ning mis Eesti seisukohalt seda vajadust kõige tugevamini mõjutavad. Kogumikus kirjeldatud trendid seoti omakorda finantsvaldkonda enim mõjutavate trendidega, mida olid peamistena rõhutanud valdkonna eksperdid ja intervjuueeritud.

Peale selle kasutati valdkonna tuleviku tööjõu- ja oskuste vajaduse prognoosimisel toetava materjalina järgmisi uuringuid ja valdkonna arengukavu:

- Maailma Majandusfoorumi aruanne „Creative Disruption: The impact of emerging technologies on the creative economy“³⁹;
- Maailma Majandusfoorumi aruanne „Centre for the New Economy and Society. The Future of Jobs Report 2018“⁴⁰;
- Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) ülevaade tulevikutööst „The Future of Work. Employment Outlook 2019“⁴¹.

Lisaks kasutati muid valdkonna arengut mõjutavaid arengu- ja visioonidokumente (vt alaptk 2.2).

Allikad valiti, lähtudes nende ülevaatlikkusest, valdkonnaga seotusest ning sellest, kui hästi need aitavad näha seoseid tulevikusuundumuste ning tööjõu- ja oskuste vajaduse vahel. Valdkonna eksperdid omakorda täpsustasid ja täiendasid viidatud materjalides kirjeldatud trende ja mõjureid oma hinnangutega, võttes aluseks valdkonna olud Eestis.

Vastuseid otsiti järgmistele küsimustele.

- Milline on trendide mõju valdkonnale Eestis üldiselt?
- Milline on trendide mõju valdkonna tööjõuvajadusele?
- Milliste uute oskuste järele tekib vajadus kirjeldatud arengusuundade kontekstis?

Lähituleviku suurimaid muutusi valdkonnas võib ekspertide sõnul iseloomustada järgmiste märksõnadega: **tehnoloogia areng** (sh uued tegevusmudelid), **Eesti riigi ja Euroopa Liidu (EL) õiguskeskonna nõuded**, **sotsiaal-demograafiline areng ning majanduskeskkonna ja rahvusvahelistumise mõju**. Töötajatelt nõuavad muutused oskuste profiili ümberkujundamist, st võimet ja tahet õppida uusi asju, ning uudishimulikkust, et maailmaga koos muutuda. Haridussüsteemilt oodatakse aga valmisolekut muutustele reageerida.

³⁸ Töö ja oskused 2025, vt <http://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2016/04/Tulevikutrendid-1.pdf>.

³⁹ Maailma Majandusfoorumi aruanne „Creative Disruption: The impact of emerging technologies on the creative economy“, vt http://www3.weforum.org/docs/39655_CREATIVE-DISRUPTION.pdf.

⁴⁰ Maailma Majandusfoorumi aruanne „Centre for the New Economy and Society. The Future of Jobs“, vt http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf.

⁴¹ Ülevaade tulevikutööst „The Future of Work. Employment Outlook 2019“, vt https://read.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2019_9ee00155-en#page50.

Järgnevalt on kirjeldatud põhitrende ja -mõjureid lähemalt ning lisatud on kokkuvõtte ekspertide arvamustest nende võimaliku mõju kohta Eesti finantsvaldkonnale. Trendide mõju tööjõu- ja oskuste vajadusele põhikutsealade kaupa analüüsitakse põhjalikumalt hõive ja oskuste vajadusega seotud peatükkides.

2.1.1. Tehnoloogiliste muutuste mõju valdkonna põhikutsealadele

Tehnoloogia areng on üks keskseid tulevikutööd mõjutavaid tegureid, nii ka finantsvaldkonnas. Mobiilne internet, pilvetechnoloogia (sh hübriidpilv), asjade internet⁴², suurandmete⁴³ kasutamine, plokiahela tehnoloogia⁴⁴, tehisintellekt⁴⁵ ning liit- ja virtuaalreaalsus muudavad nii tehtava töö laadi ja sisu kui ka töötamise viisi. Tehnoloogiline innovatsioon loob tingimused uute tegevus- ja juhtimismudelite, aga finantsvaldkonnas ka uute ärimudelite tekkeks ja rakendamiseks.

Tulevikutehnoloogia võimaldab kasutusele võtta kliendikesksemaid, tõhusamaid, sihipärasemaid, turvalisi ja nutikamaid lahendusi. Bloombergi andmetel on kogu maailma pangandusest pärast 2008. aasta majanduskriisi kaotatud ligikaudu 600 000 töökohta. Sellise ulatusliku koondamise põhjustas eelkõige kriis, kuid ka digiteerimisprotsess.⁴⁶

Peale selle ei pruugi lähitulevikus kasvava vajadusega kutsealad olla viie aasta pärast enam ajakohased. Näiteks mõnes Lääne-Euroopa finantsasutuses, kus veel hiljuti vajati eeskirjade arvu kasvu tõttu lisatöötajaid (nt rahapesu tõkestamise eksperte), hakkab trendiks saama nende tööloikude asendamine IKT-lahendustega. Need lahendused võimaldavad muuta finantsteenuste tarbimise personaalsetest vajadustest lähtuvaks (sh ajast ja kohast sõltumatuks) ning suurendada teenuste interaktiivsust ja kasutajasõbralikkust. Tehnoloogia mitmekesine kasutamine finantsteenuste osutamisel on pidevas kasvu- ja muutusetrendis.

Pilveandmetöötlus⁴⁷ on muutunud finantsvaldkonnas kiiresti peavooluks ning enamik panku otsib traditsiooniliste IT-, avaliku ja erasektori pilvede optimaalset kombinatsiooni. Aja jooksul on hakanud üha rohkem panku kasutama kogu ettevõtte jaoks mõeldud hübriidpilvestrateegiat.⁴⁸ Hübriidpilve eelised on paindlikkus, vähendatud kulud, tõhusam töö ja suurem andmeturvalisus.

Nutikate süsteemide kasutuselevõtt võimaldab paljusid tegevusi **automatiseerida** ja nii vähendada tööjõuvajadust või tekitada konkurentsieelise kliendile mugavuslahenduse pakkumise kaudu. Tehnoloogia kasutamine on juba muutnud tööd ja tööülesandeid rutiinsete tööde automatiseerimise toel. Uuringus „Creativity vs robots. The creative economy and the future of employment“ on

⁴² Asjade internet (ingl *internet of things*) – kontrollrite, ajamite ja sidetehnoloogia kasutamine seadmetes, mis võimaldab neil omavahel suhelda, aga ka neid jälgida ja juhtida.

⁴³ Suurandmed (ingl *big data*) – keeruliste seostega struktureerimata andmehulgad.

⁴⁴ Plokiahel (ingl *blockchain*) – jagatud digitaalne andmebaas, mis salvestab tehinguid ja mida pole võimalik muuta.

⁴⁵ Tehisintellekt (ingl *artificial intelligence*) – masina intellekt.

⁴⁶ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Digiteerimine ja uuenduslikud majandusmudelid Euroopa finantssektoris, mõju tööhõivele ja klientidele“, vt <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IE5526&from=EN>.

⁴⁷ Pilvandmetöötlus (ingl *cloud computing*) – riist- ja tarkvaralise arvutusvõimsuse kasutamine võrgu (tavaliselt interneti) kaudu.

⁴⁸ Hübriidpilv (ingl *hybrid cloud*) on kombinatsioon vähemalt kahest pilvest (privaatpilv, kogukonnapihv ja avalik pilv), mis jäävad ainulaadseteks üksusteks, kuid seovad need omavahel.

märgitud, et mitu finantsvaldkonnaga seotud tegevusala on keskmise või suurema automatiseerimis-riskiga.⁴⁹ Suurema riskinäitajaga on näiteks riski- ja kahjuhindamise, kindlustusteenuse osutamise ning investeerimisega seotud ametid.

McKinsey mõttekoja 2017. aastal avaldatud aruandes⁵⁰, milles käsitleti digiteerimise mõju tööturule, on esile toodud, et 41% valdkonnas hõivatute tööajast on automatiseeritav. Ekspertide hinnangul on automatiseerimisel tugev mõju toodete ja teenuste tarbimisele, aga ka protsesside optimeerimisele. Näiteks lihtsamate kindlustuslepingute sõlmimine on juba praegu suures ulatuses automatiseeritud, finantsprotsesside automatiseerimine võimaldab hõlpsasti luua vastavusaruandeid nii struktureeritud kui ka struktureerimata andmete põhjal.

Plokiahela⁵¹ tehnoloogia on *bitcoin*'i ja teiste krüptorahade alustala. Andmed, mis säilitatakse plokiahelas, on võltsimiskindlad ja jäävad sinna igaveseks. Tehingu ja selle säilitamise üksikasjad on kõigile nähtavad, ent plokiahelat ega seal olevaid tehinguid ei ole võimalik muuta. Plokiahela tehnoloogia rakendamine finantsvaldkonnas võimaldab suurendada andmetöötluste jälgitavust ja kontrolli ning vähendada pettuste tõenäosust. Tänu paremale andmehaldusele ja läbipaistvusele saab protsesse muuta lihtsamaks ja sujuvamaks. Plokiahela tehnoloogia eelised finantsvaldkonnas on ulatuslikud: detsentraliseerimine, töökindluse ja läbipaistvuse suurendamine, lihtsustamine, jälgitavuse tagamine, kulude kokkuvõtte, vigade vähendamine, tehingute toimumise kiirendamine, parema andmekvaliteedi tagamine jm.

Tehisintellekti mõju finantsvaldkonnas nähakse näiteks suurandmete analüüsi tulemuste põhjal kasutusmustrite väljaselgitamisel, lisaks krediidiotsuste tegemisel, kõnekeskustes, arvete ja ülekannete töötlemisel jm. Mariel Aim selgitab oma 2018. aastal valminud magistritöös, et „tehisintellekti hakati esimesena kasutama pettuste tuvastamise ja rahapesu ennetamise-tõkestamise protsessides, mille käigus tehisintellekt otsib väga suurest andmemahust ebatavapäraseid makseid ja tehinguid, millele töötajad peaks tähelepanu osutama, arvestades nii tehingu osapoolte vahelisi suhteid, ajalugu ning geograafilist asukohta“⁵². Samas magistritöös on nimetatud tegevusi, mille puhul on näha ette tehisintellekti kasutamise seoses olulist muutust (vt tabel 4).

⁴⁹ „Creativity vs robots. The creative economy and the future of employment“, vt https://media.nesta.org.uk/documents/creativity_vs._robots_wv.pdf.

⁵⁰ McKinsey & Company (2017). „Digitally-enabled automation and artificial intelligence: Shaping the future of work in Europe's digital front-runners“, vt <https://www.mckinsey.com/global-themes/europe/shaping-the-future-of-work-in-europes-nine-digital-front-runner-countries>.

⁵¹ Silvia Pöld, Vigil Capital, „Plokiahela tehnoloogia“, vt <https://arileht.delfi.ee/news/kryptoraha/plokiahela-tehnoloogia?id=85018221>.

⁵² Mariel Aim, magistritöö „Tehisintellekti kasutamispärad ja arenguperspektiivid eesti finantssektori näitel“, vt https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/61160/aim_mariel.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Tabel 4. Tehisintellekti rakendamise võimalused finantsvaldkonnas

Alavaldkond	Tehisintellekti rakendamise võimalused
Klienditeenindus	Vestlusrobot, häältuvastus
Pangandus	Krediidianalüüs, krediidiriski hindamine, kliendi aktsepteerimine, rahapesu ennetamine ja tõkestamine, pettuste tuvastamine (sh pangakaardi vargus), töötajate e-kirjade analüüs, lepingute ja dokumentide analüüs, andmetöötlus ja -analüüs, sotsiaalmeedia analüüs
Investeerimine	Aktsiahinna prognoosimine, investeerimisotsuste tegemine, digitaalne investeerimishõustamine, meediaanalüüs
Audit	Andmetöötlus ja -analüüs, lepingute ja auditotsuste koostamine (sh tingimuste sätestamine), ajaplaneerimine, hinnastamine, lepingute ja dokumentide analüüs, tulevikumuutuste prognoosimine, andmekogumine, (sotsiaal)meedia analüüs, majandusaasta aruande kontrollimine ja viitamine
Ärikonsultatsioon	Andmetöötlus ja -analüüs, ajaplaneerimine, hinnastamine, esitluste ja telefonikõnede tegemine, strateegiate loomine
Raamatupidamine	Finantsprognoosimine, automaatsed raamatupidamiskanded, finantsanalüüs, arvete protsessimine, lepingute ja e-kirjade analüüs
Valuutavahetus	Valuuta väärtuse prognoosimine, investeerimisotsuste tegemine, rahapesu ennetamine ja tõkestamine

Allikas: Mariel Aim, magistritöö „Tehisintellekti kasutamispärad ja arenguperspektiivid Eesti finantssektori näitel“, 2018

Intervjueeritud eksperdid hindasid tehisintellekti kasutamise kõige suurema perspektiiviga võimaluseks rahapesu tõkestamisel ja pettuste tuvastamisel. Finantsvaldkonnas ei lähe ilmselt kaua, kuni tehisintellekti toega personaliseeritud teenused muutuvad normiks. Klienditoe teenuseid hakkavad pakkuma ja arendama intelligentsed robotid, kes tulevad klienditeenindajatele appi. Internetis tegutsevad vestlusrobotid (ingl *chatbot*)⁵³, mis võtavad enda kanda osa klienditeenindusest, kiirendades sellega asjaajamist. Mariel Aimi magistritöö alusel suudab vestlusrobot selgitada oma küsimustega välja kliendi finantsseisu, kulude jaotuse ja raha säästmise võimaliku mahu, mõjutades niiviisi kliendi finantskäitumist ja tehes lisamüüki.

Kindlustuses kasutatakse tehisintellekti näiteks hüvitusprotsesside automatiseerimiseks, st hüvitusotsuse tegemine ja raha kättesaamine võib toimuda hetkega. Tehisintellekt võib soovitada kliendile sobivaid kindlustus- ja investeerimistooteid. Maiju Oikarinen⁵⁴ tõdeb, et robotnõuandjad (ingl *robo-advisors*) selgitavad välja kliendi investeerimisprofiili ja eesmärgid ning oskavad selle alusel soovitada talle investeerimisvõimalusi. Sama suundumust kinnitab Aim oma magistritöös: „Tänapäeval on laialt levinud digitaalsed investeerimishõustajad, kes annavad kasutajatele reaajas soovitusi arukaks kapitalipaigutuseks ning personaalseid investeerimishõuandeid vastavalt algoritmidele, kliendi profiilile ja tema käitumisharjumustele“⁵⁵. Esimesena võib see mõjutada vajadust müügipersonali järele.

Varahalduses kasutatakse tehisintellekti tulevikus üha rohkem investeerimisotsuste toetamiseks, mis võimaldab analüüsida mitmesuguseid andmeid (nt bilansiaruandeid) ning leida kiiremini ja täpsemalt seoseid eri näitajate vahel. Tehisintellekt suudab analüüsida teksti kujul esitatud andmeid, näiteks

⁵³ Vestlusrobot ehk digitaalne assistent on seadistatud lahendama kindlaid ülesandeid vestluse formaadis.

⁵⁴ Maiju Oikarinen, Uued ja paremad teenused – tehisintellekt muudab finantsmaailma, vt <https://majandus24.postimees.ee/6438821/uued-ja-paremad-teenused-tehisintellekt-muudab-finantsmaailma>.

⁵⁵ Mariel Aim, magistritöö „Tehisintellekti kasutamispärad ja arenguperspektiivid eesti finantssektori näitel“, vt https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/61160/aim_mariel.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

sotsiaalmeedia vestluseid ning töötajate ja klientide hinnanguid ettevõtetele. Mida paremini tunneb ettevõtte oma kliente, seda parema kasutajakogemuse suudab ta kliendile tagada. Seetõttu koguvad ettevõtted klientide kohta üha rohkem infot nii neile küsimusi esitades kui ka näiteks internetis nende käitumist uurides.

Tehisintellektiga seoses tekib andmekaitseküsimus. Kuna tehisintellekt suudab koguda ja analüüsida suurt hulka andmeid (nn suurandmeid, ingl *big data*), on vaja tagada andmesubjektide privaatsus ja see, et kogutud andmeid kasutatakse eesmärgipäraselt. Siinjuures on tähtis ennetada juhtumeid, mille puhul võiks tehisintellekt teha kogutud andmete põhjal kallutatud otsuseid, näiteks pakkudes teatud piirkonnas elavate inimeste laenuaotlustele vastates kõrgemat intressimäära.

Turule on tulnud tehisintellektil põhinevaid fonde. Tehnoloogia võimaldab investoritel oma investeerimisportfelle endisest paremini optimeerida, st parandada portfelli riski ja tootluse suhet.

Tehisintellekti rakendamisega seoses tekib teravalt selle kompetentsiga inimeste vajadus. Tehisintellekti arenedes on ettevõtetesse loodud hulk töökohti, millest enamik puudutab andmeteaduse ja masinõppe algoritmide loomist.

Virtuaalreaalsuse võimaluste kasutamine hakkab mõjutama nii finantssektori klienditeenindust kui ka töötajate õppimismudeleid.

Kasvutrendis on **kommunikatsioonimudelite muutus**, mis toob kaasa püramiidi tüüpi organisatsiooni-struktuuri asendamise paindlikumate ja uuenduslikumate võrgustikupõhiste struktuuridega. Infovahetus kiireneb ning finantstoodete ja -teenuste turundamisel on hakatud üha laialdasemalt kasutama sotsiaalmeedia võimalusi.

Suunamudijaturunduses (ingl *influencer marketing*) keskendutakse suunamudijate ehk mõjuisikute kasutamisele, et edastada sõnum suuremale turule. Kui kasutada sotsiaalmeedias tegutsevate suunamudijate abi oskuslikult, on nad organisatsiooni jaoks võimsad turundajad. Nad levitavad teavet ettevõtte toodete ja teenuste kohta ning kasvatavad selle nähtavust ja bränditeadlikkust. Suunamudijate abi on eriti ajakohane uute (nt finantstehnoloogia) ettevõtete jaoks, et luua sild uue toote või teenuse ja võimaliku kliendi vahel. Alates hetkest, kui tarbija näeb suunamudija lehel toote infot, muutub müügivihje tema peas olevast mõttest tegelikuks ostuks palju lihtsamini.

Tehnoloogia areng tingib nii valdkonnale tööjõu koolitamise kui ka praegu töötavate spetsialistide tehnoloogilise kompetentsuse vajaduse. Et pidada tehnoloogia arenguga sammu ja püsida tööturul konkurentsivõimeline, on vaja pidevat täiendusõpet. Tehnoloogilised läbimurded seavad suuremad nõudmised ka juhtidele, kellel on valdkonnas tähtis roll trendidega seotud muutuste algatamisel, eestvedamisel ja rakendamisel. McKinsey mõttekoja 2017. aastal avaldatud aruandes, mis käsitleb digitaliseerimise mõju tööturule,⁵⁶ on Eesti kohta öeldud, et üks suurim digitaliseerimisega kaasnev ülesanne on eri vanuses inimeste suuremahuline täiendus- ja ümberõppe.

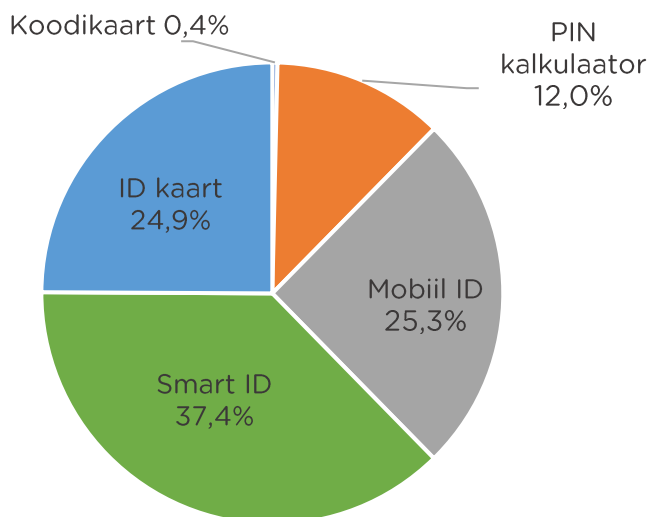
Kasvab **pangandus- ja kindlustusettevõtete väline finantsvahendus**. Panganduse ja kindlustusandjate traditsioonilistele ärimudelitele pakuvad konkurentsi finantstooteid arendavad finantstehnoloogia ettevõtted, täpsemalt finantstehnoloogia (ingl *fintech*) ja kindlustustehnoloogia (ingl *insurtech*)

⁵⁶ McKinsey & Company (2017). „Digitally-enabled automation and artificial intelligence: Shaping the future of work in Europe’s digital front-runners“, vt <https://www.mckinsey.com/global-themes/europe/shaping-the-future-of-work-in-europes-nine-digital-front-runner-countries>.

ettevõtted, mille äri olemasolu võimaldab ja juhib tehnoloogia. Nad kasutavad tehnoloogiat, et müüa finantstooteid uuenduslikul moel. Nende arv kasvab eelkõige hoiustamise ning eraisikulaenude, ettevõtte rahastamise ja elektrooniliste maksete valdkonnas.

FinTech-ettevõtete kaudu on ettevõtetele ja eraisikutele oma projektide elluviimiseks kättesaadav ühisrahastus (ingl *crowdfunding*): selleks loodud platvormidel saab koguda raha annetuste, laenude või isegi omakapitaliinvesteeringu kujul. Nende platvormide kaudu on võimalik vastastikune laenude (sh tarbimis- ja eraisikulaenude) andmine ilma panga abi kasutamata ning eraisikud saavad pakkuda otserahastust väga väikestele ning väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele. Ühisrahastusplatvormid võivad täiendada või toetada riskikapitali (eelkõige uuendusliku äritegevuse puhul) ning pakkuda oma mobiilirakenduste kaudu tarbijatele reaajas just sellist finantsteavet, mida tarbijatel on oma kulutuste haldamiseks või investeeringutega seotud valikute tegemiseks vaja. Finantstehnoloogia ettevõtete ja traditsiooniliste finantsettevõtete koostöö on kasvutrendis.⁵⁷

Koos interneti tähtsuse kasvuga muutub olulisemaks **küberjulgeolek**, mille on paljud riigid seadnud üheks oma poliitikaprioriteediks.⁵⁸ Üha kriitilisemaks saab oskus kaitsta andmete privaatsust. Näiteks koodikaartide kasutamine oli Eestis 2019. aasta märtsi seisuga peaaegu lõpetatud ja levinuimaks autentimisvahendiks oli kujunenud Smart ID (vt joonis 2).⁵⁹

Joonis 2. Eesti levinuimad autentimisvahendid 2019. a märtsi seisuga

Allikas: Eesti Pangaliit

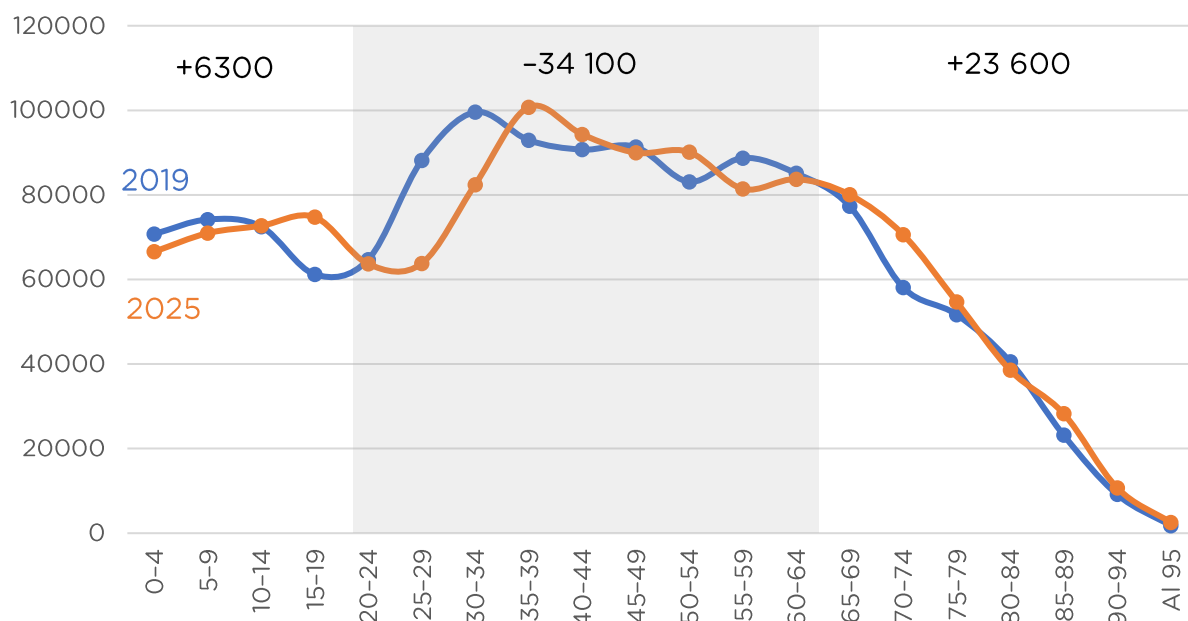
⁵⁷ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Digiteerimine ja uuenduslikud majandusmudelid Euroopa finantssektoris, mõju tööhõivele ja klientidele“, vt <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IE5526&from=EN>.

⁵⁸ Ülevaade OECD teaduse, tehnoloogia- ja tööstuseteemalistest aruannetest 2014–2015, vt <http://www.etag.ee/wp-content/uploads/2014/02/%C3%9Clevaade-OECD-teaduse-tehnoloogia-ja-t%C3%B6stuse-teemalistest-raportitest-2014-2015.pdf>.

⁵⁹ Eesti Pangaliit, vt <https://www.pangaliit.ee/uldteave/pangandusinfo>.

2.1.2. Sotsiaal-demograafiliste muutuste mõju valdkonna põhikutsealadele

Eestis ja laiemalt kogu Euroopas muutub rahvastiku demograafiline struktuur: nooremate ja keskealiste osakaal väheneb ning vanemate inimeste osakaal suureneb. Statistikaameti rahvastiku-prognoosi alusel kasvab 2019. aastaga võrrelduna 65-aastaste ja vanemate inimeste arv Eestis 2025. aastaks 23 600 võrra ehk 9% (vt joonis 3). Põhilises tööeas (20–64 aastat) inimeste arv väheneb 34 100 võrra (4%), laiemas tööeas (15–74) inimeste arv siiski palju vähem, 5400 võrra (0,5%).⁶⁰ Samas võib sisserände (sh tagasirände) märgatav suurenemine töötajate arvu vähenemist leevendada.

Joonis 3. Eesti rahvastik 2019. a ja 2025. a prognoos

Allikas: Statistikaameti rahvastikuprognoosi põhistsenaarium

Sotsiaalseid (sh demograafilisi) muutusi hindasid eksperdid valdkonna üheks mõjutajaks. Eestis on inimeste keskmine eluiga kasvanud ja suure tõenäosusega kasvab veelgi. See tingib vajaduse arvestada teenuseid pakkudes rohkem eakate sihtrühma ootusi ja vajadusi. Vanemaealised eelistavad sageli küll tarbida finantsteenuseid, suheldes teenindajaga silmast silma, ent COVID-19 mõju tõttu võib eeldada, et nemadki hakkavad tarbima rohkem e-teenuseid.

Et vanemaealised on tööturul üha kauem aktiivsed, tuleb neil kiiresti muutuvus ühiskonnas konkurentsivõime säilitamiseks järjepidevalt oma teadmisi täiendada ja oskusi arendada. Nende jaoks on suur katsumus kohaneda tehnoloogia arenguga ja see võib osutada takistuseks finantssektoris töötamisele, sest seal on kasutusel pidevalt muutuvad tehnoloogilised lahendused.⁶¹ Kuna digitaalvaldkonna edusammud nõuavad töötajale vajalike vahendite, oskuste ja kompetentside suuri muutusi, peavad ettevõtted olema ka valmis investeerima nende pidevasse arendamisse.

Peale demograafiliste muutuste tuleb valdkonnas teenuseid osutades üha rohkem arvestada ka eri sihtrühmade vajadusi. Näiteks on tunduvalt mitmekesisestunud tarbijate rahvuslik koosseis. Ränne

⁶⁰ Statistikaameti rahvastikuprognoos (RV086), põhistsenaarium.

⁶¹ „The impact of ICT on job quality: evidence from 12 job profiles“, vt http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?action=display&doc_id=16160.

(sh välistööjõu kasutamine) mõjutab valdkonda praegu ja tulevikus ilmselt veel rohkem. Finantsasutustes ongi meeskonnad juba mitmekultuurilised.

Tugevasti mõjutab valdkonda ka linnastumine: teenuste tarbijate arv väljaspool tõmbekeskusi väheneb ja finantsasutuste jaoks muutub ebarentaabliks hoida avatuna esindusi väiksemates linnades. Suur osa valdkonna tööst koondub Tallinna, mis kasvatab kohalikku konkurentsi tööjõu leidmisel ja vajadust käia kaugematest piirkondadest Tallinna tööle või teha kaugtööd. Tööandjad tõdesid, et tõmbekeskustesse on tunduvalt keerukam leida sobivaid töötajaid.

Linnastumine soodustab sektoriülest koostööd ja nn hübriidmajandust. Osa teenuseid liigub finantssektorist välja, näiteks sularahateenused suunduvad pangakontorist jaekaubandusettevõttesse ning arveldused ja krediidilimiidid finantstehnoloogia ettevõtete ja teiste teenusepakkujate juurde.

2.1.3. Õigusaktide ja eeskirjade mõju valdkonna põhikutsealadele

Võrreldes enamiku teiste ärivaldkondadega on finantsvahendus üks reguleeritumaid. Finantsvaldkonna õigustik on suuresti kujundatud EL-i määruste ja direktiivide alusel, mida täiendavad ja täpsustavad Eesti finantssektori jaoks kehtestatud õigusaktid (vt alaptk 2.2).

Peale õigusaktide on nõuete rakendamisel suur roll järelevalveasutuste juhistel, mis on valdavas osas välja andnud EL-i asutuse Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA), Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (ESMA), Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA) ning Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve (EIOPA).

Nõuete täitmise üle teeb järelevalvet Finantsinspeksioon, kelle järelevalvepädevus laieneb pankade ja kindlustusettevõtete kõrval ka muudele Finantsinspeksioonilt tegevusloa saanud finantsvahendajatele ning väärtpaberiturule. Finantsinspeksioon kuulub Euroopa ühtsesse järelevalvemehhanismi (ingl *single supervisory mechanism*, SSM), mille raames teeb Euroopa Keskpank kapitalijärelevalvet Euroopa mõistes oluliste pankade ja nende kontsernide üle. Eesti suurimad pangad kuuluvad Euroopa Keskpanka otsese järelevalve alla.

Finantstoodete üha suurem keerukus ja andmetöötluse kasvav kiirus koos anonüümse automatiseeritud turustamise ja nõustamisteenustega loovad väga riskantseid olukordi, mida paigutatud või investeeritud vahendite omanik ei saa sageli ise hinnata ega kontrollida.⁶² Seetõttu on digitaalrahanduse arenedes väga vajalik ajakohastada õigusakte ning tõhustada järelevalvepraktikaid, et tagada tehingute turvalisus ja tarbijakaitse. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee⁶³ hinnangul tuleb samade standarditega hõlmata nii traditsiooniline finantssektor kui ka finantstehnoloogia ettevõtted ja ärimudelid. Nii saab vältida riske, mis tekivad seoses uute osaliste tulekuga finantssüsteemi ja nende mõjuga valdkonnale tervikuna.

Ekspertide hinnangul seavad lisanduvad eeskirjad ja õigusaktid ning nende rakendamise juhised pankadele, kindlustusettevõtetele ja muudele finantsasutustele uusi nõudmisi, mida tuleb arvestada nii teenuseid osutades ja sellega seotud riske juhtides kui ka uusi tooteid ja teenuseid arendades ja turundades, samuti töötajaid värvates. Näiteks kliendisuhete haldamiseks ja teenustele juurdepääsu

⁶² Euroopa Pangandusjärelevalve veebileht, vt https://eba.europa.eu/languages/home_et.

⁶³ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Digiteerimine ja uuenduslikud majandusmudelid Euroopa finantssektoris, mõju tööhõvele ja klientidele“, vt <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IE5526&from=EN>.

tagamiseks (klienditundmise põhimõte) peavad pangad järgima rahapesu ja terrorismi tõkestamise, krediitdiasutuste, maksualase teabevahetuse ja isikuandmete kaitse seadusi. Eriseadused (vt alaptk 2.2) kohalduvad üldiselt kõigi valdkonnas töötavate isikute suhtes. Mida olulisemaks muutub töötaja koht ja vastutus organisatsioonis ning mida keerulisemad on tema ülesanded, seda spetsiifilisemad ja rangemad nõuded on tema suhtes kehtestatud.

Muudatused kogumispensioni seaduses võivad tuua kaasa investeerimisnõustamise vajaduse kasvu. Pensionireformi jõustumise korral muutub teise sambaga liitumine või selle lepingu lõpetamine kõigile vabatahtlikuks, sh ühtlasi vabadust otsustada, kas koguda raha teises pensionisambas. Sellega antakse inimestele lisavõimalus oma pensioniraha ise investeerida ja kasutada seda nii enne kui ka pärast pensioniiga.

Valdkonna kiire regulatiivne areng seab juhtidele üha suuremaid nõudmisi ja ootusi, mistõttu peavad nad olema kiire õppimis- ja kohanemisvõimega. Neilt oodatakse järjest sagedamini tervikprotsesside tundmist, analüüsi- ning otsuste langetamise ja seaduste tõlgendamise oskuseid. Kasvav eeskirjade hulk toob omakorda tõenäoliselt kaasa suurema vajaduse sisekontrollitöötajate järele, kes teevad nõuete üle järelevalvet. Üha keerulisemaks muutuvad eeskirjad suurendavad eelduslikult nõudlust riskijuhtimisega seotud spetsialistide järele, ent täpne tööjõuvajadus sõltub suuresti organisatsiooni ülesehitusest ja tehnoloogiliste lahenduste kasutamisest.

Kui pangad ja kindlustusettevõtted peavad arvestama ja järgima õigusakte ja eeskirju, siis finantstehnoloogia ettevõtetele kõik õigusnormid veel ei kohaldu. See annab neile klassikalise finantssektori ees ärieeelse. Nad saavad olla kiiremad, paindlikumad ja uuenduslikumad, pakkudes rakenduste kaudu klientidele reaajas just sellist finantsteavet, -toodet või -teenust, mida klientidel on oma kulutuste haldamiseks või investeeringutega seotud valikute tegemiseks vaja. Klassikalise finantssektori ettevõtete ja finantstehnoloogia ettevõtete konkurents on tihe ka töötajate värbamisel.

2.1.4. Üleilmastumise ja rahvusvahelise koostöö mõju valdkonna põhikutsealadele

Üleilmastumine, mis väljendub info, teenuste, kaupade ja inimeste kiires ja vabas liikumises, laiendab märkimisväärselt nii ettevõtete kui ka inimeste võimalusi osaleda üleilmses äris ja üleilmsel tööjõuturul. Ühtlasi suurendab see konkurentsivõimet, klientide ja heade töötajate lojaalsuse pärast.⁶⁴ Töökohad (sh virtuaalsed) välisriikides on Eestis töötamisele reaalne alternatiiv.

Tööjõuvajadust mõjutab rahvusvaheliste kontsernide tulek Eesti turule. Näiteks kindlustusvaldkonnas vajab Eesti tegevusloaga ettevõtte enamasti rohkem erineva kompetentsi ja oskustega töötajaid kui sisult sarnast teenust pakkuva välismaise teenuseosutaja filiaal Eestis (seal on kompetents pigem koondunud emaettevõttesse). Sellised arengusuunad mõjutavad ka tööjõuvajaduse dünaamikat.

IKT areng aitab kaasa uute ja paindlike töövormide tekkele, mis omakorda suurendab nii Eesti elanike võimalust osaleda rahvusvahelisel tööturul kui ka välisspetsialistide Eestisse tööetulekut. Tööturul osalejate haridus- ja kultuuritaust on üha mitmekesisem, tuues kaasa uusi ülesandeid nii organisatsioonide personalijuhtimisele kui ka haridussüsteemile ning tööturuteenuste osutajatele.

Viimastel aastatel on hoogustunud üleilmastumise uued protsessid: kasvanud on piiriülesed andmevood, 250 miljonit inimest elab väljaspool oma kodumaad ja üle 350 miljoni inimese kasutab

⁶⁴ Davies, A., Fidler, D., Gorbis, M. (2011). „Future Work Skills 2020“. Institute for the Future for University of Phoenix Research Institute, vt http://www.iftf.org/uploads/media/SR-1382A_UPRI_future_work_skills_sm.pdf.

rahvusvahelise e-kaubanduse võimalusi.⁶⁵ Nende arengusuundade mõjul ei konkureeri Eesti tööandjad töötajate värbamisel mitte ainult riigisiselt, vaid kogu maailma tööandjatega.

Üleilmastumine ja rahvusvahelise koostöö edendamine seab senisest suuremad nõudmised valdkonnas töötavate inimeste keeleoskusele, kultuuride tundmisele ja suhtlusoskusele, aga ka üldiste majandusprotsesside ning ettevõtluse aluste mõistmisele. Juba praegu töötavad koos erineva kultuuritaustaga inimesed ja finantsvaldkonnas suureneb mitmekesisus veelgi.

Et valdkonna ettevõtted on aktiivsed üleilmsel turul, on suhted rahvusvaheliste partneritega olulised. Toodete ja teenuste turundus muutub järjest rahvusvahelisemaks, mis eeldab valdkonnas tegutsejalt oskust saada hakkama üleilmsel mitmekesisel turul. Paljud finantstehnoloogia ettevõtted on seadnudki fookuse just rahvusvahelisele turule, mis tähendab töökohtade loomist Eestist väljapoole, aga ka Eesti inimeste töötamist väljaspool Eestit. On ka vastupidiseid näiteid töökohtade loomisest Eestisse, mille puhul kasutatakse siinset tehnoloogilist võimekust ning soodsat ettevõtlus- ja maksukeskkonda.

2.2. Valdonna tööjõu- ja oskuste vajadust mõjutavad õigusaktid, arengudokumentid ja ülevaated

Selles alapeatükis tehakse ülevaade uuringu kontekstis taust- või lisateabena kasutatud peamistest õigusaktidest, strateegia- ja arengudokumentidest ning autoritele kättesaadavatest, viimase viie aasta jooksul valdkonna tööjõu- või oskuste vajaduse teemat puudutanud ülevaadetest ja uuringutest.

2.2.1. Valdconnaga seotud õigusaktid ning strateegia- ja arengudokumentid

Finantspoliitika elluviimine on Rahandusministeeriumi (RM) üks põhiülesanne. „**Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukavas aastateks 2018–2021**“⁶⁶ seatakse RM-i ja selle valitsemisala asutuste tegevuse sihid ka ettevõtluse ja innovatsiooni tulemusvaldkonda kuuluvale finantspoliitikale. Finantspoliitika hõlmab finantsjärelevalve ja -stabiilsuse, finantskirjaoskuse edendamise, finants-teenuste ja väärtpaberituru sektori arengu, rahapesu tõkestamise, finantssektorit kaasavate pensioni- ja teiste sotsiaalkindlustusskeemide alast analüüsi, nõustamist, õigusloomet ja koordineerimist.

RM-i põhipartnerid on finantsteenuste valdkonnas Finantsinspeksioon, Eesti Pank, finantsturu osalisi ühendavad erialaliidud (Eesti Pangaliit, Eesti Kindlustusseltside Liit (EKsL), Eesti Fondihaldurite Liit, Eesti Kindlustusmaaklerite Liit ja Eesti Liisingühingute Liit), MTÜ „FinanceEstonia“, Eesti väärtpaberite keskregistri pidaja ning Tagatisfond. Piiriülest koostööd tehakse välisriikide sama valdkonna ministeeriumitega.

⁶⁵ McKinsey&Company. McKinsey Special Collections. Trends and Global Forces, vt https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/Strategy%20and%20Corporate%20Finance/Our%20Insights/Strategy%20and%20Corporate%20Finance%20Special%20Collection/Final%20PDFs/McKinsey-Special-Collections_Trends-and-global-forces.ashx.

⁶⁶ Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2018–2021, vt www.rahandusministeerium.ee/et/system/files_force/document_files/rm_valitsemisala_arengukava_2018-2021_kinnitatud.pdf.

Valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadust mõjutavate tegevustena võib nimetatud arengukavast leida järgmisi näiteid:

- väärtpaberiturgu puudutava õiguse muutmise, et soodustada piiriülese kapitali kaasamist;
- elanike finantsteenuseid puudutavate teadmiste (finantskirjaoskuse) edendamine;
- finantssektoris konkurentsi suurendamist toetavad tegevused ja eelduste loomine uute finantsteenuste arenguks, pandikirjade regulatsiooni väljatöötamine, võimaliku ühisrahastuse regulatsiooni väljatöötamine ning õigus- ja maksukeskkonna põhjalik analüüs eesmärgiga selgitada välja finantsteenuste pakkumist takistavad ja soodustavad tegurid;
- makseteenuste valdkonna edasine reguleerimine eesmärgiga kaitsta paremini investoreid ja tarbijaid, sh võttes arvesse maksekeskkonna arengut ning uute makselahenduste loomist;
- krediidiandjate ja -vahendajate regulatsioon, et tagada vastutustundliku laenamise põhimõtte tõhusam rakendamine;
- finantsteenuste turustuse regulatsiooni ülevaatamine eesmärgiga ühtlustada eri müügikanalitele kehtestatud nõudeid, et võimaldada tarbijatele teenuse kohta piisavat teavet ja vajaduse korral asjatundlikku nõustamist ning võtta Eesti õigusesse üle EL-i selle valdkonna uued õigusaktid;
- rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alal õiguskeskkonna kujundamine ja rakendamine. Tähelepanu pööramine tegelike kasusaajate ja pangakontode registrite loomisele ning e-residentsuse arengule ja mitteresidentide arvu ja osatähtsuse võimalikule kasvule meie majandusruumis;
- personaalse pensionite tervikvaate (kõik kolm pensionisammast) loomine inimesele eesmärgiga võimaldada tal saada ülevaade oma pensionivarade ja -õiguste seisust ning tulevikuväljavaadetest;
- finantssektorit kaasavate võimalike sotsiaalkindlustusskeemide kontseptsioonide väljatöötamine eesmärgiga pakkuda (kindlustus)lahendusi, mis leevendavad sotsiaalsete riskide (eelkõige elanike terviseriskide) rahalisi tagajärgi õiglaselt ja tõhusalt ning soodustavad ennetavat käitumist.

Arengukavas märgitakse, et tarbijate teadmised finantsteenustest on piiratud ja nende arendamine ei ole veel piisavalt kõrgel tasemel. Finantsteenuseid (eelkõige investeerimis- ja kindlustusteenuseid) tarbitakse Euroopa keskmisega võrreldes Eestis vähe, mis viitab majanduse konvergentsele ning sisetulekute edasise tõusu kontekstis teenuste pakkumise kasvupotentsiaalile.

RM tugineb oma töös ka arengukavale „**Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“**“⁶⁷. Selles on olulisena märgitud sobiliku tööjõu kättesaadavusega seotud küsimused, mis panevad proovile eelkõige haridussüsteemi kohandumisvõime ja suutlikkuse kasutada rohkem kvalifitseeritud välistööjõudu. Aastate jooksul on juba ajakohastatud ja kavas on veelgi muuta välismaalaste Eestis elamist, töötamist ja õppimist puudutavat õigusraamistikku, et see vastaks paremini praktikas ilmnunud vajadustele. Eritähelepanu pööratakse IKT-spetsialistide tööjõupuuduse leevendamisele. Viidatud kavas „Eesti 2020“ on rõhutatud vajadust edendada siinsete ettevõtjate osutatavate finantsteenuste ja nendega seotud tugiteenuste eksporti ning tugevdada nii Eesti finantssektorit, mis mängib tähtsat rolli investeerimiskeskonna atraktiivsuse suurendamises.

⁶⁷ Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“, vt https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/eesti2020/ee2020_2019-2020_30.05.2019.pdf.

Enamiku arengukavade kehtivus lõpeb 2020. aastal ja need asendatakse lähiaastatel uute dokumentidega (nt riigi pikaajaline strateegia „Eesti 2035“⁶⁸).

Valdkonnas on arvukalt nii Eesti kui ka EL-i otsekohalduvaid õigusakte ja juhendeid, mis reguleerivad **panganduse ja väärtpaberituru** valdkonda:

- 1) krediitdiasutuste seadus⁶⁹, millega reguleeritakse krediitdiasutuse asutamist, tegevust, lõpetamist, vastutust ja krediitdiasutuste üle järelevalve tegemist;
- 2) väärtpaberituru seadus⁷⁰, millega reguleeritakse väärtpaberite avalikku pakkumist ja nende reguleeritud väärtpaberiturul kauplemisele võtmist, investeerimisühingute tegevust, investeerimisteenusute osutamist, aruandlusteenuse osutamist, reguleeritud väärtpaberituru ja väärtpaberiarveldussüsteemi toimimist ning väärtpaberituru ja selle osaliste üle järelevalve tegemist ning nende vastutust;
- 3) investeerimisfondide seadus⁷¹, millega reguleeritakse investeerimisfondide moodustamist, asutamist ja valitsemist ning nende osakute, osade, aktsiate ja teiste sarnaste osalust väljendavate õiguste pakkumist;
- 4) väärtpaberite registri pidamise seadus⁷². Seadusega reguleeritakse väärtpaberite registreerimist ja väärtpaberitega tehtavaid muid toiminguid ning pensioniregistri pidaja, kontohaldurite ja Eestis teenuseid osutavate väärtpaberite keskodepositooriumite, sealhulgas Eesti väärtpaberite registri pidaja tegevust;
- 5) hoiu-laenuühistu seadus⁷³, milles määratakse kindlaks hoiu-laenuühistu õiguslik seisund, tegevuse alused ning asutamise ja lõpetamise kord;
- 6) makseasutuste ja e-raha asutuste seadus⁷⁴, millega reguleeritakse makseteenuste ja e-raha teenuste osutamist, makseasutuste ja e-raha asutuste tegevust ja vastutust ning järelevalvet nende asutuste üle;
- 7) finantskriisi ennetamise ja lahendamise seadus⁷⁵;
- 8) krediidiandjate ja -vahendajate seadus⁷⁶;
- 9) pandikirjaseadus⁷⁷.

Kindlustustegevust reguleerivad järgmised Eesti-sisesed õigusaktid:

- 1) kindlustustegevuse seadus⁷⁸, millega reguleeritakse kindlustustegevust ja kindlustuse turustamist ning nende järelevalvet;

⁶⁸ Strateegia „Eesti 2035“, vt <https://www.riigikantselei.ee/et/eesti2035>.

⁶⁹ Krediitdiasutuste seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/102112011008?leiaKehtiv>.

⁷⁰ Väärtpaberituru seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/13148804?leiaKehtiv>.

⁷¹ Investeerimisfondide seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122016003?leiaKehtiv>.

⁷² Väärtpaberite registri pidamise seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/12760427?leiaKehtiv>.

⁷³ Hoiu-laenuühistu seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/13331199?leiaKehtiv>.

⁷⁴ Makseasutuste ja e-raha asutuste seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/13256098?leiaKehtiv>.

⁷⁵ Finantskriisi ennetamise ja lahendamise seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032015003?leiaKehtiv>.

⁷⁶ Krediidiandjate ja -vahendajate seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032015004?leiaKehtiv>.

⁷⁷ Pandikirjaseadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/128022019001?leiaKehtiv>.

⁷⁸ Kindlustustegevuse seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/107072015001?leiaKehtiv>.

- 2) liikluskindlustuse seadus⁷⁹, millega reguleeritakse sõidukiga kahju tekitamisest tuleneva tsiviilvastutuse kohustuslikku kindlustust, kindlustamata sõidukile rakenduvat sundkindlustust ja vastutust kindlustamata sõiduki juhtimise eest;
- 3) kogumispensionide seadus⁸⁰, milles on sätestatud kogumispensioni sisse- ja väljamaksete tegemise tingimused ja kord eesmärgiga pakkuda inimesele pensionieas riikliku pensionikindlustuse kõrval lisaissetulekut.

Lisaks on muid õigusakte, mis puudutavad **finantsvaldkonda tervikuna**:

- 1) finantsinspektsiooni seadus⁸¹, millega määratakse kindlaks riikliku finantsjärelevalve eesmärk ning Finantsinspektsiooni õiguslik seisund ja tegevuse alused, sh rahvusvahelise koostöö korraldus, ning tema rahastamise alused ja kord;
- 2) tagatise fondi seadus⁸², milles on sätestatud Tagatise fondi eesmärk, õiguslik seisund ning tegevuse alused ja kord;
- 3) võlaõigusseadus⁸³, milles sätestatud kohaldatakse kõikidele lepingutele, sh töölepingule, ja muudele mitmepoolsetele tehingutele, samuti lepingutele, mida ei ole küll seaduses nimetatud, kuid mis ei ole selle sisu ja mõttega vastuolus, samuti võlasuhetele, mis ei ole tekkinud lepingust;
- 4) õigusaktid, mis puudutavad klienditundmise põhimõtte rakendamist, sh rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus⁸⁴, maksualase teabevahetuse seadus⁸⁵ ning isikuandmete kaitse seadus⁸⁶;
- 5) muud seadused, näiteks haldusmenetluse seadus ja tulumaksuseadus.

Justiitsministeeriumi hinnangul mõjutavad tööjõu- ja oskuste vajadust enim eriseadused. Igas eriseaduses on kehtestatud nõuded tööjõu- ja oskuste vajadustele, mida peab tööandja oma juhtorganite ja töötajate puhul hindama. Finantsinspektsiooni pädevuses on eelkõige juhtorganite (juhatuse ja nõukogu) ning võtmefunktsioone täitvate töötajate (nt audiitor, riskijuht) hindamine.

Enamiku töötajate teadmiste ja oskuste tagamise eest vastutavad esmajoones finantssektori turuosalisel isel. Kõigis eriseadustes on eeldatud, et valdkonda tulevatel juhtidel ja ka töötajatel on piisavalt teadmisi finantssektori toimimisest, sh õigusraamistikust, kaasnevatest riskidest ning nende maandamise võimalustest. Osa õigusakte ja eeskirju nõuab juhtidelt ja töötajatelt spetsiifilisi ja teenusepõhiseid teadmisi. Näiteks krediidiandjate ja -vahendajate seaduse alusel peaks juhtidel ja töötajatel olema muu hulgas teadmised pakutavate krediitdilepingute ja osutatavate teenuste tundmise kohta.

⁷⁹ Liikluskindlustuse seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/111042014001?leiaKehtiv>.

⁸⁰ Kogumispensionide seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/103012019005?leiaKehtiv>.

⁸¹ Finantsinspektsiooni seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/12898417?leiaKehtiv>.

⁸² Tagatise fondi seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/106052020037?leiaKehtiv>.

⁸³ Võlaõigusseadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/107072015013?leiaKehtiv>.

⁸⁴ Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122019020?leiaKehtiv>.

⁸⁵ Maksualase teabevahetuse seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122014015?leiaKehtiv>.

⁸⁶ Isikuandmete kaitse seadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/104012019011>.

2.2.2. Valdkonnaga seotud uuringud, ülevaated ja analüüsid

Finantssektori, -turu ja -teenuste kohta on tehtud arvukalt analüüse ja ülevaateid, kuid tööjõu- ja oskuste vajadusega seoses ei ole teemat viimastel aastatel autoritele teadaolevalt uuritud.

Regulaarseid majandusanalüüse ja -uuringuid teeb **Eesti Pank**, kelle eesmärk on pakkuda rahapoliitiliste ja finantsstabiilsusega seotud otsuste langetamiseks vajalikku raamistikku ning toetada majandusprognoside koostamist ja finantsstabiilsuse hindamist. Keskpanga uuringutes ei keskenduta valdkonna tööjõu- ja oskuste vajadusega seotule.

- Kaks korda aastas annab keskpank **Finantsstabiilsuse Ülevaates**⁸⁷ hinnangu Eesti finantsstabiilsusele ja käsitleb rakendatavaid poliitikameetmeid. 2020. aasta mais avaldatud ülevaates on märgitud, et koroonaviiruse leviku tõttu on majandustegevuse piirangud valusalt tabanud paljusid ettevõtteid ja inimesi. Kui piirangud püsivad pikemat aega, võib majanduse taastumine osutuda vaevaliseks ning avaldada märkimisväärset ebasoodsat mõju ka finantsvaldkonna ettevõtete tegevusele ja majandusnäitajatele. Ometi on Eesti Panga hinnangul finants- ja kindlustustegevuse valdkonna tööjõuvajadus ajavahemikul 15. märts kuni 3. mai 2020 pigem kasvanud (+0,3%).⁸⁸
- Üle aasta ilmuvas **Finantssektori Struktuuri Ülevaates**⁸⁹ kirjeldab keskpank Eesti finantssektori ülesehitust ja selle kujunemist mõjutanud asjaolusid. See loob tausta Finantsstabiilsuse Ülevaates esitatud finantsstabiilsust mõjutavate arengusuundade ja riskide mõistmiseks. Viimane Finantssektori Struktuuri Ülevaade ilmus 2019. aasta kevadel.
- **Majanduse Rahastamise Ülevaade**⁹⁰ hõlmab panga- ja liisingustatistika, finantskontode analüüsi ning laenuõudlust ja -pakkumist.
- **Rahapoliitika ja Majandus**⁹¹ on neli korda aastas ilmuv keskpanga ülevaade, mis võtab kokku viimase aja põhisündmused maailma ja Eesti majanduses. Kahel korral (juunis ja detsembris), sisaldab ülevaade ka Eesti majanduse prognoosi jooksva ja kahe järgmise kalendriaasta kohta.
- **Tööturu Ülevaates**⁹² (ilmub kaks korda aastas) käsitletakse Eesti tööturu keskseid arengusuundi, tööjõu nõudlust ja pakkumist, tööjõukulusid, tööturu institutsionaalset arengut ning muid tööturuküsimusi.

Eesti Panga kõrval koostab valdkonna arenguga seotud ülevaateid **Finantsinspeksioon**. Nende seas on näiteks finantsteenuste turu ülevaated⁹³, pangandussektori kvartaliülevaated⁹⁴, krediidiandjate ja

⁸⁷ Finantsstabiilsuse Ülevaade, vt <https://www.eestipank.ee/publikatsioonid/finantsstabiilsuse-ulevaade>, vt <https://www.eestipank.ee/publikatsioon/finantsstabiilsuse-ulevaade/2020/finantsstabiilsuse-ulevaade-12020>.

⁸⁸ Eesti Panga avalik loeng, kus keskpanga ökonomistid Raido Kraavik ja Taavi Raudsaar rääkisid koroonaviirusest tingitud kriisi mõjudest Eesti finantssektorile, vt <https://muuseum.eestipank.ee/et/uudised/avalik-veebiseminar-koroonaviirusest-tingitud-kriisi-mojudest-eesti-finantssektorile>.

⁸⁹ Ülevaade finantssektori struktuurist, vt <https://www.eestipank.ee/finantsstabiilsus/ulevaade-finantssektori-struktuurist>.

⁹⁰ Majanduse Rahastamise Ülevaade, vt <https://www.eestipank.ee/publikatsioonid/majanduse-rahastamise-ulevaade>.

⁹¹ Rahapoliitika ja Majandus, vt <https://www.eestipank.ee/publikatsioonid/rahapoliitika-ja-majandus>.

⁹² Tööturu Ülevaade, vt <https://www.eestipank.ee/publikatsioonid/tooturu-ulevaade>.

⁹³ Finantsteenuste turu ülevaade, vt <https://www.fi.ee/et/teema/finantsteenuste-turu-ulevaated>.

⁹⁴ Pangandussektori kvartali ülevaade, vt <https://www.fi.ee/et/teema/pangandussektori-kvartali-ulevaated>.

krediidivahendajate sektori kvartali ülevaated⁹⁵, investeerimisturu ülevaated⁹⁶, makseasutuste sektori kvartali ülevaated⁹⁷ ja kindlustusturu ülevaated⁹⁸.

2015. aastal valmis TÜ majandusteaduskonna uuring „**Eesti finantssektori inimvara seisund, tulevikuvajadused ja arendamine**“⁹⁹, millega selgitati välja finantssektori spetsialistide ja juhtide olukord tööturul ning sektori inimvaraga seotud probleemid. Lisaks esitati ettepanekud finantssektori spetsialistide ja juhtide koolitamiseks ja arendamiseks Eestis. Ootuspäraselt langevad TÜ ja OSKA uuringus antud hinnangud mitmes aspektis kokku. TÜ uuringus märgitakse, et „inimvara kvaliteet on finantssektori jaoks väga suure tähtsusega, kuna finantsäri põhineb usaldusel ning finantsettevõtte väärtus on suures ulatuses määratletav inimvara väärtusega. Seepärast on väga oluline pöörata tähelepanu finantssektori spetsialistide ja juhtide teadmiste ja oskuste planeerimisele, õpetamisele ja arendamisele, mis aitab tõsta nende pädevust ning seeläbi suurendada finantsettevõtete usaldust ja konkurentsivõimet“.

Lisaks leitakse TÜ uuringus, et valdkonna ametite struktuuris ning uute teadmiste ja oskuste nõudluses on toimunud muudatused: finantssektori spetsialist peab olema ühelt poolt laiemate teadmiste ja oskuste profiiliga ning teiselt poolt sügavate teadmiste ja oskustega kitsamal erialal. Eraldi on nimetatud IT-oskuste vajadust. Uuringus on tehtud ettepanek, et finantsjuhtimise õppekavad peaksid olema üles ehitatud niimoodi, et samal ajal konkreetsete finantsteadmiste ja -oskuste omandamisega oleks võimalik omandada ka ettevõtte juhtimise ja IT-ga kaasnevaid teadmisi ja oskusi. Uuringu autorid prognoosivad esmatasandi töötajate (paljud funktsioonid, tegevused ja teenused automatiseeritakse) tööjõu vajaduse vähenemist ning finantsanalüütikute tööjõuvajaduse kasvu.

„**Fintech report Estonia 2019**“¹⁰⁰ on Eesti esimene finantstehnoloogia ettevõtete tegevust tutvustav uuring. Selles antakse ülevaade valdkonnaga seotud ettevõtetest, valdkonna tegevust reguleerivast õigusraamistikust ja arengusuundadest. Vajalike teadmiste ja oskustega inimeste kättesaadavusega seotud probleemile viitab ka see uuring: on mainitud, et iduettevõtete töötajate koguarvust 29% on hõivatud finantstehnoloogia ettevõtetes, nende hulgas on arvukalt välistöötajaid (IKT-spetsialiste saab värvata Eestis kvoodivabalt). Sellegipoolest on finantstehnoloogia ettevõtetele tõsine katsumus värvata Eestist IKT-spetsialiste.

Eesti idufirmade ülevaates „Recap of 2019 in the Estonian startup sector“¹⁰¹ on märgitud, et u 22% hõivatutest moodustab välistööjõud (6% on EL-ist ja 16% väljastpoolt EL-i) ning 28% IKT-spetsialistid.

⁹⁵ Krediidiandjate ja krediidivahendajate sektori kvartali ülevaated, vt

<https://www.fi.ee/et/teema/krediidiandjate-ja-krediidivahendajate-sektori-kvartali-ulevaated>.

⁹⁶ Investeerimisturu ülevaated, vt <https://www.fi.ee/et/investeeringu/investeeringu-ulevaated-ja-statistika>.

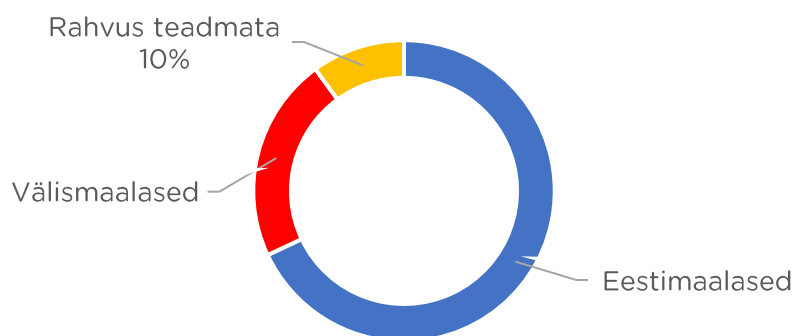
⁹⁷ Makseasutuste sektori kvartali ülevaated, vt <https://www.fi.ee/et/teema/makseasutuste-sektori-kvartali-ulevaated>.

⁹⁸ Kindlustusturu ülevaated, vt <https://www.fi.ee/et/kindlustus/kindlustusturu-ulevaated-ja-statistika>.

⁹⁹ Tartu Ülikooli majandusteaduskond (2015). „Eesti finantssektori inimvara seisund, tulevikuvajadused ja arendamine“, vt <http://www.financeestonia.eu/wp-content/uploads/2015/02/FinanceEstonia-TartuUlikool.Uuring.Inimvara.pdf>.

¹⁰⁰ Uuring „Fintech report Estonia 2019“, vt https://www.ttu.ee/public/m/majandusanaluusi-ja-rahanduse-instituut/FinTech_Report_Estonia_2019_final.pdf.

¹⁰¹ Recap of 2019 in the Estonian startup sector, vt <https://startupestonia.ee/blog/recap-of-2019-in-the-estonian-startup-sector>.

Joonis 4. Eesti idufirmades hõivatud

Allikas: Eesti idufirmade ülevaade „Recap of 2019 in the Estonian startup sector“

Uuringus „2020 Global bank regulatory Outlook. Four major themes dominating the regulatory landscape in 2020“¹⁰² viidatakse vajadusele leida tasakaal riskide haldamise ja uudsete digivõimaluste kasutamise vahel.

Turu-uuringute AS tegi 2019. aasta juunis üleriigilise **Eesti finantskirjaoskuse uuringu**¹⁰³, mille üks eesmärk oli selgitada välja elanike teadmised, hoiakud ja käitumine rahaasjadega seoses. Lisaks koguti infot ja tehti analüüs elanike majandusliku heaolu, teise pensionisamba muudatuste, finantskeskkonna usaldusväärsuse, krüptovaluutade ja interneti kasutamise kohta. Uuringus jõuti tulemusele, et Eesti elanikel on suhteliselt palju infot ja rahaasjade mõistlikuks korraldamiseks ka piisavalt head põhiteadmised. Kuna neid teadmisi oma perele majandusliku kindlustunde loomiseks aga enamasti ei rakendata, tuleb jätkata mitmesuguste tegevustega, mis aitavad kaasa selle käitumise muutumisele. Seepärast kasvab vajadus nõustamise järele, näiteks pensioniraha investeerimisel.

Kuigi OSKA ekspertide hinnangul eeldab töö küberjulgeoleku vallas eelkõige IKT-haridust, siis Praxis **„Küberturbe valdkonna tööjõuvajaduse ja hariduse uuringus“** (2019)¹⁰⁴ viidatakse, et juba praegu on nii õigusteaduse, finantsjuhtimise, ajaloo või rahvusvaheliste suhete eriala lõpetanute seas küberturbe spetsialiste. Uuringus nähakse vajadust rohkemate küberõppuste järele, et kaasata rohkem ja suurem ring Eesti spetsialiste, sealhulgas elutähtsaid teenuseid osutavatest valdkondadest, nagu finantssektor.

Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) uuringutest¹⁰⁵, milles analüüsitakse lõpetajate edukust **tööturul**, võib leida üldist teavet kõikide valdkonnaga seotud õppesuundade lõpetanute kohta (nt omandatud haridus, sissetulek, erialase rakendumise üldised suundumused, välisüliõpilaste rakendumine), kuid teavet ei anta kutsealade kaupa. Uuringus nimetatud üldisi trende on siinses analüüsis kasutatud töös valdkonna ekspertidega taustinfona.

¹⁰² 2020 Global bank regulatory Outlook. Four major themes dominating the regulatory landscape in 2020, vt <https://eyfinancialservicesthoughtgallery.ie/wp-content/uploads/2020/01/Global-Bank-Regulatory-Outlook-2020-1.pdf>.

¹⁰³ Turu-uuringute AS (2019). Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuring, vt https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/eesti_elanike_finantskirjaoskuse_aruanne_loplik_november_2019_.pdf.

¹⁰⁴ Praxis (2019). Küberturbe valdkonna tööjõuvajaduse ja hariduse uuring, vt <http://www.praxis.ee/tood/kuberturbe-uuring/>.

¹⁰⁵ Leppik, M. (2019). Kutse- ja kõrgharidusõpingud lõpetanute edukus tööturul 2017, vt https://www.hm.ee/sites/default/files/edukus_tooturul_2019.pdf.

3. Statistiline ülevaade valdkonna tööhõivest ja ettevõtetest

Lühikokkuvõte

Finantsvaldkonnas on hõivatud üle 12 000 töötaja, neist peaaegu pooled pankades. Töötajate arv on viimasel kolmel aastal püsinud stabiilne.

Valdkonna töötajaskond on Eesti keskmisest märksa noorem: 60-aastaseid ja vanemaid on ainult 6%. Töötajatest kolmandik on meessoost ja haridustasemelt on enim kõrgharidusega töötajaid. Valdkonnas tervikuna on tööjõu volavus vähene.

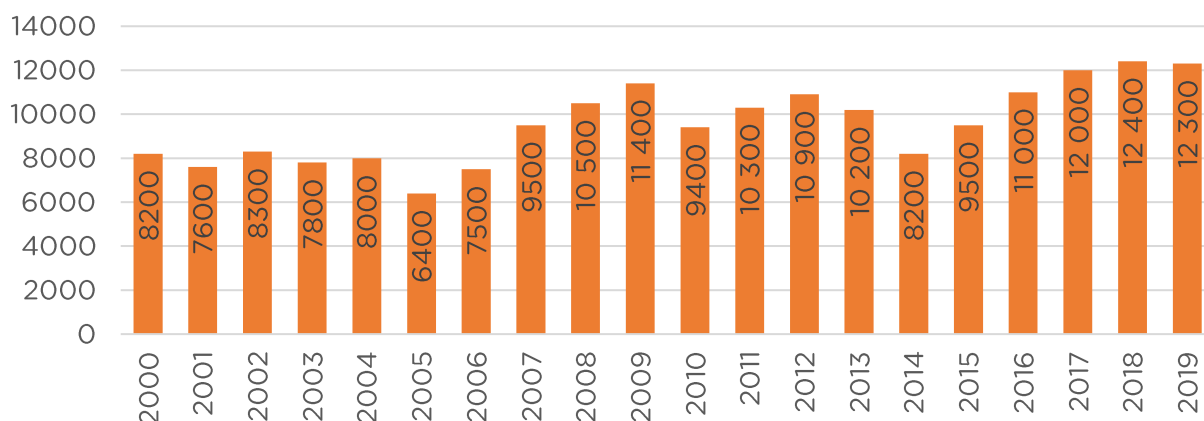
Keskmine brutokuupalk oli valdkonnas 2019. aastal 2321 eurot, mis oli palju kõrgem kui Eesti keskmine palk (1407 eurot).

Valdkonnas tegutses 2019. aastal üle 2300 ettevõtte, mis on valdavalt koondunud Tallinna või selle lähiümbrusse. Majanduses loodavast lisandväärtusest moodustab valdkonnas loodu 4,4%, mis on veidi väiksem kui EL-is keskmiselt.

Kolmandas peatükis antakse ülevaade valdkonna tööhõivest (sh sotsiaal-demograafiliste lõigete järgi), mis on valdkonna lähiaastate tööjõuvajaduse hindamise eeldus. Samuti tutvustatakse valdkonna majandusnäitajaid. Analüüsis on peamiselt tuginetud Statistikaameti ning MTA töötamise registri andmetele.

3.1. Valdkonnas hõivatud

Valdkonna ettevõtetes töötab üle 12 000 inimese, mis on ligikaudu 2% kõigist Eesti hõivatutest (vt joonis 5). Viimasel kolmel aastal on töötajate arv püsinud suhteliselt stabiilne.

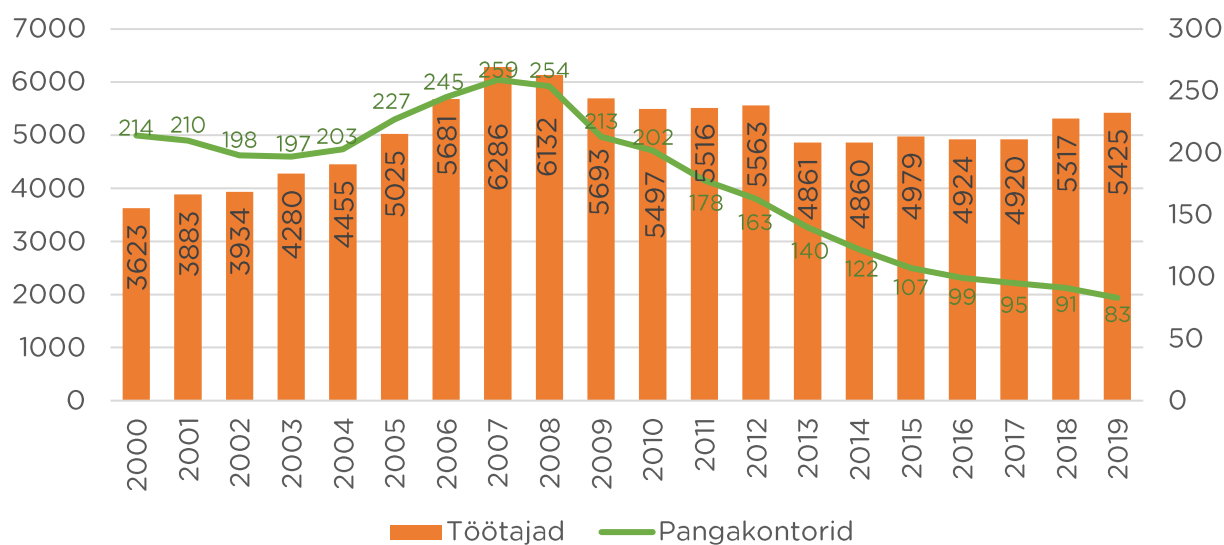

Joonis 5. Finantsvaldkonnas hõivatute arv, 15–74-aastased hõivatud, 2000–2019

Allikas: Statistikaamet, TT0200

Eestis on finantsvaldkond panganduskeskne: suur osa hõivatutest (üle 5300) töötab pankades (vt joonis 6). Joonisel 6 on peale pangatöötajate arvu esitatud ka pangakontorite arv. Kuigi pangakontorite arv on pidevas langustrendis, ei ole hõive panganduses tervikuna vähenenud, vaid toimunud on muutused ametikohtade struktuuris.

Töötajate arvu kasvu mõjutas viimasel kahel aastal Eestisse ühe välispanga teeninduskeskuse loomine, kus pakutakse eelkõige *back office*'i ja klienditoe teenust pangakontserni teistes riikides asuvatele äriüksustele.¹⁰⁶

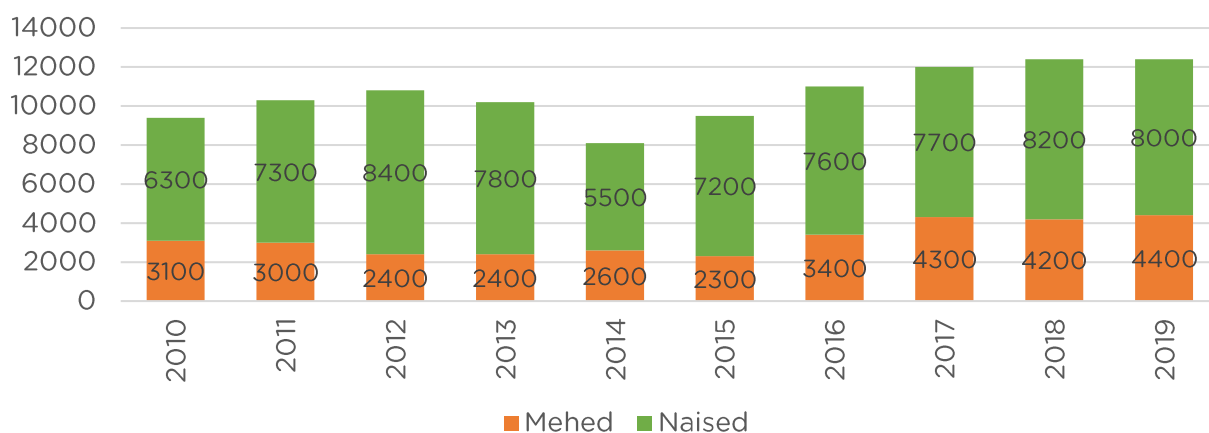
Joonis 6. Pangatöötajate ja pangakontorite arv 2000–2019

Allikas: Eesti Pank

3.1.1. Tööjõu struktuur

Sugu

Valdkonna töötajaskonnas on ülekaalus naised: viimastel aastatel on hõivatutest umbes kolmandik mehi ja kaks kolmandikku naisi (vt **Error! Reference source not found.7**). Valdkonna põhikutsealadest on naiste osakaal suurim klienditeenindajate/-nõustajate ja laenuhaldurite puhul (mehi on alla 10%).

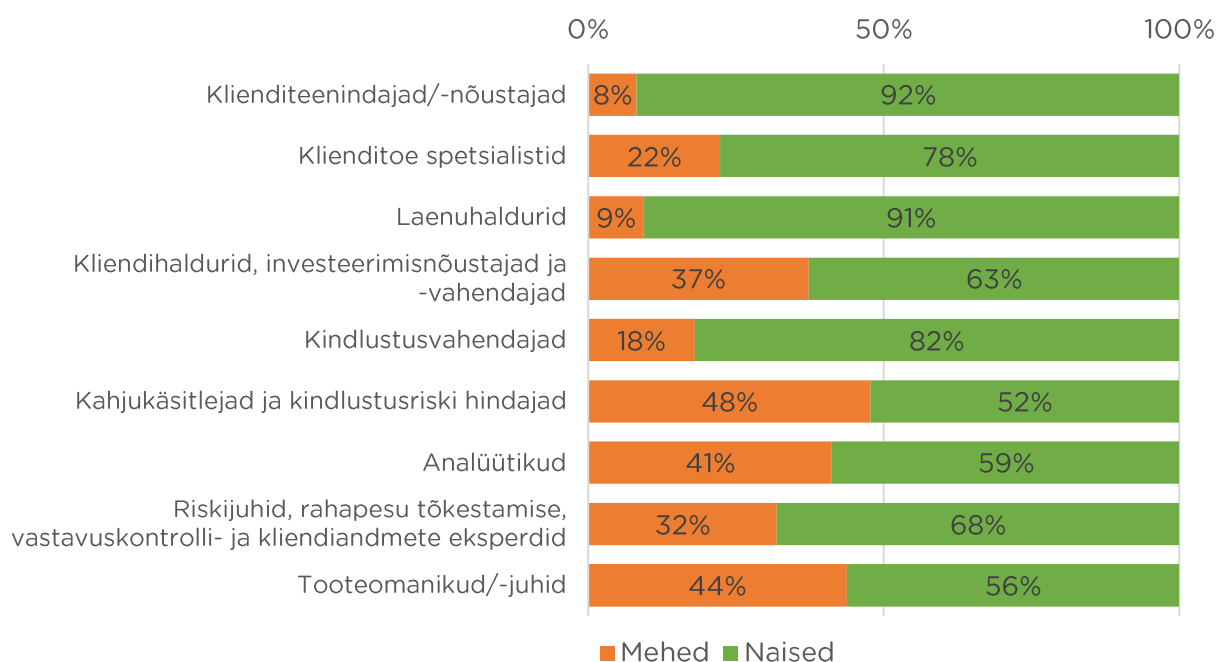

Joonis 7. Finantsvaldkonnas hõivatud soo järgi, 15–74-aastased hõivatud, 2000–2019

Allikas: Statistikaamet, TT0201

¹⁰⁶ Kindlustusvaldkonnas võib ekspertide sõnul täheldada sarnast trendi, et teatud tegevused (nt IT) on kontsernides riigiülesed, aga koostööpartnerid on peamiselt Läti ja Leedu.

Kahjukäsitlejate ja kindlustusriski hindajate, samuti tooteomanike seas on seevastu mehi ja naisi peaaegu võrdselt (vt joonis 8).

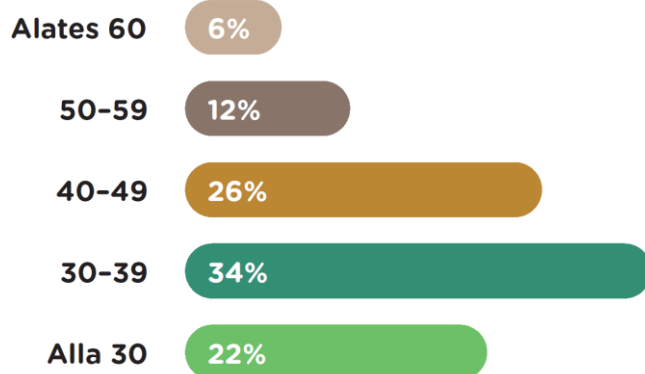
Joonis 8. Finantsvaldkonna põhikutsealadel hõivatute osakaal soo järgi % 2019

Märkus. Analüütikud ja tooteomanikud/-juhid on osaliselt sama AK koodiga, mistõttu ei pruugi joonis kajastada nende soolist jaotust täpselt.

Allikas: MTA töötamise register (põhitöökoht)

Vanus

Valdkonna töötajaskond tervikuna on teiste majandussektoritega võrreldes keskmisest noorem. Üle poole (56%) töötajatest on nooremad kui 40 eluaastat ning 60-aastaseid ja vanemaid on ainult 6% (vt joonis 9). Võrdluseks: kogu majanduses on hõives alla 40-aastaseid 43% ja vähemalt 60-aastaseid 16%. Seega on vanusest tulenev asendusvajadus valdkonnas suhteliselt väike.

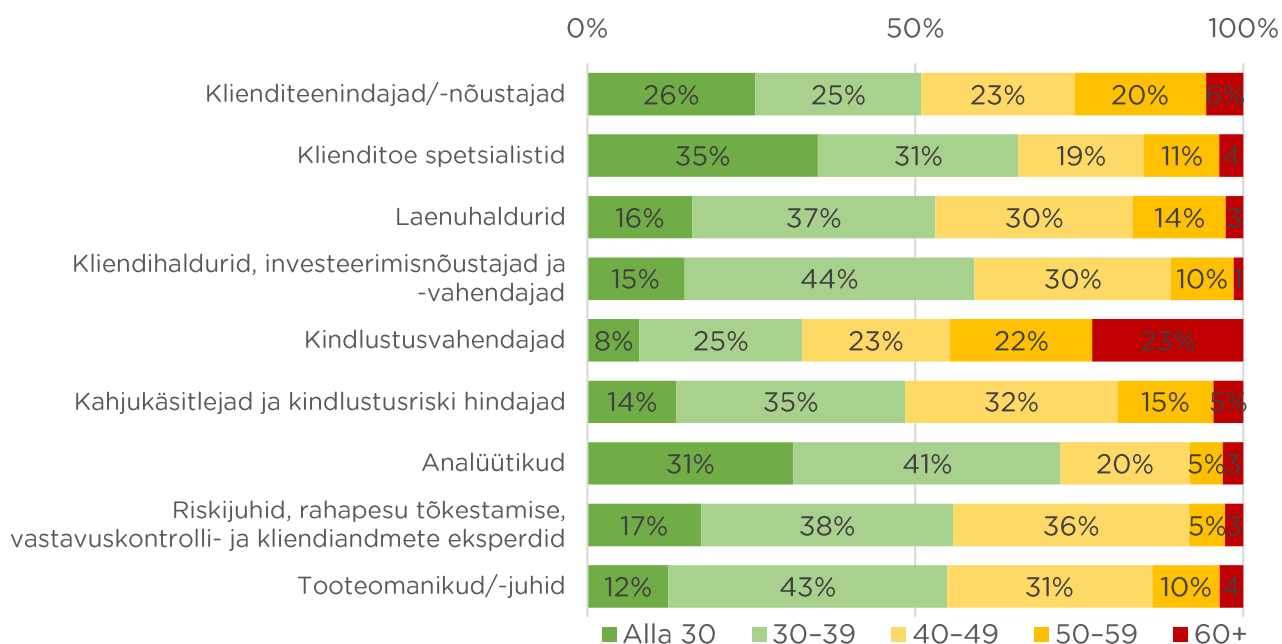

Joonis 9. Finantsvaldkonnas hõivatute osakaal vanuserühma järgi % 2019

Allikas: MTA töötamise register (põhitöökoht)

Põhikutsealati olid MTA töötamise registri järgi kõrgeima keskmise vanusega kindlustusvahendajad (vt joonis 10), kelle hulgas on peaaegu iga neljas (23%) vähemalt 60-aastane. Teiste põhikutsealade

töötajate seas on kõige vanema vanuserühma esindajaid väga vähe. Enam noori on hõivatud mitmesugustel analüüsiga seotud põhikutsealadel, tervelt 72% analüütikutest on alla 40-aastased. Teine suurem noorte ülekaaluga põhikutseala on klienditoe spetsialistid, kellest on kolmandik nooremad kui 30-aastased.

Joonis 10. Finantsvaldkonna põhikutsealadel hõivatute osakaal vanuse järgi % 2019

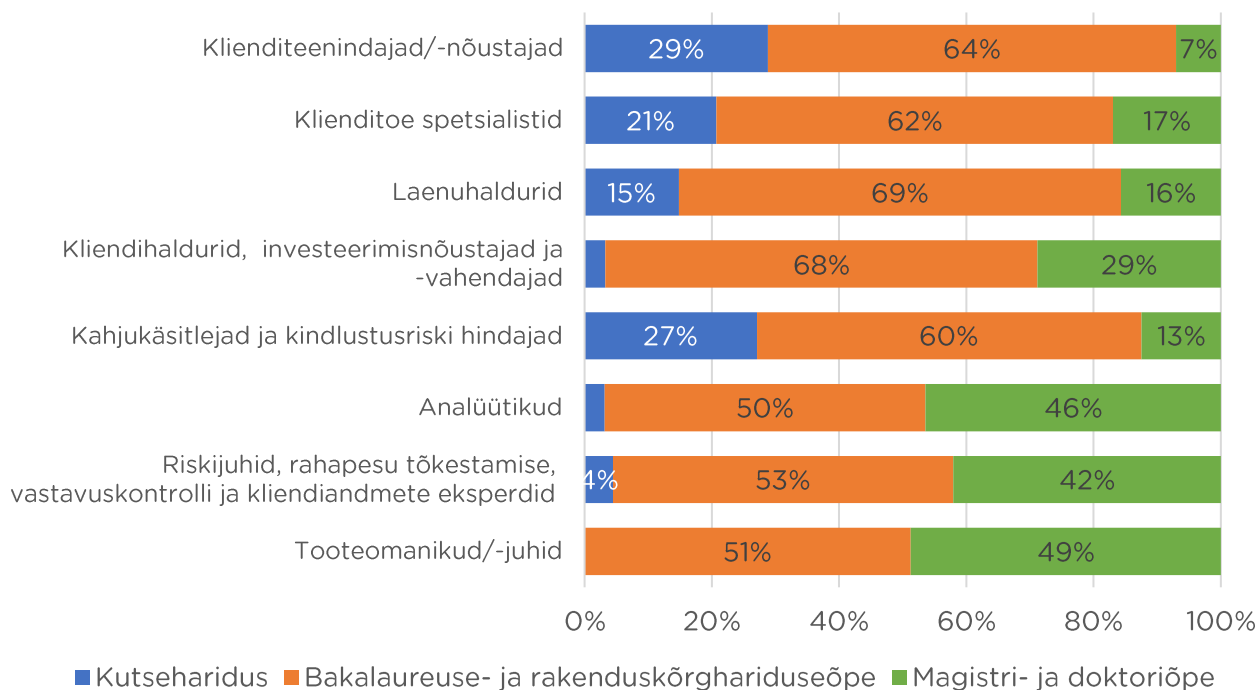
Märkus. Klienditoe spetsialistide vanusjaotus on arvatud AK koodide 4222 ja 4225 põhjal; kliendihaldurite, investeerimisenõustajate ja vahendajate vanusjaotus AK 2412 põhjal; analüütikute vanusjaotus AK 2413 ja 2421 põhjal; riskijuhtide, rahapesu tõkestamise, vastavuskontrolli- ja kliendiantmete ekspertide vanusjaotus AK 2422 põhjal ning tooteomanike/-juhtide vanusjaotus AK 2421 põhjal.

Allikas: MTA töötamise register (põhitöökoht)

Haridustase

Hõivatute haridusjaotus viitab sellele, millist haridust ja oskusi valdkonda tööle tulijalt eeldatakse. Uuringu koostamise ajal olid haridustaseme andmed kättesaadavad ainult nende töötajate kohta, kes olid tasemehariduse omandanud peale 2006. aastat (2104 töötajat), ning põhi- ja keskkooliharidusega hõivatute kohta info puudus.

Neid piiranguid arvesse võttes võib öelda, et valdkonna paljud töötajad on läbinud BA või rakenduskõrgharidusõppe ning analüüsi ja riskijuhtimise ning äriarendusega seotud põhikutsealadel on üsna levinud magistrikraad. Eeskätt klienditeenindusega seotud põhikutsealadel töötab ka kutseõppe läbinuid.

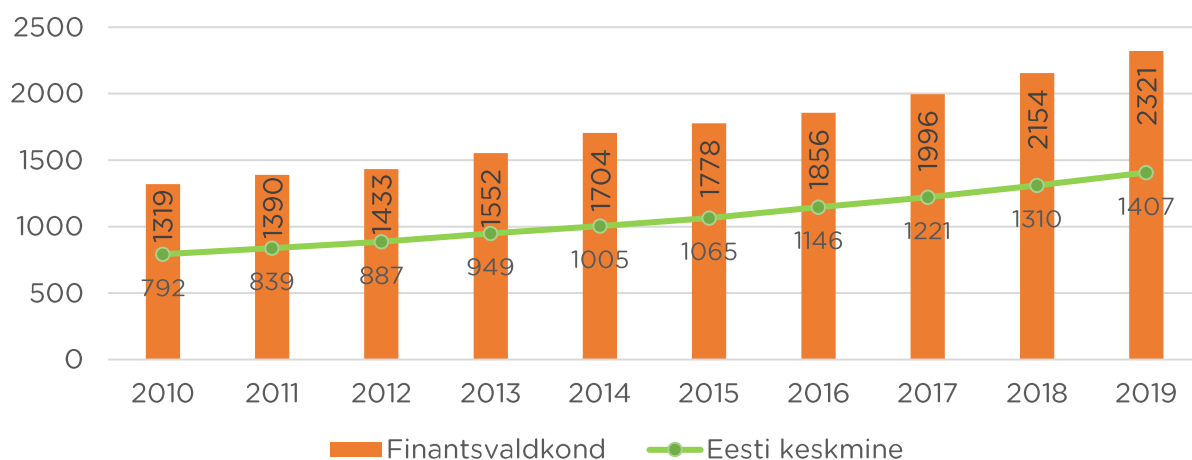
Joonis 11. Finantsvaldkonna töötajate osakaal, kes on lõpetanud tasemeõppe (kõrgeima omandatud hariduse järgi, n = 2104) % 2019

Märkus. Joonis kajastab ainult neid finantsvaldkonna töötajaid, kes on tasemehariduse omandanud pärast 2006. aastat. Info puudub hõivatute kohta, kes on hariduse omandanud varem, ning ka põhi- ja keskkooliharidusega hõivatute kohta.

Allikad: MTA töötamise register (põhitöökoht), EHS

3.1.2. Palk ja tööjõu voolavus

Finantsvaldkonna töötajad on alati olnud hästi tasustatud. **Valdkonna keskmine brutokuupalk oli 2019. aastal 2321 eurot, mis oli palju kõrgem kui Eesti keskmine palk (1407 eurot)** (vt joonis 12). Seejuures on püsinud proportsioon keskmise palga suhteliselt muutumatuna: viimasel kümnel aastal on keskmine palk finantssektoris kasvanud Eesti keskmisega umbes samas tempos.

Joonis 12. Finantsvaldkonna keskmine brutokuupalk võrrelduna Eesti keskmise brutokuupalgaga eurodes 2010–2019

Allikas: Statistikaamet, PA001

Valdkonna põhikutsealade palgaandmeid kajastab tabel 5.

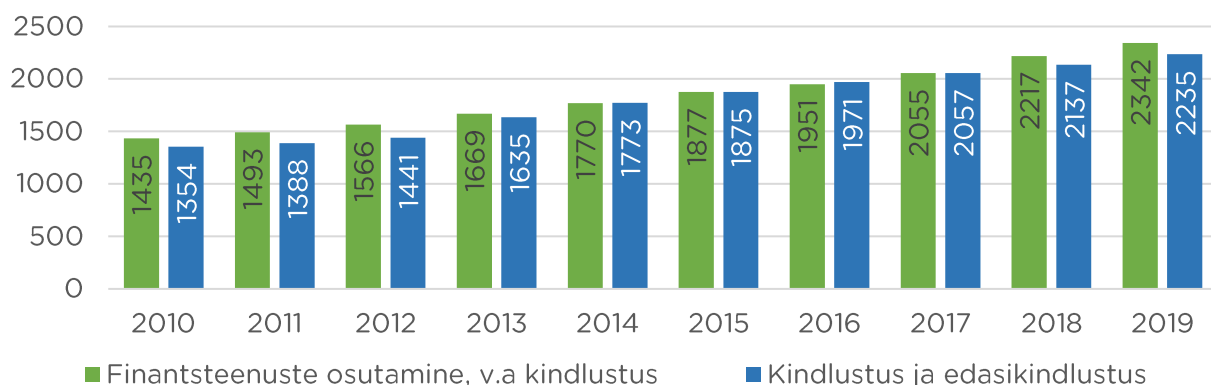
Tabel 5. Finantsvaldkonna põhikutsealade keskmine brutopalk eurodes 2019

Põhikutseala	AK kood	AK ametiala	Keskmine brutokuupalk 2019 ¹⁰⁷
KLIENDITEENINDUS JA NÕUSTAMINE			
Klienditeenindaja/-nõustaja	4211	Pangatellerid jms klienditeenindajad	1341
	4229	Klienditeenindajad, mujal liigitamata	1556
Klienditoe spetsialist	4222	Kõne- ja kontaktikeskuse klienditeenindajad	1510
	4225	Infopunkti klienditeenindajad	1942
	5244	Telefonimüügi agendid	1344
Laenuhaldur	3312	Krediidi- ja laenuhaldurid	1779
Kliendihaldur	2412	Finants- ja investeerimisenõustajad	2788
Investeerimisenõustaja ja -vahendaja	2412	Finants- ja investeerimisenõustajad	2788
	3311	Väärtpaberi- ja valuutamaaklerid ning -vahendajad	2303
Kindlustusvahendaja	3321	Kindlustusagendid	1862
Kahjukäsitleja	3315	Hindajad ja kahjuhindajad	2070
FINANTSPLANEERIMINE JA -ANALÜÜS			
Analüütik, sh aktuaar	2120	Matemaatikud, aktuaarid ja statistikud	2914
	2413	Finantsanalüütikud	2385
	2421	Juhtimis- ja organisatsioonianalüütikud	2978
	2631	Majandusteadlased	3134
	3314	Statistilise ja matemaatilise arvestuse jms keskastme spetsialistid	1855
	2529	Andmebaasi ja arvutivõrgu tippspetsialistid, mujal liigitamata	4497
RISKIJUHTIMINE			
Riskijuht	2422 3411	Strateegiate väljatöötajad Õigusvaldkonna keskastme spetsialistid	2812 1706
Rahapesu tõkestamise ekspert			
Vastavuskontrolli ekspert			
Kliendiantmete ekspert			
Kindlustusriski hindaja	3315	Hindajad ja kahjuhindajad	2070
ÄRIARENDUS JA IT			
Tooteomanik/tootejuht	2421	Juhtimis- ja organisatsioonianalüütikud	2978
	1213	Poliitika- ja strateegiajuhid	5060

Allikas: MTA töötamise register (põhitöökoht)

Statistikaamet kogub eraldi finantsteenuste osutamise alavaldkonna (K64) ja kindlustuste (K65) palgastatistikat (vt joonis 13). Selle põhjal on keskmine palk olnud viimasel kahel aastal mõnevõrra madalam kindlustuses. Osaliselt võib seda mõjutada asjaolu, et finantsteenuste alavaldkonda on registreeritud ka finantstehnoloogia ettevõtteid, kes konkureerivad tööjõu pärast IT-sektoriga.

¹⁰⁷ Metoodika: analüüsi on kaasatud hõivatud, kes on töötanud vähemalt 30 päeva; arvestatud on ainult täiskoormusel töötajad; AK koodiga on vähemalt 20 hõivatut; eemaldatud on viis suurimat ja viis väikseimat palka.

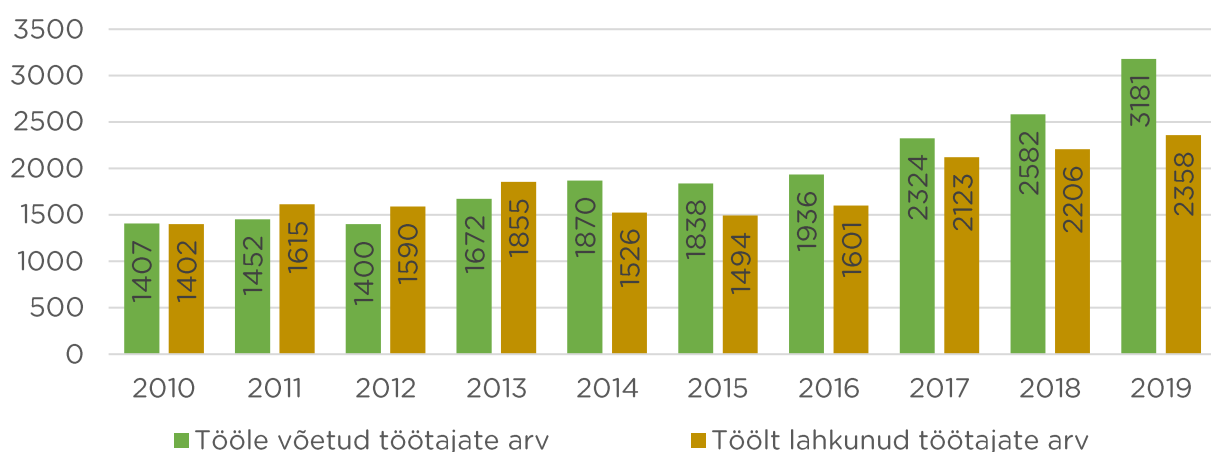

Joonis 13. Finantsvaldkonna alavaldkondade keskmine brutokuupalk eurodes 2010–2019

Allikas: Statistikaamet, PA003

Valdkonda iseloomustav märksõna on tööjõu vähene voolavus. 2019. aastal võeti igas kvartalis keskmiselt tööle peaaegu 800 töötajat ja töölt lahkus samal ajal veidi alla 600 inimese (sh keskmiselt 115 töötajat lahkus tööandja algatusel). Protsentides väljendatuna võeti keskmiselt kvartalis tööle 7% uusi töötajaid ja 5% lahkus (sh algatas 1% puhul lahkumise tööandja).

Ka 2018. aastal oli töölevõetute kvartalimäär keskmiselt 6% ja töölt lahkunute määr 5%. Seega on **tööjõu voolavus** olnud valdkonnas tervikuna viimastel aastatel **pigem väike**.¹⁰⁸

Joonis 14. Finantsvaldkonda tööle võetud ja sealt lahkunud töötajate arv 2010–2019

Allikas: Statistikaamet, PAV012

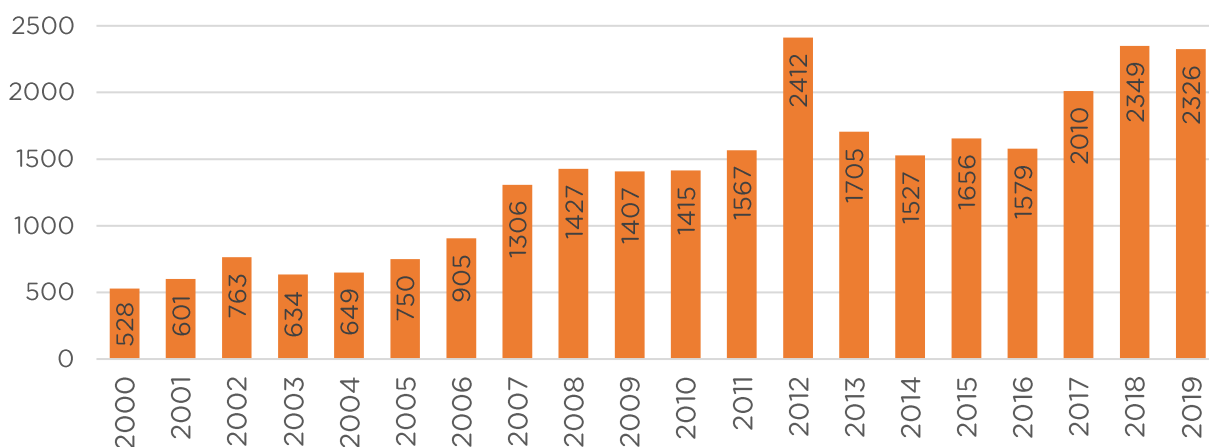
3.2. Statistiline ülevaade valdkonna ettevõtetest

Järgnevalt on vaatluse all valdkonna ettevõtted, sh nende majanduslik käekäik ja selle võimalik mõju tööhõivele tulevikus. Tööjõuvajaduse prognoosiks (vt ptk 4) on selline analüüs vajalik, kuna tööjõuvajadus on tuletatud nõudlus teenuse pakkumise mahu ja tööjõu kasutamise tõhususe kombinatsioonist.

¹⁰⁸ Aastail 2018–2019 oli kõikide tegevusalade töölevõetute ja töölt lahkunute keskmine kvartalimäär u 9%.

3.2.1. Ettevõtete arv

Valdkonnas tegutses 2019. aastal üle 2300 ettevõtte (vt joonis 15). See näitaja on aastate jooksul kõikunud suurtes piirides ja püsinud viimasel kahel vaatlusalusel aastal suur.

Joonis 15. Finantssektori ettevõtete arv¹⁰⁹ 2000–2019

Allikas: Statistikaamet, ER021

Põhiosa valdkonna ettevõteteid on mikroettevõtted (vt tabel 6), mille osakaal ulatub viimase kümne aasta keskmisena 95%-ni. Suurimad kõikumised on olnud eeskätt mikroettevõtete arvus (sh äriühingud, millel ei ole töötajaid, st nn riilifirmad).

Suuri (vähemalt 250 töötajaga) ettevõteteid on viimastel aastatel olnud sektoris püsivalt alla kümne (2019. a seitse). Rahvusvahelise määratluse järgi keskmise suurusega (50–249 töötajaga) ettevõteteid on veidi üle 20 ja väikeettevõteteid (10–49 töötajat) üle 70. Ka väike- ja keskmise suurusega ettevõtete arv on olnud küllalt püsiv.

Tabel 6. Finantsvaldkonna ettevõtete jaotus töötajate arvu järgi 2000–2019

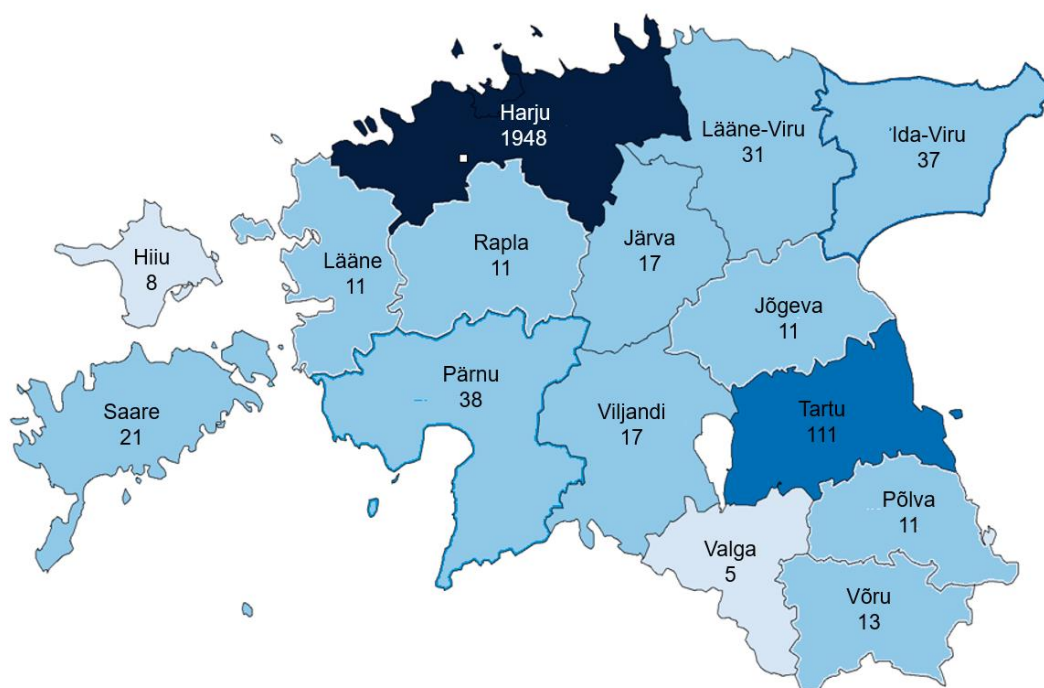
Aasta	Töötajate arv			
	Alla 10	10–49	50–249	250 ja rohkem
2000	446	60	14	8
2001	528	55	12	6
2002	698	45	15	5
2003	575	38	16	5
2004	590	39	15	5
2005	685	43	17	5
2006	833	52	14	6
2007	1229	54	16	7
2008	1341	59	17	10
2009	1313	71	16	7

¹⁰⁹ Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted. Statistiline profiil on majanduslikult aktiivsete üksuste (äriühingute, füüsilisest isikust ettevõtjate, asutuste, mittetulundusühingute) kogum, mida Statistikaamet kasutab al 1994. a majandusstatistika üldkogumina. 2012. a suure ettevõtete arvu põhjus seisneb Statistikaameti selgitusel selles, et toona registreeris paar apteekide katusfirmat suure hulga (u 700) valdusfirma tegevusalaga üksusi ja kõik 2012. a registreeritud üksused kaasatakse aktiivsete üksuste lühiajastatistika populatsiooni kui järgmisel aastal eeldatavasti tegevust alustavad. Enamik neist aga tegevust ei alustanud, vaid jäid n-ö magavateks juriidilisteks üksusteks, ja sellistena nad järgmisel aastal enam aktiivsete populatsiooni ei sattunud.

2010	1329	63	17	6
2011	1480	65	15	7
2012	2336	55	14	7
2013	1620	60	18	7
2014	1439	63	18	7
2015	1559	70	20	7
2016	1480	74	17	8
2017	1907	75	19	9
2018	2242	78	21	8
2019	2223	74	22	7

Allikas: Statistikaamet, ER025

Piirkondlikult on Eesti finantssektor koondunud Tallinna ja selle lähiümbrusesse: Harjumaal on 1948 ettevõtet, sh Tallinnas 1736. Järgneb Tartumaa 111 ettevõttega, mujal on valdkonna ettevõtteid märgatavalt vähem. Siiski saab väita, et valdkond toetab teatud määral ka piirkondlikku tööhõivet, sest ettevõtteid leidub igas Eesti maakonnas.¹¹⁰ Kui aga võrrelda valdkonna ettevõtete 2019. aasta piirkondlikku jaotust näiteks aastaga 2017, siis on näha, et Harjumaale on registreeritud 255 uut ettevõtet ja mujale ainult vähesed. Seega on finantssektori koondumine Tallinna piirkonda järjest tugevnenud ja tõenäoliselt see trend jätkub.

Joonis 16. Finantsvaldkonna ettevõtete arv maakonniti¹¹¹ 2019

Märkus. 36 ettevõtte puhul oli maakond määratlemata.

Allikas: Statistikaamet, ER0270

¹¹⁰ Piirkondlikku hõivet suurendavad veel kaugtöövõimalused, aga ka panga- jm teeninduskontorid maakondades. Kaugtöövõimalused lähitulevikus tõenäoliselt kasvavad, kuid piirkondlike esinduste arv kahaneb.

¹¹¹ Ettevõtted on haldusüksustesse jaotatud kontaktaadressi järgi.

Järgnevalt on vaadeldud finantsvaldkonna valitud ettevõtterühmi lähemalt.

Pangad

Nagu eespool märgitud, on valdkond panganduskeskne. Eesti Panga avaldatud Finantssektori Struktuuri Ülevaates (2019)¹¹² märgitakse, et „Eesti pangandussektori praeguse struktuuri väljakujunemisel on olnud märkimisväärse tähtsusega 1990. aastate lõpu ja 2000. aastate alguse sündmused: pärast Aasia ja Vene kriisi vähenes pankade arv märgatavalt ja Eesti pangandusturule sisenesis Põhjamaade suured pangagrupid. Sellest saadik on pangandussektor täielikult eraomanduses ja kuulub suures osas välismaistele pangagruppidele. Alates 2017. aastast on varem mitu aastat suhteliselt samana püsinud pangandusstruktuuris toimunud tähelepanuväärseid muutusi. Ühed suuremad neist on seotud Luminori loomise ja selle Baltimaade üksuste ühendamisega.“

Ehkki pangandusturu osaliste koosseis on aja jooksul veidi muutunud¹¹³, on krediitdiasutuste arv jäänud viimastel aastatel enam-vähem samaks. Eestis tegutses neid 2020. aasta esimese kvartali lõpu seisuga 15, sh kuus välismaise krediitdiasutuse filiaali (vt tabel 7). Pankadest on suurimad tööandjad Swedbank (u 2600 töötajat), SEB (u 1000 töötajat) ja Luminori Eesti üksus (u 600 töötajat).

Tabel 7. Krediitdiasutused Eestis 2020

Eesti krediitdiasutused
AS Inbank
AS LHV Pank
AS SEB Pank
AS TBB pank
Bigbank AS
Coop Pank AS
Holm Bank AS
Luminor Bank AS
Swedbank AS
Välisriikide krediitdiasutuste filiaalid
AS Citadele banka Eesti filiaal
Folkefinans AS Eesti filiaal
Nordea Bank Abp Eesti filiaal
OP Corporate Bank plc Eesti filiaal
Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaal
TF Bank AB (publ.) Eesti filiaal

Allikas: Finantsinspektsiooni turuosaliste register 31.03.2020

Kindlustusandjad ja kindlustusteenuste vahendajad

Nagu panganduses nii toimusid ka kindlustuses suured muutused 1990. aastate lõpus ja 2000. aastate alguses, mil turg konsolideerus ja turule tulid rahvusvahelised kindlustusseltsid. Nad omandasid aktiivselt osalusi Eesti kindlustusseltsides ja laienesid jõuliselt teistessegi Balti riikidesse.¹¹⁴

¹¹² Finantssektori Struktuuri Ülevaade 2019, vt <https://www.eestipank.ee/finantsstabiilsus/ulevaade-finantssektori-struktuurist>.

¹¹³ Näiteks lõpetasid rahapesu kahtlustuse tõttu tegevuse 2018. a Versobank ja 2019. a Danske Banki Eesti filiaal. Samas väljastati 2019. a panganduslitsents uuele turuosalisele Holm Bankile.

¹¹⁴ Finantssektori Struktuuri Ülevaade 2019, vt <https://www.eestipank.ee/finantsstabiilsus/ulevaade-finantssektori-struktuurist>.

2020. aasta esimese kvartali lõpu seisuga tegutseb Eestis viis elukindlustusega ja 13 kahjukindlustusega tegelevat ettevõtet (vt tabel 8). Elukindlustusettevõtete hulgas on kolm ja kahjukindlustusettevõtete hulgas viis välismaise kindlustusettevõtte filiaali. Töötajate arvult on suurimad kindlustusettevõtted ERGO¹¹⁵ (u 400 töötajat) ja If¹¹⁶ (u 250 töötajat).

Peale kindlustusseltside on Eestis hulk ettevõtteid, kes vahendavad kindlustusteenuseid. 2020. aastal tegutses siin 39 kindlustusmaaklerit¹¹⁷, kes vahendavad umbes kolmandiku kõikidest kahjukindlustusseltside kindlustusmaksetest.¹¹⁸ Töötajate arvult on suurimad Iizi Kindlustusmaakler AS (üle 100 töötaja) ja Kindlustusest Kindlustusmaakler OÜ (alla 100 töötaja). Maaklerite kõrval tegutseb sadu kindlustusagente¹¹⁹, kes vahendavad nii Eesti kui ka välisriikide kindlustusseltside lepinguid.

Tabel 8. Kindlustusandjad Eestis 2020

Eesti elukindlustusandjad
Compensa Life Vienna Insurance Group SE
Swedbank Life Insurance SE
Eesti kahjukindlustusandjad
Aktsiaselts INGES KINDLUSTUS
Aktsiaselts KredEx Krediidikindlustus
ERGO Insurance SE
If P&C Insurance AS
Mittetulundusühing Eesti Liikluskindlustuse Fond
Salva Kindlustuse AS
Seesam Insurance AS
Swedbank P&C Insurance AS
Välismaiste elukindlustusandjate filiaalid
ERGO Life Insurance SE Eesti filiaal
Mandatum Life Insurance Company Limited Eesti filiaal
SEB Life and Pension Baltic SE Eesti filiaal
Välismaiste kahjukindlustusandjate filiaalid
AAS BTA Baltic Insurance Company Eesti filiaal
AB 'Lietuvos draudimas' Eesti filiaal
Akcinė draudimo bendrovė 'Gjensidige' Eesti filiaal
Compensa Vienna Insurance Group, ADB Eesti Filiaal
If P&C Insurance Ltd (publ) Eesti filiaal
Telia Försäkring AB Eesti filiaal

Allikas: Finantsinspektsiooni turuosaliste register 31.03.2020

Finantstehnoloogia ettevõtted

Peale traditsiooniliste finantsettevõtete on Eestis registreeritud arvukalt finantstehnoloogia (ingl *fintech*) ettevõtteid. Nad tegutsevad finantsvaldkonnas ja arendavad finantstooteid, aga nende

¹¹⁵ ERGO Insurance SE ja ERGO Life Insurance SE Eesti filiaal.

¹¹⁶ If P&C Insurance AS ja If P&C Insurance Ltd (publ) Eesti filiaal.

¹¹⁷ Sh 2D Kindlustusmaakler OÜ, kelle suhtes on algatatud pankrotimenetlus.

¹¹⁸ Elukindlustusmaksetest vahendavad maaklerid alla 1%.

¹¹⁹ Kindlustusagendid on kindlustusvahendajad, kes pakuvad ainult ühe kindlustusandja kindlustuslepinguid. Kindlustusagentidena tegutsevad nt automüügisalongid.

äri olemasolu võimaldab ja juhib IKT. Uuringust „FinTech Report Estonia 2019¹²⁰“ selgub, et juba 2018. aasta lõpu seisuga¹²¹ oli Eestis registreeritud vähemalt 84 ettevõtet, mille tegevus on võimalik liigitada finantstehnoloogia ettevõtete alla.¹²²

2020. aasta seisuga on töötajate arvult Eesti suurim finantstehnoloogia ettevõtte TransferWise, mille töötajate arv on võrreldav SEB Pangaga (kummalgi u 1000 töötajat). Järgneb Veriff, kellel oli enne COVID-19 kriisi üle 300 töötaja (2020. a mais koondati neist veidi üle 60). Muud finantstehnoloogia ettevõtted on tunduvalt väiksemad tööandjad.

Finantstehnoloogia ettevõtete hulka kuuluvad ka Eestis tuntust kogunud ühisrahastusplatvorme haldavad ettevõtted. Finantssektori Struktuuri Ülevaates 2019¹²³ nenditakse, et „nii nagu mujal Euroopas ja maailmas on ühisrahastusplatvormide arv ja nende vahendatud rahastuse maht kiiresti kasvanud ka Eestis. Ühisrahastuse maht elaniku kohta on Eestis üks Euroopa suurimaid. 2018. aasta lõpus oli Eestis registreeritud ligi 20 ettevõtet, kes haldasid ühisrahastusplatvorme.“

3.2.2. Majanduskriisi võimalik mõju

Selle OSKA tööjõuproгноosi koostamise ajal on maailmamajandus läinud COVID-19 pandeemia leviku tõkestamiseks seatud piirangute tõttu langusesse ja lähitulevikus avaldab kriis teatud mõju kindlasti ka Eesti finantssektorile. Määramatuse põhjustaja on teadmatus, kui pikaajaliseks võib koroonaviirusest tingitud majandusseisak kujuneda ja kui kiiresti majandus seejärel taastub. Ei ole ka teada, kas kriis toob kaasa püsivamad muutused tööjõuvajaduses, sh struktuuris.

Eesti Panga finantsstabiilsuse ülevaates (2020)¹²⁴ leitakse, et Eesti majanduse ja finantssektori käekäik sõltub suurel määral probleemide ulatusest lähiriikides. Töötajate arvult suurimad pangad (Swedbank ja SEB) kuuluvad Rootsi pangakontsernidesse, mistõttu sõltuvad nad sealsetest otsustest.¹²⁵ Samuti juhitakse keskpanga ülevaates tähelepanu võimalikele ohtudele Läti majanduses, sest Eesti pangandussektor on Luminori filiaalide kaudu haavatav Lätist ja Leedust pärit riskidest. Kui nendes riikides peaksid tekkima ulatuslikud finantsprobleemid, võib see avaldada mõju ka Eestis. Teiste Balti riikide majandusolukord mõjutab lisaks Eesti kahjukindlustusseltse, sest nende ärimahtudest moodustab suure osa piiriülene tegevus Lätis ja Leedus.¹²⁶

¹²⁰ FinTech Report Estonia 2019, vt https://www.ttu.ee/public/m/majandusanaluusi-ja-rahanduse-instituut/FinTech_Report_Estonia_2019_final.pdf.

¹²¹ Ülevaate alusel loodi kaks kolmandikku Eesti finantstehnoloogia ettevõtetest viimase nelja aasta jooksul.

¹²² Siinses uuringus on finantstehnoloogia ettevõtetenä käsitatud ka lizi Kindlustusmaakler AS-i, Maksekeskus AS-i, Bondora AS-i jt.

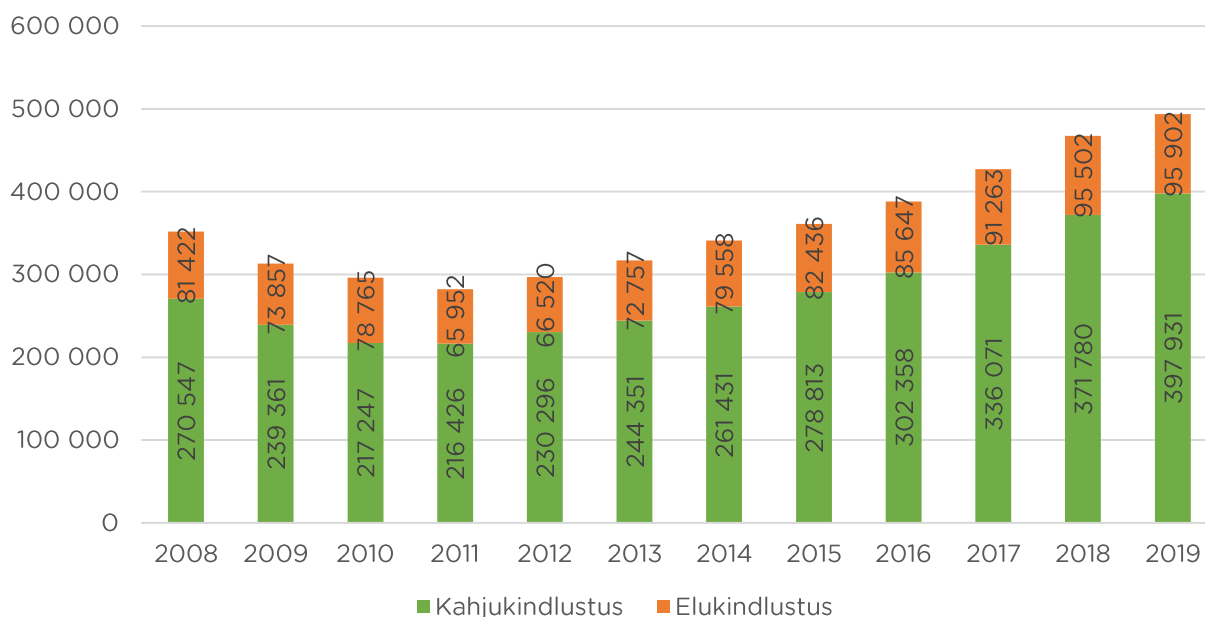
¹²³ Finantssektori Struktuuri Ülevaade 2019, vt <https://www.eestipank.ee/finantsstabiilsus/ulevaade-finantssektori-struktuurist>.

¹²⁴ Finantsstabiilsuse Ülevaade 1/2020, vt <https://www.eestipank.ee/publikatsioon/finantsstabiilsuse-ulevaade/2020/finantsstabiilsuse-ulevaade-12020>.

¹²⁵ Finantssektori üks oluline likviidsusindikaator on laenude-hoiuste suhtarv. Kui Eesti pankade laenude-hoiuste suhtarv oli 2019. a lõpus 98% ja Eesti pangandussektor suutis oma laenuportfelli rahastada kliendihoiustega, siis nt Rootsi sama näitaja oli 205%. See tähendab, et Rootsi pangad sõltuvad turupõhisest rahastamisest. See suurendab ebastabiilses majandusruumis ebakindlust ka Eesti pankade jaoks, kes kuuluvad Põhjamaade kontsernidesse. Viidatud statistika on kättesaadav Euroopa Keskpanga veebilehel: <https://sdw.ecb.europa.eu/>.

¹²⁶ Finantsinspeksioon, vt <https://www.fi.ee/et/publikatsioonid/kahjukindlustuse-sektori-iv-kvartali-2019-ulevaade>.

2008.–2009. aasta majanduskriis mõjutas kindlustussektori müügitulu tugevalt. Finantssektori Struktuuri Ülevaates (2019) selgitatakse, et „sajandivahetusest kuni 2007. aastani kasvas Eesti kindlustusturg umbes 20% aastas. Majanduskriisi ajal aga kahanes nii nõudlus kindlustusteenuste järele kui ka kindlustusseltside müügitulu. 2012. aastal hakkas kindlustussektor taas kasvama, kuid tagasihoidlikumalt kui enne kriisi“. Statistika näitab, et kogutud kindlustusmaksed jõudsid 2008. aasta tasemele alles 2015. aastaks (vt joonis 17). Seetõttu võib eeldada, et nõudlus kindlustusteenuste järele võib teatud ajaks väheneda ka pärast COVID-19 põhjustatud majanduskriisi, mis omakorda võib avaldada mõju valdkonna tööhõivele.

Joonis 17. Kindlustussektoris kogutud kindlustusmaksed¹²⁷ kindlustusliigi järgi tuhandetes eurodes 2008–2019

Allikas: EKSL

Eesti Panga finantsstabiilsuse ülevaates¹²⁸ prognoositi, et „praegune kriis võib kaasa tuua /.../ probleeme finantssektori muude osaliste (osad väikepankad, hoiu-laenuühistud, krediidiandjad või ühisrahasajad) tegevuses. Seda juhul, kui võimalikeks keerulisemateks aegadeks pole küllaldaselt valmistatud või ei ole laenuandmisel jälgitud piisavalt konservatiivseid põhimõtteid.“

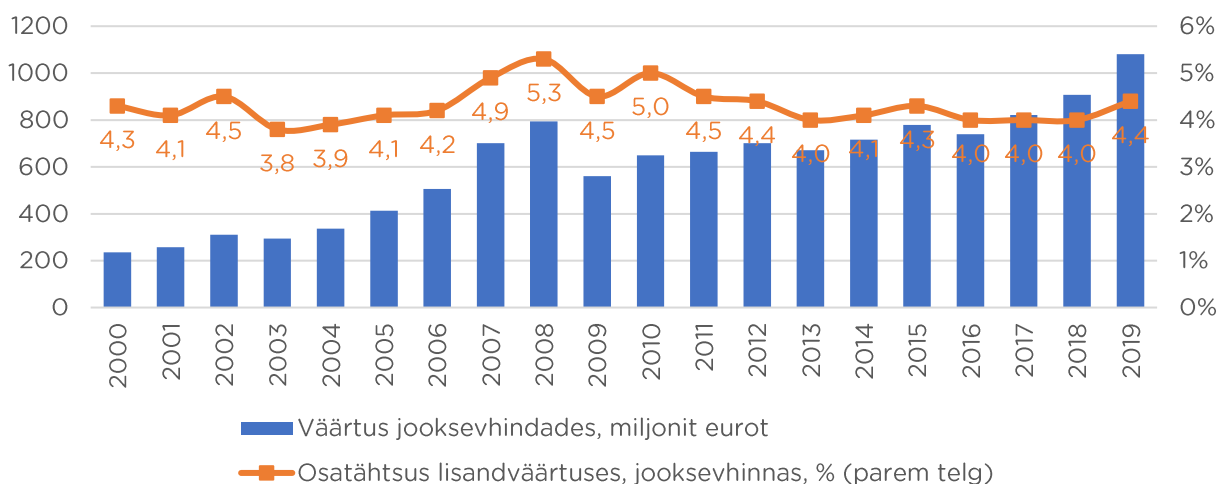
Võrreldes paljude teiste majandussektoritega võib pidada Eesti finantsvaldkonna ettevõtete võimet tulla kriisiga toime küllalt heaks. Seda seisukohta toetab näiteks suurimate pankade hea kapitaliseeritus ja võrdlemisi tugev likviidsuspositsioon. Ka siinse OSKA uuringu käigus küsitletud eksperdid avaldasid arvamust, et kriisi võimalik mõju finantssektori tööhõivele tervikuna kujuneb paljude teiste majandussektoritega kõrvutatuna palju väiksemaks.

¹²⁷ Need summad sisaldavad ainult Eestis Eesti klientidele pakutavat äri, st Eesti kindlustusandja teenuse müük Lätis, Leedus või mujal ei ole hõlmatud. Lisaks tuleb arvestada, et u 5–10% Eestis klientidele pakutava kindlustusteenuse mahust on seotud piiriüleste teenustega, mida pakuvad Eestis alaliselt esindamata kindlustusandjad. See osa Eesti klientidele pakutava teenuse mahust on nendes näitajates kajastamata.

¹²⁸ Finantsstabiilsuse Ülevaade 1/2020, <https://www.eestipank.ee/publikatsioon/finantsstabiilsuse-ulevaade/2020/finantsstabiilsuse-ulevaade-12020>.

3.2.3. Lisandväärtus

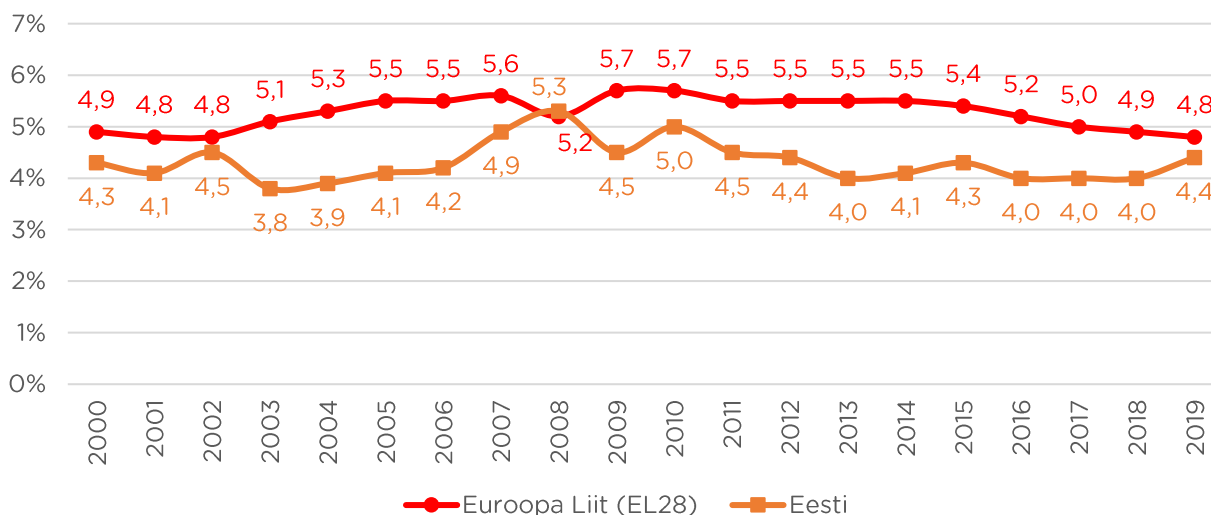
Finantssektori osa Eestis loodavas lisandväärtusesse on püsinud viimastel aastatel 4% juures. 2019. aastal on panus SKP-sse veidi suurenenud (4,4%-ni). Valdkonna ettevõtete loodud lisandväärtus kasvas aastail 2000–2019 tervikuna 360%, edestades väiksel määral kogu Eesti majanduse kasvu (342%).

Joonis 18. Finantsvaldkonna ettevõtete loodud lisandväärtus miljonites eurodes ja osatähtsus lisandväärtuses % 2000–2019

Allikas: Statistikaamet, RAA0045

Majanduses loodavast lisandväärtusest moodustab finantsvaldkonnas loodu Eestis veidi väiksema osa kui EL-is keskmiselt (EL 28 keskmine on 4,8%) (vt joonis 19). Samas on hakanud vahe EL-i keskmisega vähenema, sest liikmesriikide keskmine näitaja on viimastel aastatel olnud püsivas langustrendis, ent Eesti suhtarv tegi 2019. aastal väikese (0,4 protsendipunktilise) tõusu.

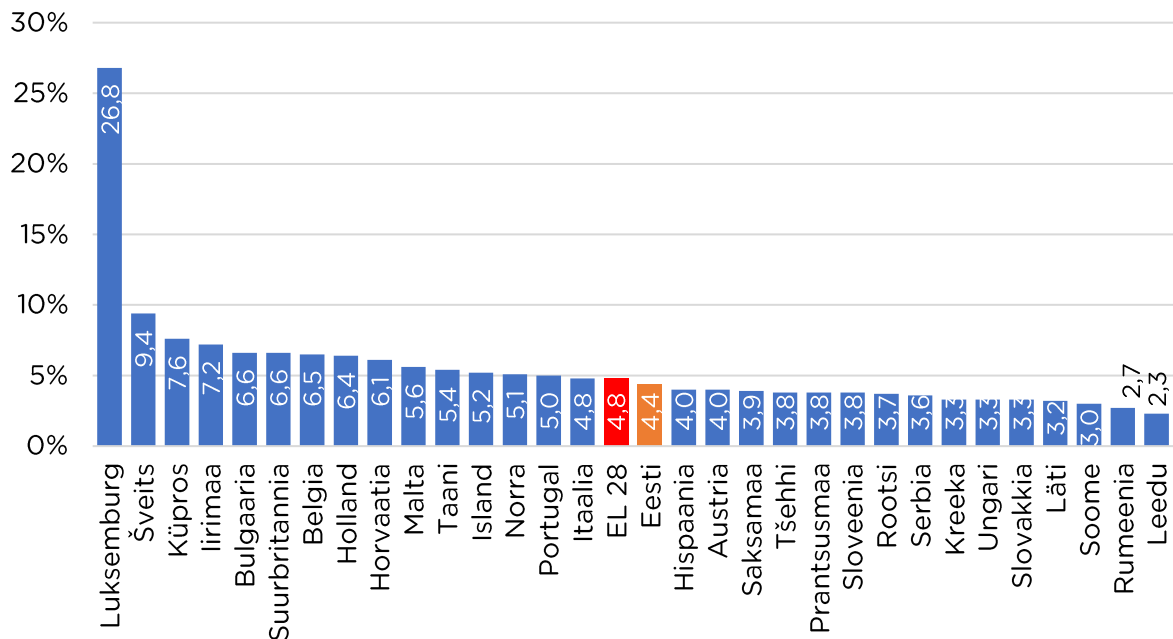

Joonis 19. Finantsvaldkonna osakaal lisandväärtuse loomises, Eesti ja EL 28 aastail % 2000–2019

Allikas: Eurostat, „Gross value added and income by A*10 industry breakdowns“¹²⁹

¹²⁹ Eurostat, <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

Eesti on finantsvaldkonnas loodava lisandväärtuse (4,8%) poolest ees paljudest lähinaabritest, sh Soomest (3%), Rootsist (3,7%), Lätist (3,2%) ja Leedust (2,3%) (vt joonis 20). Suurim on selle näitaja väärtus Luksemburgis (26,8%) ja Šveitsis (9,4%), mis on teatavasti finants- ja panganduskeskse majandusega väikeriigid. Järgnevad Küpros (7,6%) ja Iirimaa (7,2%), kelle puhul võib edetabeli kõrge koha põhjuseks tõenäoliselt pidada nii ettevõtete kui ka eraisikute maksustamise soodsaid tingimusi.

Joonis 20. Euroopa riikide finantsvaldkonna osakaal lisandväärtuse loomises % 2019

Allikas: Eurostat, „Gross value added and income by A*10 industry breakdowns“¹³⁰

¹³⁰ Eurostat, <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

4. Põhikutsealade hõiveproгноos ja tööjõuvajadus

Lühikokkuvõte

OSKA prognoosi alusel valdkonna **põhikutsealadel hõivatute koguarv aastaks 2025 palju ei muutu, sest tööhõive muutuse suund on minimaalselt kasvav**. Valdkonnas muutub pigem tööjõu struktuur, sh tuleb arvestada nii tööjõu piirkondliku jaotuse kui ka mobiilsuse muutustega. Vanemaealiste töötajate osakaal on valdkonnas väga väike, seega ei ole pensionile jääjatele järelkasvu leida keeruline. **Asendus- ja kasvuvajaduse tõttu vajab finantsvaldkond igal aastal põhikutsealadele kokku üle 100 uue töötaja**.

Tehnoloogia arenedes on muudetud paljud protsessid pool- või täisautomaatseks, vähendades nii otseselt klienditeeninduses hõivatute vajadust. Optimeerimisprotsess lähitulevikus jätkub ja **esmise klienditeeninduse vajadus kahaneb**. Teisalt toob edasine digitaliseerimine kaasa e-lahenduste kasutajate arvu kasvu, mis lähitulevikus **mõnevõrra suurendab klienditoe spetsialistide vajadust**.

Suurem õigusaktide ja eeskirjade hulk tingib omakorda tõenäoliselt suurema vajaduse sisekontrolli ja riskijuhtimisega seotud töötajate järele, kes tagavad vastavate nõuete täitmise. **Kasvab vajadus riskijuhtide ning rahapesu tõkestamise, vastavuskontrolli ja kliendiandmete ekspertide järele**.

Tööandjad tunnevad juba praegu **suurt puudust äriarenduse ja IKT-spetsialistidest** ning peale selle tuleb ekspertide hinnangul arvestada lähitulevikus 20% kasvuvajadusega.

Neljandas peatükis käsitletakse uue tööjõu vajadust valdkonna põhikutsealadel aastani 2025. Tööjõu vajadust prognoosides võeti arvesse uuringu jaoks tehtud intervjuusid, VEK-i hinnanguid, valdkonna arengutrende ja majandusnäitajaid, arengukavu ning uuringuid. Pensionile siirdujate asendamise vajaduse arvulised hinnangud põhinevad MKM-i statistilisel mudelil (vt metoodika ptk).

4.1. Hinnang põhikutsealadel hõivatute arvu muutusele

Muud prognoosid

Hõivatute arvu muutust prognoosivad ka MKM¹³¹ (kümne aasta prognoos), Eesti Töötukassa (lühiprognos) ja Cedefop (pikaajaline vaade).

MKM-i prognoosimudel¹³² järgi võib valdkonnas hõivatute arv veidi suurened. Nimelt oli MKM-i hinnangul aastail 2016–2018 keskmine hõivatute arv 11 820 ja see kasvab 2027. aastaks 860 inimese võrra.

¹³¹ OSKA ning MKM-i prognoos on tihedalt seostatud. Valdkondades, kus OSKA uuring on tehtud, põhineb MKM-i tööjõuvajaduse hinnang OSKA uuringul.

¹³² Vt lähemalt: <https://www.mkm.ee/et/tegevused-eesmargid/majandusareng-ja-ettevotlus/majandusanaluus>.

Eesti Töötukassa tööjõuvajaduse baromeetri järgi püsib tööjõuvajadus valdkonna põhikutsealadel 12 kuu jooksul muutumatuna.¹³³

Cedefopi tööjõuproгноosi alusel¹³⁴ on valdkonnas hõivatute arv EL-i tasandil aastail 2018–2030 pigem kasvutrendis (8,6%), ent Eestis võib see hoopis kahaneda (13 aastaga muutus –11,4%).

Kokkuvõttes on valdkonna **hõive alternatiivsed prognoosid** (ehkki kõik koostatud enne COVID-19 põhjustatud majanduslangust) **sageli vastukäivad, nähes ette nii tööhõive võimalikku kasvu, kahanemist kui ka stabiilset arengut. See tuleneb nii kasutatud meetodikast ja andmetest, koostamise ajast, ajahorisondist kui ka prognoosi fookusest.**

OSKA prognoos

OSKA tööhõiveprognoos rajaneb järgmistel üldistel eeldustel:

- rakendub konservatiivne stsenaarium, st COVID-19 pandeemia järel hakkab Eesti majandus taastuma pigem aeglaselt või mõõduka kiirusega. Kiirus oleneb mh valitsuse abipakettidest ja teiste riikide (Eesti peamiste kaubanduspartnerite) tegevusest;
- mitme majandussektori¹³⁵ puhul on COVID-19 pandeemia järel taastumist oodata tõenäoliselt alles vaadeldava perioodi lõpuks, st aastaks 2025;
- demograafiline olukord ei soodusta ka tulevikus hõive suurt kasvu;
- tööhõive muutust valdkonna põhikutsealadel on prognoositud lähema viie aasta kohta¹³⁶.

Peatükis 2 kirjeldatud trendid mõjutavad hõivatute arvu valdkonna kõigil põhikutsealadel. Siiski tuleb arvestada, et sama trendi mõju võib avalduda küllalt erinevates aspektides ja võib tööhõivet nii suurendada kui ka vähendada.

Paljude põhikutsealade puhul pidasid eksperdid olulisteks mõjutajateks tehnoloogia arengut ja automatiseerimist. Eriti puudutab see klienditeenindust ja nõustamist, kus juba enne COVID-19 kriisi on tehtud suuri uuendusi masintöö kasutuselevõtus. Tehnoloogia areng on võimaldanud muuta paljud protsessid pool- või täisautomaatseks, vähendades nii otseselt klienditeeninduses hõivatute vajadust. Kriisijärgses maailmas on kaugtöö ja -suhtlus muutunud tõenäoliselt juba nii tugevaks sotsiaalseks normiks, et ka Rogersi¹³⁷ innovatsioonidifusiooni teooriast tuntud hiline enamus eeldab valdkonna ettevõtetelt kaugsuhtluse võimalust ja mugavaid e-teenuseid ning nende pidevat arendamist.

Teisalt tingib ebasoodsaks muutunud majanduskeskkond, aga ka valdkonnaga seotud uut laadi ettevõtete (*fintech*, *insurtech* jt) arvu kasv vajaduse, et klassikalised finantsettevõtted vaataksid oma ärimudelid üle. Nii saavad nad optimeerida kulusid ning muuta tegevuse tõhusamaks ja paindlikumaks.

Lähiajal suureneb vajadus äriarendus- ja erineva profiiliga IKT-spetsialistide järele (viimased ei sisaldu küll selle uuringu põhikutsealade hulgas, sest neid vaadeldi OSKA IKT-uuringus¹³⁸). Kasvab vajadus ka

¹³³ Eesti Töötukassa tööjõuvajaduse baromeetriga antakse hinnanguid järgmiseks 12 kuuks, viimane hinnang anti 2019. a oktoobri seisuga, vt lähemalt <https://www.tootukassa.ee/baromeeter>.

¹³⁴ Skills Panorama. <https://skills Panorama.cedefop.europa.eu/en/sectors/finance-insurance>.

¹³⁵ Nt kaubanduse, majutuse ja toitlustuse puhul, aga ka kinnisvaraturul (eriti ärikinnisvara puhul).

¹³⁶ Valdkonna kiire muutumise tõttu otsustas VEK seada OSKA prognoosi fookuse viiele aastale.

¹³⁷ Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations* (5th ed.). New York: Free Press.

¹³⁸ Vt OSKA IKT-uuring. <https://oska.kutsekoda.ee/field/info-ja-kommunikatsioonitehnoloogia/>.

andmeanalüüsiostustega töötajate järele, keda on tarvis erinevate elualade andmete analüüsimiseks ja selle alusel uute finantsteenuste arendamiseks, aga ka kliendikäitumise prognoosimiseks.

EL-i õigusruumi areng soosib üha enam piiriülest tegevust. Seepärast tuleb arvestada määramatusega, mis on seotud finantsvaldkonna tegevuste üleandmisega teise liikmesriiki või koduriiki väljaspool finantssektorit. Muu hulgas on võimalik kindlustussektoris luua pädevuskeskusi eri liikmesriikidesse sellest lähtudes, kuidas sealne keskkond (õigus-, maksu- ja hariduskeskkond, tööturg jne) seda soosib. Näiteks on märkimisväärne osa Eestis tegutsevate kindlustusandjate aktuaarifunktsioonist ja aktuaari tegevusalast laiemalt koondunud Leetu, kust kaetakse selle tööga seonduv kogu Baltikumis.

Samuti on võimalik tegevusi üle anda kolmandatele isikutele väljaspool finantsvaldkonda oma koduriigis või mujal. Näiteks on mootorsõiduki kahjukäsitleja rolli võtnud peaaegu üle autoremondisektor ja IKT-lahendused.

Tööjõuvajadust prognoosides tuleb funktsioonide piiriülest jaotumist arvestada, sest tegevuste üleandmise käigus luuakse Eestis samal ajal uusi töökohti, aga ka likvideeritakse neid.

Endiselt on päevakorral riskijuhtimisega seotu ja valdkonna õiguskeskkonda tervikuna hakatakse reguleerima veel rangemalt. Seejuures võib eeldada, et nõuded laienevad tulevikus järjest rohkem ka valdkonnas uutele tegutsejatele.

Finantsvaldkonna põhikutsealadel rakenduvate töötajate prognoositud arv viie aasta pärast (2025. a, võrdluses baasaastaga 2019) on esitatud tabelis 9. Tabelis on ka kokkuvõtvalt esitatud suurimate trendigruppide (vt ptk 2) mõju valdkonna põhikutsealade tööhõivele. Et luua seos muutuva tööjõuvajaduse ja haridussüsteemi vahel, on tabelis esitatud põhikutsealale vastav haridustase ja Eesti kvalifikatsiooniraamistiku (EKR) tase.

Nooled tabelis 9 viitavad töötajate arvu prognoositud kasvule või kahanemisele järgmisel skaalal:

- ↑ – suur kasv (üle 20% viie aasta jooksul)
- ↗ – keskmine kasv (kuni 20% viie aasta jooksul)
- ↗→ – väike kasv (kuni 10% viie aasta jooksul)
- – püsib stabiilsena ($\pm 5\%$ viie aasta jooksul)
- ↘→ – väike kahanemine (kuni -10% viie aasta jooksul)
- ↘ – keskmine kahanemine (kuni -20% viie aasta jooksul)
- ↓ – suur kahanemine (üle -20% viie aasta jooksul)

Trendi mõjul tööhõive kasvab
Trendi mõjul tööhõive kahaneb
Trend ei mõjuta tööjõuvajadust või mõjutab seda nii kasvatavalt kui ka kahandavalt

Tabel 9. Finantsvaldkonna põhikutsealade tööhõive prognoositud muutus 2020–2025

Põhikutseala	EKR-i tase, haridustase	Hõivatute arv 2019	Hõive muutuse prognoositud suund	Trendide mõju suund hõivele					
				Tehnoloogia areng	Arengusuunad majanduses ja maailmas	Sotsiaal-demograafilised mõjud	Tarbija ootuste ja väärtuste muutumine	Töö- kultuuri teisenemine	Õigus- keskkonna nõuded
KLIENDITEENINDUS JA NÕUSTAMINE									
Klienditeenindaja/-nõustaja	EKR 5 Keskharidus, KUT või töökohapõhine väljaõpe	990	↘						
Klienditoe spetsialist	EKR 5 Keskharidus, KUT või töökohapõhine väljaõpe	1440	↗						
Laenuhaldur	EKR 6, 7 BA, MA	600	→						
Kliendihaldur	EKR 5, 6 KUT, BA	410	→						
Investeeringisnõustaja ja -vahendaja	EKR 6, 7 BA, MA		→						
Kindlustusvahendaja	EKR 5 Keskharidus, KUT	440	↘						
Kahjukäsitleja	EKR 5, 6 Kindlustusobjektist lähtuv KUT või BA + töökohapõhine väljaõpe	180	→						
FINANTSPLANEERIMINE JA -ANALÜÜS									
Analüütik	EKR 6, 7 BA, MA	1000	↗						
sh aktuaar	EKR 6, 7 BA, MA		→						
RISKIJUHTIMINE									
Riskijuht	EKR 6, 7 BA, MA	400	↑						
Rahapesu tõkestamise ekspert	EKR 6, 7 BA, MA		↑						
Vastavuskontrolli ekspert	EKR 6, 7 BA, MA		↑						
Kliendiandmete ekspert	EKR 6, 7 BA, MA		↑						
Kindlustusriski hindaja	EKR 6, 7 Kindlustusobjektist lähtuv BA, MA + töökohapõhine väljaõpe	90	↗→						
ÄRIARENDUS									
Tooteomanik/ tootejuht/teenusejuht	EKR 6, 7 BA, MA	U 100	↑						
PÕHIKUTSEALAD KOKKU		U 5700							

Märkus. KUT – kutseharidus. Allikas: OSKA

Tabel 10. Finantsvaldkonna põhikutsealade hõivatute arv 2019 ja prognoositav hõivatute arv 2025

Põhikutseala	EKR-i tase, haridustase	Hõivatute arv 2019	Hõivatute arvu prognoos 2025	Trendide mõju märksõnad
KLIENDITEENINDUS JA -NÕUSTAMINE				TEHNOLOOGIA ARENG - Kommunikatsioonivahendite ja -viiside muutus ning paljusid - Digirakendused (nt veebilehed, -platvormid, äpid, virtuaalsed nõustajad) - Esmatasandi (ingl <i>entre-level-position</i>) tegevuste automatiseerimine - Pangandusvälise finantsvahenduse kasv - Suurandmete kasutamine tarbijakäitumise analüüsis ja toodete-teenuste arenduses MAJANDUSE JA MAAILMA ARENG - Nõudlus paindlike finantsteenuste järele kasvab - E-teenuste laialdasem kasutamine - Rahvusvahelistumine SOTSIAAL-DEMOGRAAFILISED MUUTUSED - Tööealise rahvastiku vähenemine ja vananemine - Kliendi vajaduste muutumine - Mitmekultuuriline töökeskkond ja klientuur TÖÖKULTUURI TEISENEMINE - Töötajate motiveerimiseks mõeldud heaoluprogrammide mahu kasv (paindlik tööaeg ja erinevad töövormid jm) - Vaba aja väärtustamine - Idufirmanduse pealetung - Töösuhted muutuvad lühemaks TARBIJA OOTUSTE JA VÄÄRTUSTE MUUTUMINE - Tarbija ootab alati kasutusmugavaid tooteid ja teenuseid - Suuremad ootused teenuse ja toote kvaliteedile, sh töökindlusele ja turvalisusele - Ootus kvaliteetse nõustamisteenuse järele kasvab (sh kuidas investeerida, oma eelarvet planeerida, laenu võtta) - Finantskirjaoskuse paranemine, huvi suurenemine investeerimise vastu - Rohelisem tarbija (keskkonnasäästlikud ja -teadlikud tooted ja teenused (nt ainult internetipõhiste teenuste tarbimine)) - Personaalsus – isiklik lähenemine tarbijale, nõudlus isikustatud ja eristuvate toodete-teenuste järele
Klienditeenindaja/-nõustaja	EKR 5 Keskkharidus, KUT	990	800	
Klienditoe spetsialist	EKR 5 Keskkharidus, KUT	1440	1700	
Laenuhaldur	EKR 6, 7 BA, MA	600	600	
Kliendihaldur	EKR 5, 6 KUT, BA	410	410	
Investeeringisnõustaja ja -vahendaja	EKR 6, 7 BA, MA			
Kindlustusvahendaja	EKR 5 Keskkharidus, KUT	440	350	
Kahjukäsitleja	EKR 5, 6 Kindlustus-objektist lähtuv KUT või BA + töökohapõhine väljaõpe	180	180	
FINANTSPLANEERIMINE JA -ANALÜÜS				TARBIJA OOTUSTE JA VÄÄRTUSTE MUUTUMINE
Analüütik	EKR 6, 7 BA, MA	1000	1200	
sh aktuaar	EKR 6, 7 BA, MA			
RISKIJUHTIMINE				TARBIJA OOTUSTE JA VÄÄRTUSTE MUUTUMINE - Tarbija ootab alati kasutusmugavaid tooteid ja teenuseid - Suuremad ootused teenuse ja toote kvaliteedile, sh töökindlusele ja turvalisusele - Ootus kvaliteetse nõustamisteenuse järele kasvab (sh kuidas investeerida, oma eelarvet planeerida, laenu võtta) - Finantskirjaoskuse paranemine, huvi suurenemine investeerimise vastu - Rohelisem tarbija (keskkonnasäästlikud ja -teadlikud tooted ja teenused (nt ainult internetipõhiste teenuste tarbimine)) - Personaalsus – isiklik lähenemine tarbijale, nõudlus isikustatud ja eristuvate toodete-teenuste järele
Riskijuht	EKR 6, 7 BA, MA	400	> 500	
Rahapesu tõkestamise ekspert	EKR 6, 7 BA, MA			
Vastavuskontrolli ekspert	EKR 6, 7 BA, MA			
Kliendiandmete ekspert	EKR 6, 7 BA, MA			
Kindlustusriski hindaja	EKR 6, 7 Kindlustus-objektist lähtuv BA, MA + töökohapõhine väljaõpe	90	100	
ÄRIARENDUS				ÕIGUSKESKKONNA (SH EESKIRJADE) JM NÕUDED, STANDARDID Finantsteenuste osutajatele kehtivate nõuete karmistamine ja pidev muutmine
Tooteomanik/-juht	EKR 6, 7 BA, MA	U 100	U 130	
PÕHIKUTSEALAD KOKKU		U 5700	> 6000	

Allikas: OSKA

Klienditeenindus ja nõustamine

Digitaliseerimine ja tarbijakäitumise muutumine on juba avaldanud mõju klienditeeninduse ja -nõustamisega seotud põhikutsealadele. Valdkonnas on aasta-aastalt vähenenud pangakontorite jt teeninduspunktide arv ning paljud rutiinsed tööprotsessid ja kliendipäringutele vastamine on muudetud masintööks. Vestlusrobotid võtavad enda kanda osa klienditeenindusest, kiirendades asjaajamist. Tehisintellekt suudab näiteks selgitada välja kliendi finantsseisu, kulude jaotuse ja rahalise säästmise võimaliku mastaabi ning pakkuda talle selle põhjal sobivaid finantstooteid.

Selline optimeerimisprotsess lähitulevikus jätkub ja **esmatasandil töötavate klienditeenindajate** vajadus kahaneb. Teisalt toob edasine digitaliseerimine kaasa e-lahenduste kasutajate arvu kasvu, mis suurendab mõnevõrra vajadust **klienditoe spetsialistide** järele, kes suhtlevad klientidega e-kirja, telefoni, videosilla või reaalajavestluse vahendusel.

Vajadus professionaalsete **kliendihaldurite** järele jääb samaks, sest finantstooteid muudetakse keerulisemaks ja nõustamisvajadus püsib. **Laenuhaldurite** vajadust vähendab ühelt poolt tehnoloogia areng, samas klienditundmise põhimõtte järgimist igas aspektis ei saa veel sellel prognoosiperioodil täielikult algoritmidele usaldada. Majandusolude jähinemise tõttu suureneb laenude restruktureerimise vajadus, mistõttu jääb laenuhaldurite tööjõuvajadus 2025. aastani praegusega umbes samale tasemele.

Võrreldes laenuõustamisega on investeerimisnõustamist veidi raskem digitaliseerida ja osa ekspertide hinnangul võib vajadus selle ala töötajate järele vähesel määral kasvada. Sellele võivad aidata kaasa valdkonnale kehtestatavate uute eeskirjade hulk ja võimalikud muutused seoses pensionireformiga. Arvestada tuleb, et võrreldes arenenud riikidega on investeerimisaktiivsus Eestis ikka veel vähenenud.

Teiselt poolt kahandavad investeerimisnõustajate vajadust mitmes investeerimiskeskonnas juba praegu juurutatud nn robotnõuandjad (ingl *robo-advisors*), mis selgitavad välja kliendi investeerimisprofiili ja eesmärgid ning soovivad automaatselt talle sobivaid investeerimisvõimalusi.

Erinevate arengusuundade koosmõjus jääb **investeerimisnõustajate** tööjõuvajadus umbes samale tasemele.

Ka **kindlustusvahendajate** tööjõuvajadust vähendavad eeskätt uuest tehnoloogiast tulenevad võimalused, sest paljud tööprotsessid on juba automatiseeritud ja lähitulevikus trend jätkub. Tööjõuvajaduse prognoosis tuleb arvestada, et nõudlus kindlustusteenuste järele sõltub palju majandustsüklist.

Võrreldes kindlustusvahendajatega on **kahjukäsitlejate** puhul tehnoloogiline mõjur veidi väiksem. Samas kasvab tehisintellekti kasutamine näiteks hüvitusprotsesside automatiseerimiseks: lihtsamatel juhtudel võib hüvitusotsuse tegemine ja raha kättesaamine juba praegu toimuda hetkega. Siiski jääb kahjukäsitlelus 2025. aastani teatud määral inimtööks (sh läbirääkimised, keerukate kindlustusjuhtumite korral kahju asjaolude ja suuruse määramine ning kahjukäsitlelusega seotud automaatprotsesside jälgimine ja korraldamine).

Kahjukäsitlejate hõivevajaduse prognoosis tuleb arvestada, et ebastabiilsetes majandusoludes võib muu hulgas hakata kasvama kindlustuspettuste arv, kuna sel viisil hakatakse otsima lahendusi rahaprobleemidele.

Finantsplaneerimine ja -analüüs

Analüütikud täidavad valdkonnas väga erinevaid rolle (nt võib eristada krediidi-, majandus-, eelarve-, börsi- ja finantsanalüütikuid), aga tervikuna on analüüsitöö vajadus kasvutrendis. **Aktuaaride** tööjõuvajadus jääb ekspertide hinnangul samale tasemele.

Riskijuhtimine

Riskijuhtimise alavaldkonnas prognoosisid eksperdid lähiaja olulisima tööhõive muutust mõjutava tegurina valdkonnaga seotud eeskirjade mahu kasvu (sh rahapesu tõkestamise ja vastavuskontrolli nõuded, klienditundmise põhimõte). Seetõttu suureneb vajadus **riskijuhtide ning rahapesu tõkestamise, vastavuskontrolli ja kliendiandmete ekspertide** järele. Nende kompetentsidega töötajaid vajavad peale finantssektori klassikaliste ettevõtete ka uued finantstehnoloogia ettevõtted.

Kindlustusriski hindajate tööjõuvajadus võib vähesel määral kasvada. Nende vajadus sõltub peamiselt kolmest tegurist: esiteks tehnoloogia arengust, teiseks kindlustusteenuste arengust (suureneb nn ennetuslik suund, parameetriline kindlustus jt uued lahendused, mis eeldavad laiapõhjalist kindlustuskompetentsi, sh arusaama kindlustusriskide hindamisest) ning kolmandaks Eesti heaolu ja majanduse kasvust pikema aja jooksul. Praegu võib ekspertide hinnangul tulla COVID-19 tõttu kindlustusriski hindajate tööjõu vajadusele mõningane tagasilöökk, aga see on ajutine.

Äriarendus

Nagu paljudes teistes majandusvaldkondades nii kasvab ka finantsvaldkonnas vajadus **tooteomanike järele**, kes on oluline vahelüli IT-arenduse ja ärisuuna vahel.

Tervikuna ei muutu OSKA prognoosi alusel finantsvaldkonna põhikutsealadel hõivatute koguarv 2025. aastaks palju, st suund on minimaalselt kasvav.

4.2. Tööjõu asendamise vajadus

Teine uue tööjõu vajadust mõjutav tegur on töötajate **asendamise vajadus**. OSKA-s käsitatakse asendusvajadusena vanuse tõttu tööjõuturult lahkuvate töötajate asendamist. Selle hindamiseks kasutati uuringus MKM-i tööjõuprognoosi tulemusi, mis lähtuvad põhikutsealade töötajate vanusestruktuurist ja hõivatute tegelikust pensionile jäämise vanusest. Tööjõu vanusestruktuuri ja volavust on vaadeldud alapeatükkides 3.1.1 ja 3.1.2.

Valdkonnas on vanemaealiste töötajate osakaal väga väike. Vähemalt 60-aastasi, kes võiksid prognoosiperioodil pensionile jääda, on ainult 6%. Seega **ei ole valdkonnas pensionile jääjatele järelkasvu leidmine probleem**. Nende asendamiseks põhikutsealadel vajatakse veidi üle 40 uue töötaja aastas. Ka tööjõu volavus on valdkonnas pigem väike ja ei suurenda tööjõuvajadust märkimisväärselt.

4.3. Tööjõuvajadus kokku

Valdkonna vajadus uue tööjõu järele sõltub peamiselt kahest tegurist: põhikutsealadel hõivatute arvu kasvust või kahanemisest tingitud **kasvu- või kahanemisvajadusest** ja vanuse tõttu tööturult lahkuvate töötajate **asendusvajadusest**.

Kui põhikutsealal hõive kasvab, on peale pensionile siirduvate töötajate asendamise vaja juurde uut tööjõudu. Kui põhikutsealal hõive kahaneb, ei ole aga kõiki pensionile siirdujaid vaja uute töötajatega asendada ja uue tööjõu vajadus on selle võrra väiksem.

Nende kahe teguri alusel vajab valdkond igal aastal kokku üle 100 uue töötaja.

5. Oskuste vajadus

Lühikokkuvõte

Üleilmsete trendide ja valdkonna arengu mõjul muutuvad järjest tähtsamaks järgmised **erialased oskused ja teadmised**:

- tugevad põhiteadmised finantsettevõtete ja -turgude toimimisest;
- tugevad põhiteadmised tööandja toodete ja teenuste toimimisest ning nendega seotud õigusnõuetest;
- põhiteadmised finantsettevõtte tegevusega kaasnevatest riskidest;
- Eesti ja Euroopa finantsvaldkonna õigusaktide ja eeskirjade tundmine, oskus orienteeruda õigusvaldkonnaga seotud teemadel ning selgitada õigusteemasid mittejuristidele arusaadavalt;
- majandusteadmised (sh teadmised mikro- ja makroökonoomikast), et mõista majanduse toimimise mehhanisme;
- finantsmodelleerimine, oskus koostada eesmärgist lähtudes finantsaruandeid ja -prognoose;
- tehnoloogiliste muutustega kohanemise võime, digipädevus ja erialaste digivõimaluste kasutamise oskus, oskus kasutada ettevõtte infosüsteeme ja teenuseid;
- andmekaevega seotud oskused, st oskus suurandmeid eesmärgipäraselt analüüsida;
- sotsiaalmeedia kirjaoskus, sh oskus kasutada toodete ja teenuste turundamisel sotsiaalmeedia võimalusi;
- digiturvalisuse tagamine.

Järjest tähtsamaks muutuvad järgmised üldised oskused ja teadmised:

- suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus – oskus esitada teavet argumenteeritult ja täpselt ning põhjendada oma seisukohti loogiliselt (struktureeritult), mõistetavalt ja eesmärki järgivalt;
- emotsioonide juhtimise oskus;
- võõrkeeltes (sh vene keeles) suhtlemise oskus ja mitmekultuurilises keskkonnas töötamise oskus;
- projektijuhtimisoskus;
- oskus töötada meeskonnas;
- kontseptuaalne ja strateegiline mõtlemine;
- analüüsi- ja sünteesioskus;
- ajaplaneerimise oskus, sh oskus püstitada lühi- ja pikemaajalisi eesmärke ning neid sihipäraselt teostada;
- muutuvate tööülesannetega kohanemise võime.

Vajalike isikuomaduste ja võimete seast tõsteti esile ausust, täpsust ja korrektsust, võimet seada tegevusi tähtsuse järjekorda, otsustus- ja vastutusvõimet, sotsiaalset pädevust, stressitaluvust, õppimistahet ja -võimet, kohanemisvõimet, töötahet ning järjepidevust.

Viiendas peatükis analüüsitakse lähema viie aasta jooksul prognoositavaid muutusi valdkonna põhikutsealadel töötamiseks vajalikes teadmistes ja oskustes. Prognoos põhineb põhikutsealadil mõjutavate suundumuste ja ekspertidega tehtud intervjuude analüüsil, VEK-i aruteludel, teaduskirjandusel, statistikal ja uuringutel. Ekspertid kirjeldasid ja hindasid valdkonna põhikutsealadel töötavate inimeste arendamist vajavaid ning puuduolevaid üldisi ja erialaoskusi.¹³⁹

Maailma Majandusfoorumi 2018. aastal ilmunud aruandes „The Future of Jobs Report“¹⁴⁰ tuuakse esile, et tehnoloogilised muudatused tingivad oskuste vajaduse muutusi kõigis valdkondades. Aruandes rõhutatakse, et omandatud oskuste kasutusaeg on järjest lühem ning enamiku kutsealade jaoks muutuvad erialased ja üldoskused võrdselt tähtsaks. See tähendab, et kutsealadel, mille puhul on siiani eeldatud peamiselt häid tehnilisi oskusi, on üha rohkem vaja ka suhtlusoskusi, ja vastupidi. Aruandes on prognoositud, et 2022. aastaks vajab vähemalt 54% töötajatest märkimisväärse mahuga (vähemalt pooleaastase kestusega) täiendus- või ümberõpet. Kasvutrendis on endiselt analüütilise mõtlemise ja innovatsioonioskus, samuti oskus rakendada õpistrateegiaid. Järsult suureneb vajadus tehnoloogia disaini ja programmeerimise oskuse järele. Võrdselt tehnoloogia kasutamise oskusega kasvab vajadus üldoskuste (loovus, algatusvõime, kriitiline mõtlemine, läbirääkimis- ja keeruliste probleemide lahendamise oskus, emotsionaalne intelligentsus) järele.

OSKA uuringus osalenud eksperdid seostasid nii erialaste kui ka üldiste teadmiste ja oskuste muutumise vajadust eelkõige õigusnõuete lisandumise, tehnoloogia arengu, majanduskeskkonna muutumise, rahvusvahelistumise, demograafiliste muutuste, väärtushinnangute ning töökultuuri teisenemisega.

5.1. Valdkonnapetsiifiliste oskuste ja teadmiste vajaduse muutused

Eriateadmistest pidasid eksperdid tulevikus senisest vajalikumaks teadmisi finantsturgude toimimisest, **finantsinstitutsiooni tegevusega kaasnevatest riskidest**, Eesti ja Euroopa **finantsvaldkonna õigusaktidest ja eeskirjadest** ning raamatupidamisteadmisi. Nende hinnangul on riskijuhtimise funktsioon see, milles Eesti finantsvaldkond vajab tervikuna märkimisväärset järeleaitamist.

Paljud teadmised ja oskused on omavahel seotud. Näiteks eeldab teadmine sellest, kuidas toimivad finantsturud ja -ettevõtted, vähimisi teadmist selle kohta, kuidas arvestada laenu intressimäära ning hinnata investeeringute tasuvust või finantstulemuslikkust. Samamoodi võib mõelda finantsinstitutsiooni tegevusega kaasnevatest riskidest ning finants- ja operatsiooniriskide maandamise võimalustest. Et kindlustus tagab olemasolevate protsesside säilimise ja tulevikus ettenähtavate riskide maandamise, on iga kindlustustöötaja jaoks (sõltumata tema funktsioonist ja tööülesannetest) esmatähtis mõista nii kindlustuse toimimise loogikat, regulatiivset raamistikku kui ka teenindusprotsessi.

Ekspertid ootavad, et tasemeõppe lõpetajatel oleksid valdkonnaülesed ja mitmekesised oskused, sest järjest keerulisemaks muutuvus finantsmaailmas ei piisa enam ainult headest eriateadmistest.

¹³⁹ Peatükis ei ole kirjeldatud mitte kõiki valdkonna põhikutsealadel vajalikke oskusi, vaid keskendutud on arendamist vajavatele, kasvava tähtsusega oskustele.

¹⁴⁰ World Economic Forum (2018). The Future of Jobs Report.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf.

Kõrgelt hinnatakse **peale erialateadmiste ka laiemaid majandusteadmisi (sh mikro- ja makro-ökonoomikast)**, mis võimaldab spetsialistil terviklikumalt mõista majanduse toimimise mehhanisme ning leida võimalikke arengusuundi tervikuna silmas pidades klientidele sobivaid lahendusi.

Õigusnõudeid, millega peab valdkonnas töötaja arvestama, on palju (nt andmekaitseseadus, rahapesu tõkestamise seadus, vastavuskontrolli puudutavad eeskirjad) ja neid lisandub pidevalt. Kasuks tuleb finantsettevõtte juhtimist puudutavate nõuete mõningane tundmine (nt panganduses Basel II ja kindlustuses Solventsus II) (vt alaptk 2.2). Muutustega kursis olemiseks piisab sageli tihedast koostööst juristidest ekspertidega, kes edastavad vajaliku info põhikutsealade esindajatele jooksvalt. Samas eeldatakse oskust **orienteeruda õigusvaldkonnaga seotud teemadel** ka riskijuhtimisega seotud ekspertidelt.

Olulise oskusena märkisid eksperdid suutlikkust **koostada eesmärgist lähtuvaid finantsaruandeid ja -prognoose**. Võrdselt oluliseks hinnati oskust mõista nii arvuliselt kui ka graafiliselt esitatud infot, seda selgitada ja selle põhjal järeldusi teha. Eriti vajalik on selle oskuse olemasolu ametite puhul, kus spetsialistil endal tuleb langetada finantsotsuseid.

IKT arengust sõltub praegu ja veelgi rohkem tulevikus valdkonna areng. Praegusaja finantsettevõtete (pangad, kindlustusettevõtted, finantstehnoloogia ettevõtted) ärimudel on rahanduse ja IKT-valdkonna kombinatsioon. Kui rahandusteadmiste ja -oskustega inimesi finantsettevõttesse värvata on lihtne, siis probleeme tekitab spetsiifiliste IT-teadmiste ja -oskustega spetsialistide leidmine.

Kuna finantsettevõtted on tänapäeval väga tehnoloogiakesksed, peab häid IT-oskusi – **nii põhioskusi (digipädevus) kui ka erialaste digivõimaluste kasutamise oskust** – olema peale IT-spetsialistide ka teistel töötajatel. Erialaste IKT-oskuste seas rõhutati vajadust osata tulemuslikult orienteeruda ettevõtte infosüsteemides ja teenustes ning valmisolekut töötada poolautomatiseeritud lahendustega. Puudujääke digioskustes nimetasid tööandjad eeskätt vanemaealiste klienditeenindajate ja -nõustajate puhul.

Olulisel kohal on veel **programmeerimise, finantsmodelleerimise ja andmekaevega seotud oskused**. Oskus suurandmeid eesmärgipäraselt analüüsida on võrdselt tähtis nii IT-spetsialistide, analüütikute kui ka riskhindamise spetsialistide töös.

Valdkonna oskuste paletti on jõudnud **sotsiaalmeedia kirjaoskus**, mis tähendab oskust suhelda ettevõtet turundades sotsiaalmeedias, järgides tundliku info käsitlemisele kehtestatud reegleid. Suhtlus sotsiaalmeedias hakkab kujunema vältimatuks ka traditsiooniliste finantsettevõtete jaoks ning põhiosa finantstehnoloogia ettevõtete turundusest toimubki juba seal (nt blogides, Facebookis ja Twitteris).

Järjest vajalikumaks kujunevad **küberturvalisusega** seotud teadmised ja oskused, sest isiku- ja andmekaitsereeglite järgimine igapäevatöös on kõigi valdkonna töötajate puhul esmatähtis. Eesmärgiga vähendada küberriske mistahes organisatsioonis peaksid valdkonna töötajad tulevikus perioodiliselt läbima küberriskide täiendusõppe. Valdkonnale on küberhügieeni järgimine ülitähtis ja näiteks kindlustuses hakkab see muutuma äritegevuse tavaliseks osaks.

5.2. Üldiste teadmiste ja oskuste vajadus

Valdkonnas töö saamiseks on esmatähtsad erialateadmised ja -oskused¹⁴¹, sageli ka kogemus ning valdkonna sügav tundmine, ent uuringusse kaasatud eksperdid hindasid sotsiaalseid oskuseid peaaegu sama oluliseks.

Sõltuvalt töökohast on valdkonna spetsialistidel vaja üldisemaid või põhjalikke **majandus-** või kitsamalt sektori **äriteadmisi** ja **projektijuhtimisoskust** ning oskust **töötada meeskonnas**. Näiteid võib tuua klienditeeninduse valdkonnast, kus kasvab nõustamise osakaal, mis tähendab seda, et klient saab ühelt töötajalt terviklikku nõu mitme ettevõtte teenuste ja toodete kohta. See eeldab peale suhtlemis- ja probleemilahendusoskuse ka empaatiavõimet ning kuulamisoskust.

Suhtlemine, esitlemine, koostöö ja toetamine

Eneseväljendusoskust (nii suuline kui ka kirjalik) on vaja kõikidel põhikutsealadel, kus töötaja puutub kokku klientide või koostööpartneritega või osaleb meeskonnatöös. Töötamine finantsvaldkonnas tähendab suhtlemist nii rahandusspetsialistide kui ka piiratud majandusteadmistega inimestega. Kliendi nõustades on vaja oskust teist inimest kuulata ja saadud infot analüüsida. Nõutav on ka oskus esitada teavet argumenteeritult ja täpselt ning põhjendada oma seisukohti loogiliselt (struktureeritult), mõistetavalt ja eesmärki järgides. Eksperdid mainisid probleemina õigekirjaoskust, eriti juhul, kui töötaja ei suhtle oma emakeeles. Pingelises tööolukorras on lisaks vaja osata juhtida emotsioone.

Võõrkeeltes suhtlemise oskusest rääkides pidasid paljud intervjuudes osalenud eksperdid inglise keele oskust iseenesestmõistetavaks ja vajakajäämisi selles ei täheldanud. Eri sihtrühmadega suhtlemist eeldavatel põhikutsealadel on vaja osata ka vene keelt, mida nimetati eesti keelt emakeelena kõnelevate noorte probleemina. Intervjueeritavate hinnangul on just need vene keelt emakeelena kõnelevad noored, kes valdavad eesti keelt väga heal tasemel, oodatud tööle klienditeenindajate ja -nõustajatena. Vene keele vähese oskusega on probleeme kõikidel põhikutsealadel ja see ei puuduta mitte niivõrd rahandusterminite valdamist, kuivõrd üldist keeletaset. Rahvusvahelisele turule keskendunud ettevõtetes vajatakse muudegi võõrkeelte (nt saksa, prantsuse, rootsi, soome) oskust nii klientide nõustamisel kui ka näiteks tehnilise toe osutamisel.

Mitmekultuurilises keskkonnas töötamise oskuse tähtsuse kasvu nimetati finantstehnoloogia ettevõtete puhul (kus meeskond koosneb sageli eri rahvustest inimestest), aga üha vajalikumaks muutub see ka valdkonnas tegutsevate teiste ettevõtete töötajatele.

Olulisel kohal on **koostööoskus**, sest valdkonna paljude põhikutsealade töö laad eeldab, et tööd tuleb teha koos teiste meeskonnaliikmetega, klientide või koostööpartneritega. Näiteks tootejuht peab oskama teha tulemuslikku koostööd nii äri- kui ka IT-poole esindajatega. Tähendab ju kliendi vajadusest lähtuva toote arendamine tihedat suhtlemist nii kliente teenindavate ja nõustavate töötajatega kui ka tarkvaraarenduses osalevate programmeerijatega.

¹⁴¹ Oskusi rühmitades on lähtutud abimaterjalist „Üldised kompetentsid. Kvalifikatsiooniga seonduvad terminid“ (2014). <http://www.kutsekoda.ee/fwkw/contenthelper/10448381/10506333>.

Juhtimine, sh inimeste ja protsesside juhtimine ning juhendamine

Inimeste juhtimine on vajalik oskus iga taseme töötajatele meeskonna juhtimiseks. Seda nimetati põhivajadusena peamiselt esinduste (kontorite) ja struktuuriüksuste juhtide puhul, kes muu hulgas vastutavad töötajate motiveerimise ja arendamise eest.

Protsesside ja projektide juhtimise kasvavat vajadust rõhutati näiteks tootejuhtide puhul, kes teevad koostööd paljude asjaosalistega ning delegeerivad tööülesandeid. Ekspertid märkisid, et sageli sõltuvad töö tulemused ja töö tegemisele kuluv aeg suurel määral just tööprotsessi juhtimise asjakohasusest ja tõhususest.

Juhendamisoskust seostati töökohal õppimise ja sisekoolituste korraldamise vajadusega. Näiteks on suuremates organisatsioonides riskijuhid (kindlustuses kindlustusriski hindajad) sageli nn siseklientide nõustajad ja koolitajad. Suutlikkus anda teavet edasi kolleegidele, olla erialase teabe tõlkija ja vahendaja on oluline ka näiteks juristide jaoks.

Mõtlemine, sh analüüsi-, tõlgendamise- ja üldistusoskus

Analüüsi- ja sünteesioskus on oluline, sest ekspertide hinnangul kasvab märkimisväärselt analüütilise töö maht. Intervjuudes osalenud ekspertid hindasid kasvavat vajadust digitaalselt kogutud suurandmete analüüsi, tõlgendamise ja üldistamise ning nende põhjal otsuste tegemise oskuse järele. Suurandmete analüüsist tulenevate võimaluste kasutamine on valdkonnas hüppeliselt kasvav trend.

Rõhutati ka **kontseptuaalse ja strateegilise mõtlemise** tähtsust, st suutlikkust näha suurt pilti, samal ajal ka detailide märkamise võimet. Näiteks finantsplaneerimise ja -analüüsiga tegelevate ekspertide puhul märgiti, et tervikpildi nägemiseks ei piisa rahandus- ja majandusteadmisest, vaja on ka osata orienteeruda valdkonna õigusaktides ning näha ennetavalt riske.

Enesejuhtimine, sh ajaplaneerimine, kohanemine

Töötamine finantsvaldkonnas eeldab head **ajaplaneerimisoskust**, sh oskust püstitatud lühi- ja pikemaajalisi plaane sihipäraselt teostada. Näiteks kliendinõustaja peab nägema ja juhtima tervikprotsessi alates kliendile info esitamisest kuni temaga lepingu sõlmimiseni.

Kiiresti muutuv töökeskkond tingib vajaduse pidevalt kohaneda, osaleda elukestvas õppes nii erialateadmiste regulaarseks täiendamiseks kui ka uute digilahenduste kasutuselevõtuks. Töö valdkonnas on väga pingeline: töötajad peavad saama hakkama kaasneva pinge maandamisega, mis omakorda tingib vajaduse osata hoida oma vaimset tervist tasakaalus.

Vajalikest isikuomadustest ja võimetest tõsteti esile ausust, täpsust ja korrektsust, võimet seada tegevusi tähtsuse järjekorda, otsustus- ja vastutusvõimet, sotsiaalset kompetentsust, stressitaluvust, õppimistahet ja -võimet, kohanemisvõimet, töötahet ja järjepidevust.

6. Koolituspakkumine

Lühikokkuvõte

Finantssektori arenedes mitmekesistuvad ka tööülesanded, mis muutuvad keerulisemaks ning esitavad ühelt poolt spetsiifilisemaid nõudmisi töötajatele ja teiselt poolt eeldavad universaalsemat haridust, näiteks teadmisi IKT-valdkonnast. Kõik see toob kaasa uusi nõudmisi ka spetsialistide koolitamisele.

Valdkonnas on võimalik omandada erialane kõrgharidus TÜ-s, TTÜ-s, TLÜ-s, Estonian Business Schoolis ja Eesti Ettevõtluskõrgkoolis Mainor kokku 31 õppekaval, neist kaks on rakenduskõrgharidusõppes, 11 BA-s, 13 MA-s ja viis doktoriõppes. Kõrghariduse esimesel astmel on õpe eesti, vene ja inglise keeles, teisel astmel on neli ingliskeelset õppekava. Viimase seitsme õppeaasta jooksul (2013/2014–2019/2020) on üliõpilaste arv valdkonnaga seotud ÕKR-ides kahanenud 12% võrra, mis on märksa vähem kui kõrghariduses tervikuna (24%). Tervelt kolmandiku võrra on vähenenud doktoriõppes olijate arv ja kõige väiksem on olnud tagasimineku MA-s (6%). Välisüliõpilaste osakaal oli uuringus vaadeldud ÕKR-ides 2019/2020. õppeaastal 29%, mis on suurem kui Eesti kõrghariduses keskmiselt (11%).

Tööjõu koolitamise mahtu hinnates võeti lähtepunktiks lõpetajate arv tasemeõppes valdkonna põhikutsealadega otseselt seotud õppesuundadel. Neil lõpetab õpingud u 5000 inimest aastas (viimase kolme õppeaasta keskmisena arvatud), sh u 3700 kõrghariduse tasemel. Tööjõu pakkumist hinnates on arvesse võetud, et vaadeldud kõrghariduse õppekavade alusel lõpetajate arv hakkab lähiaastatel vähenema ja valdkonna jaoks on võimalik uus tööjõud ainult osa lõpetajaist. Sellest lähtudes on valdkonnaga seotud õppekavade alusel lõpetajad võetud tööjõu pakkumise hinnangusse koefitsiendiga (lõpetajatest u 4% rakendub valdkonnas). Välditud on kõrghariduse eri astmete lõpetanute tööjõu pakkumisse topelt arvestamist ja silmas on peetud tööjõu osalemise määra (tööealine rahvastik ei ole kunagi 100% tööhõives). Nende tegurite arvessevõtmise korral on tasemeõppe lõpetajatest tööjõu pakkumine u 175 inimest aastas.

Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuuri kvaliteedihindamise tulemusena on ärimise ja halduse ning matemaatika ja statistika õppekavagruppide õpe hinnatud kõrgkoolides nõuetele vastavaks. Ärimise ja halduse õppekavagruppide tugevad küljed on õppetöö paindlikkus ning nüüdisaegsete õppemeetodite ja -vormide kasutamine. Arenguvajadusena nähakse vajadust parendada tagasiside kogumist. Matemaatika ja statistika õppekavagruppide tugevad küljed on õppe kõrge tase, õppekavade maine ning lõpetanute head teadmised ja oskused. Arenguvõimalustena nimetati vajadust suurendada õppijate arvu, nüüdisaegsete õppemeetodite kasutuselevõttu ja rahvusvahelise koostöö tihendamist.

Tööandjad hindasid kõnealuste õppekavade alusel lõpetanute võimalusi tööturul väga heaks, samas vajavad arendamist nende teadmised majanduse toimimise mehhanismidest (esmajoones matemaatika ja statistika õppekavade puhul), riskihindamisest ja suurandmete analüüsist. Nii ülikoolide kui ka tööandjate esindajad rõhutasid positiivsena omavahelist tihedat koostööd nii õppekavaarenduses, õppetöös kui ka praktikakorralduses.

Õppejõudude leidmine ja neile konkurentsivõimelise töötasu maksmine on keeruline kõikides ülikoolides. Ülikoolid teevad praktikutest õppejõudude kaasamiseks aktiivset koostööd tööandjatega, kuid sel moel ei ole võimalik asendada põhiõppejõude, kes vastutavad hindamis- ja õppemeetodite nüüdisaegse ja korrektse rakendamise ning õppevaldkonna arengu eest.

Täiendusõpe on tähtis valdkonna töötajate karjääriteede kujunemisel ning teadmiste ja oskuste omandamisel ja ajakohastamisel, aga ka tehnoloogiliste oskuste omandamisel ja värskendamisel, üldiste majandus- ja finants-teadmiste täiendamisel ning üldoskuste arendamisel. Valdkonnas on mitmel põhikutsealal kohustus osaleda täiendusõppes regulaarselt ja vähemalt etteantud mahus. Täienduskoolitusvajaduse rahuldamisel on tööandjate hinnangul suur osa neil endil (sisekoolitused) ja partneritel (finantsnõustajate liidud, Finantsinspeksioon, Eesti Kindlustusseltside Liit jt). Peale selle osaletakse ülikoolide pakutavatel kursustel nii taseme- kui ka täiendusõppes. Valdkonnas peab jätkuma süsteemne täiendusõpe nii järjepidevuse, ülesehituse kui ka sisu poolest.

Kuuendas peatükis antakse ülevaade valdkonna põhikutsealadega seotud tasemeõppest, analüüsitakse pakutava õppe kvaliteeti Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuuri (EKKA) hindamisaruannete põhjal ning kirjeldatakse täienduskoolituse võimalusi ja vajadusi.

Tasemeõppe ülevaade on koostatud EHIS-e andmete põhjal 2019/2020. õppeaasta seisuga. Valdkonna erialase õppena on käsitatud õppekavu, millel on valdkonna ekspertide hinnangul otsene seos valdkonna põhikutsealadega. Enamikul õppekavadel on seos rohkem kui ühe põhikutsealaga, näiteks majandusharidus võimaldab leida rakendust analüütiku, laenuhalduri, investeerimisnõustaja ja rahapesu tõkestamise eksperdina.

6.1. Õppekavad

Valdkonna põhikutsealade esindajatel on väga erinev haridustaust. On ameteid, kus piisab keskharidusest, ja neid, kus töö saamise eeldus on vähemalt magistrikraad. Omandatud erialad varieeruvad samuti suures ulatuses, näiteks investeerimisnõustajana töötamise soovituslik eeldus on majandus-, ärijuhtimis-, rahandus-, finants- või kindlustusmatemaatika eriala lõpetamine ning töö vastavuskontrolli eksperdina eeldab õigusteaduse kõrgharidust.

Valdkonnas on tööd leidnud järgmiste õppesuundade lõpetanud¹⁴²:

- matemaatika ja statistika,
- sotsiaal- ja käitumisteadused,
- ärimatus ja haldus,
- õigus,
- informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia,
- keeled,
- ajakirjandus ja teave,
- humanitaaria,
- füüsikalised loodusteadused,
- transporditeenused,
- tehnikaalad,
- tootmine ja töötlemine,
- keskkond,
- kunstid.

Peamised valdkonna põhikutsealadega seotud õppekavad on **järgnevates õppekavagruppides (ÕKG) ja -rühmades (ÕKR)**.¹⁴³

¹⁴² Edukus tööturul andmestik: vahemikus 2005–2016 kutse- ja kõrgharidusõppe lõpetanute rakendumine tegevusalade järgi 2017.

¹⁴³ Haridus- ja koõlõtusvaldkondade liigitus 2013v1 e ISCED-F 2013, vt http://metaweb.stat.ee/view_xml.htm?id=4072699&siteLanguage=ee, kutseharidusstandard, kõrgharidusstandard. Ülevaate, millised õppekavad ÕKR-i kuuluvad, on õppekavade registri väljavõttes, vt <https://www.hm.ee/ehis/statistika.html>.

Tabel 11. Finantsvaldkonna kutsealadega seotud peamised õppekavad

Õppekavagrupp	Õppekavarühm	Õppekava
SOTSIAALTEADUSED	Majandusteadus	1) Majandusteadus
ÄRINDUS JA HALDUS	Rahandus, pangandus ja kindlustus	2) Ärirahandus ja majandusarvestus 3) Kindlustusspetsialist ¹⁴⁴
	Ärindus ja haldus, mujal liigitamata	4) Rakenduslik majandusteadus 5) Ärijuhtimine 6) Ettevõtte juhtimine
	Juhtimine ja haldus	7) Rahvusvaheline ärijuhtimine
MATEMAATIKA JA STATISTIKA	Matemaatika	8) Matemaatika 9) Matemaatika ja statistika 10) Finants- ja kindlustusmatemaatika 11) Kindlustus- ja finantsmatemaatika 12) Matemaatika, majandusmatemaatika ja andmeanalüüs
	Statistika	13) Matemaatiline statistika
ÕIGUS	Õigus	14) Õigusteadus

Allikas: HTM

Analüüsitud on ainult õppekavu, mille alusel toimus EHIS-e andmetel vastuvõtt vähemalt kahel viimasel õppeaastal või mille alusel oli registreeritud vähemalt üks õppija. Kõrghariduses olid 2019/2020. õppeaastal õppijad valdkonna põhikutsealadega seotud 31 õppekava alusel, nende seas on seitse ingliskeelset õppekava, mille puhul on ülekaalus välisüliõpilased. Kõige arvukamalt on valdkonnaga seotud õppekavu TÜ-s ja TTÜ-s (vt tabel 12). Kutsehariduses on õppijaid ühe õppekava alusel.¹⁴⁵

Tabel 12. Finantsvaldkonnaga seotud tasemeõppe õppekavad õppeasutuse ja -astme järgi 2019/2020. õa

Õppeasutus/õpe	Vastuvõetava õppekavade arv	Õppekava
Tallinna Tehnikaülikool	6	
Bakalaureuseõpe	2	Rakenduslik majandusteadus; õigusteadus (inglise k)
Magistriõpe	3	Rakenduslik majandusteadus; ärirahandus ja majandusarvestus; õigusteadus (inglise k)
Doktoriõpe	1	Majandus
Tartu Ülikool	14	
Bakalaureuseõpe	4	Majandusteadus; õigusteadus; matemaatika; matemaatiline statistika
Magistriõpe	6	Majandusteadus; õigusteadus; matemaatiline majandusteadus (inglise k); matemaatika ja statistika; finants- ja kindlustusmatemaatika; kindlustus- ja finantsmatemaatika (inglise k)
Doktoriõpe	4	Majandusteadus; õigusteadus; matemaatika; matemaatiline statistika
Estonian Business School	4	

¹⁴⁴ 2019/2020. õa vastuvõttu ei toimunud.

¹⁴⁵ Al 2018/2019. õa ei toimu Tallinna Majanduskoolis kindlustusspetsialisti õppekava alusel vastuvõttu.

Bakalaureuseõpe	2	Rahvusvaheline ärijuhtimine (inglise k ja eesti k ¹⁴⁶)
Magistriõpe	2	Rahvusvaheline ärijuhtimine MA (inglise k ja eesti k ¹⁴⁷)
Tallinna Ülikool	4	
Bakalaureuseõpe	3	Matemaatika, majandusmatemaatika ja andmeanalüüs; õigusteadus (eesti k ja inglise k)
Magistriõpe	1	Õigusteadus
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	3	
Rakenduskõrgharidusõpe	2	Ärijuhtimine (finantsjuhtimise spetsialiseerumine, eesti k ja vene k)
Magistriõpe	1	Ettevõtte juhtimine (finantslahenduste juhtimise spetsialiseerumine)
Tallinna Majanduskool	1	
Kutseharidus	1	Kindlustusspetsialist
KOKKU	32	
Kutseharidus	1	
Rakenduskõrgharidusõpe	2	
Bakalaureuseõpe	11	
Magistriõpe	13	
Doktoriõpe	5	

Allikad: HTM, õppeasutuste veebilehed, intervjuud õppeasutuste esindajatega

Valdkonnas hõivatutest moodustavad märkimisväärse osa tarkvaraarendusega seotud spetsialistid, kelle tasemeõpet analüüsiti OSKA IKT-valdkonna uuringus ja seetõttu seda siin lähemalt ei vaadelda. Samas kasvab finantsettevõtetes hüppeliselt vajadus spetsialistide järele, kellel on peale erialateadmiste ka arusaam IKT-võimaluste rakendamisest valdkonnas. Sellest vajadusest lähtudes on tabelis märgitud IKT-ga seotud valdkonnaülesed õppekavad (vt tabel 13).

Tabel 13. Finantsvaldkonnaga seotud valdkonnaülesed õppekavad õppeasutuse ja -astme järgi 2019/2020. õa

Kõrgkool/õppeaste	Vastuvõtuga õppekavade arv	Õppekava
Tallinna Tehnikaülikool	2	
Magistriõpe	2	Digimuutused ettevõttes; tehnoloogia valitsemine ja digitaalsed muutused (inglise k)
Tartu Ülikool	2	
Magistriõpe	2 (+ 1)	Infotehnoloogia mitteinformaatikutele; tarkvaratehnika (inglise k); andmeteadus*
KOKKU	4	
Magistriõpe	4	

* Esimene vastuvõtt 2020/2021. õa.

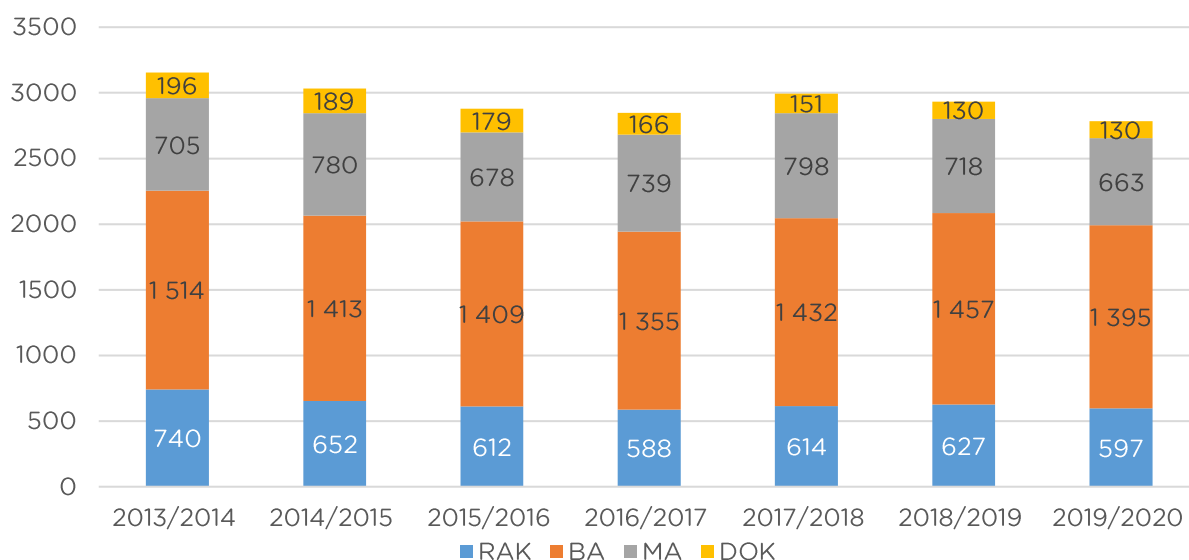
Allikad: HTM, õppeasutuste veebilehed, intervjuud õppeasutuste esindajatega

¹⁴⁶ 2019/2020. õa eestikeelse õppekava alusel vastuvõttu ei toimunud.

¹⁴⁷ 2019/2020. õa eestikeelse õppekava alusel vastuvõttu ei toimunud.

6.2. Tasemeõppes õppijate statistika

Viimase seitsme aasta jooksul on üliõpilaste arv vaadeldud ÕKR-ides (v.a õigus) vähenenud 12% (vt joonis 21), mis on märksa vähem kui kõrghariduses tervikuna (24%). Samal ajavahemikul on kolmandiku võrra kahanenud doktoriõppes osalejate arv, kõige väiksem on olnud tagasimineku MA-s (6%).

Joonis 21. Üliõpilaste arv finantsvaldkonnaga seotud ÕKR-ides õppeastmeti 2013/2014.–2019/2020. õa

Märkus. DOK – doktoriõpe, RAK – rakenduskõrgharidusõpe.

Allikas: EHS

Välisüliõpilaste osakaal on Eesti kõrgkoolides kiiresti kasvanud ja 2019/2020. õppeaastal oli see näitaja 11%. **Uuringus vaadeldud ÕKR-ides on välisüliõpilaste osakaal Eesti keskmisest palju suurem: 29%.** Enim on välisüliõpilasi majandusteaduse ÕKR-is, kus nende arv on viimase viie aasta jooksul üle kahe korra kasvanud: 2015/2016. õppeaastal oli näitaja 31 ja 2019/2020. õppeaastal 67. Suurim muutus on olnud MA-s õppijate arv, kus kasv on samal ajavahemikul olnud kolmekordne (18-lt 55-ni). Ärinduse ja halduse (mujal liigitamata) ÕKR-is on küll välisüliõpilaste osakaal 36%, ent valdkonnaga seotud õppekavade alusel välisüliõpilasi ei õpi. Teistes ÕKR-ides on välisüliõpilasi keskmisest vähem. Viimastel aastatel rakendub välisüliõpilastest Eesti tööturul u 20%.

Tabelites 14 ja 15 on esitatud üldisi statistilisi näitajaid valdkonna kutsealadega seotud ÕKR-ide kohta.

Soo järgi jagunevad üliõpilased ligikaudu pooleks (vt tabel 14). Erinev on ainult rahanduse, panganduse ja kindlustuse ÕKR-i üliõpilaste koosseis, sest kolmveerandi neist moodustavad naised. Võrdluseks: Eesti kõrgkoolides on keskmiselt 59% üliõpilastest naised.

Tabel 14. Finantsvaldkonna põhikutsealadega seotud ÕKR-ide üliõpilaste sooline jaotus 2019/2020. õa

Õppekavarühm	Sugu	
	Naised	Mehed
Majandusteadus	49%	51%
Ärindus ja haldus, mujal liigitamata	47%	53%
Rahandus, pangandus ja kindlustus	69%	31%
Matemaatika	47%	53%
Statistika	59%	41%
Valdkonna õppekavarühmade keskmine	49%	51%
<i>Kõrghariduse keskmine</i>	<i>59%</i>	<i>41%</i>

Allikas: Haridussilm

Üliõpilaste keskmine vanus on viimase kümne aastaga Eestis tunduvalt tõusnud ja vähemalt 30-aastaste üliõpilaste osatähtsus on kasvanud 27%-ni (vt tabel 15). **Vaadeldud ÕKR-ides on vähemalt 30-aastaseid üliõpilasi 25%.** Samas on majandusteaduse ÕKR-is õppijatest 85% nooremad kui 30 aastat (vt tabel 15). Otse pärast keskhariiduse omandamist bakalaureuseastmel õpinguid jätkavate üliõpilaste (nooremad kui 24 aastat) osakaal on suur ka näiteks rakendusliku majandusteaduse (94%) ja matemaatilise statistika (95%) õppekavade alusel õppijate seas. Kõrgema vanusega on MA õppekava „Ärirahandus ja majandusarvestus“ üliõpilased, kus vähemalt 30-aastaseid on koguni 42%.

Tabel 15. Finantsvaldkonna põhikutsealadega seotud ÕKR-ide üliõpilaste vanuseline jaotus ja välisüliõpilaste osakaal 2019/2020. õa

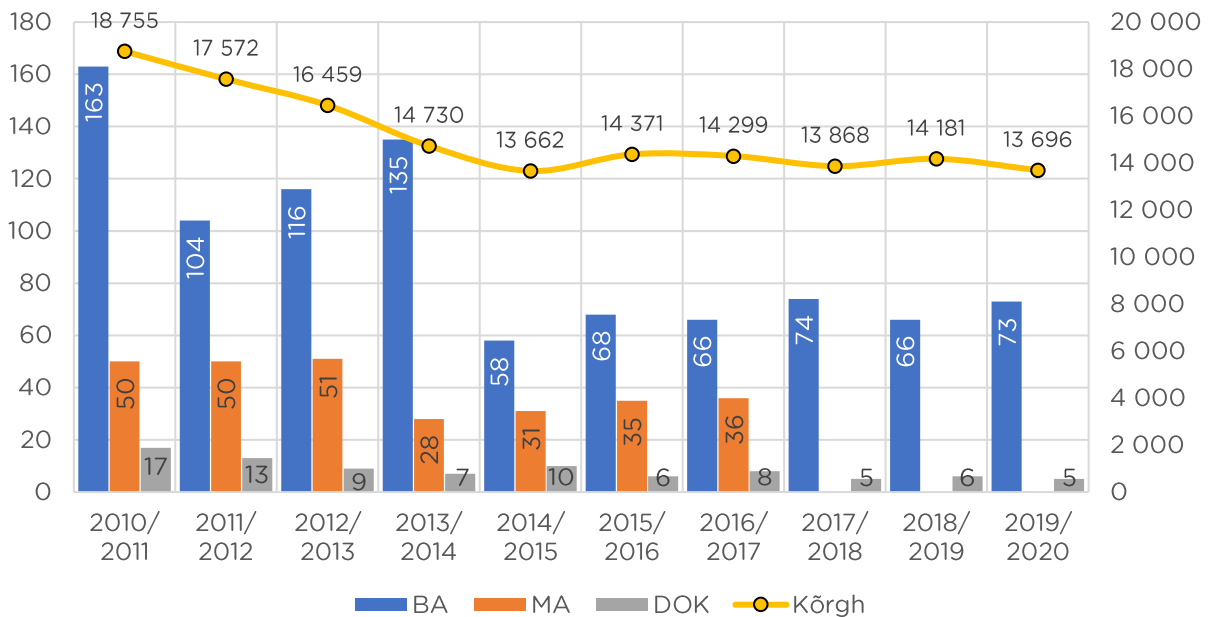
Õppekavarühm	Vanus			Välis- üliõpilased
	Kuni 24 a	25–29 a	Al 30 a	
Majandusteadus	71%	14%	15%	20%
Ärindus ja haldus, mujal liigitamata	85%	10%	5%	36%
Rahandus, pangandus ja kindlustus	25%	33%	42%	0%
Matemaatika	73%	15%	13%	12%
Statistika	90%	2%	8%	3%
Valdkonna ÕKR-ide keskmine	55%	20%	25%	29%
<i>Kõrghariduse keskmine</i>	<i>54%</i>	<i>18%</i>	<i>27%</i>	<i>11%</i>

Allikas: Haridussilm

Järgnevalt on analüüsitud üksikasjalikumalt valdkonnaga seotud õppekavade statistikat.

Majandusteadus

2019/2020. õppeaastal võeti majandusteaduse õppekavade alusel vastu 78 üliõpilast, sh enamik BA-sse (73) (vt joonis 22). **Viimase kümne aasta jooksul on vastuvõetute arv vähenenud 67%** (st üle kahe korra rohkem kui kõrghariduses tervikuna (27%)). Seejuures on kahanenud vastuvõtt üle kahe korra BA-sse ja kolm korda doktoriõppesse ning 2017/2018. õppeaastast MA-sse vastuvõttu ei ole (vähese huvi tõttu õppekava suleti). **Samas on valdkonnas suur vajadus magistritasemel majandusteadmis- tega spetsialistide järele.** Vastuvõtuarvu vähenemine BA-s on vastavuses tööturu olukorraga.

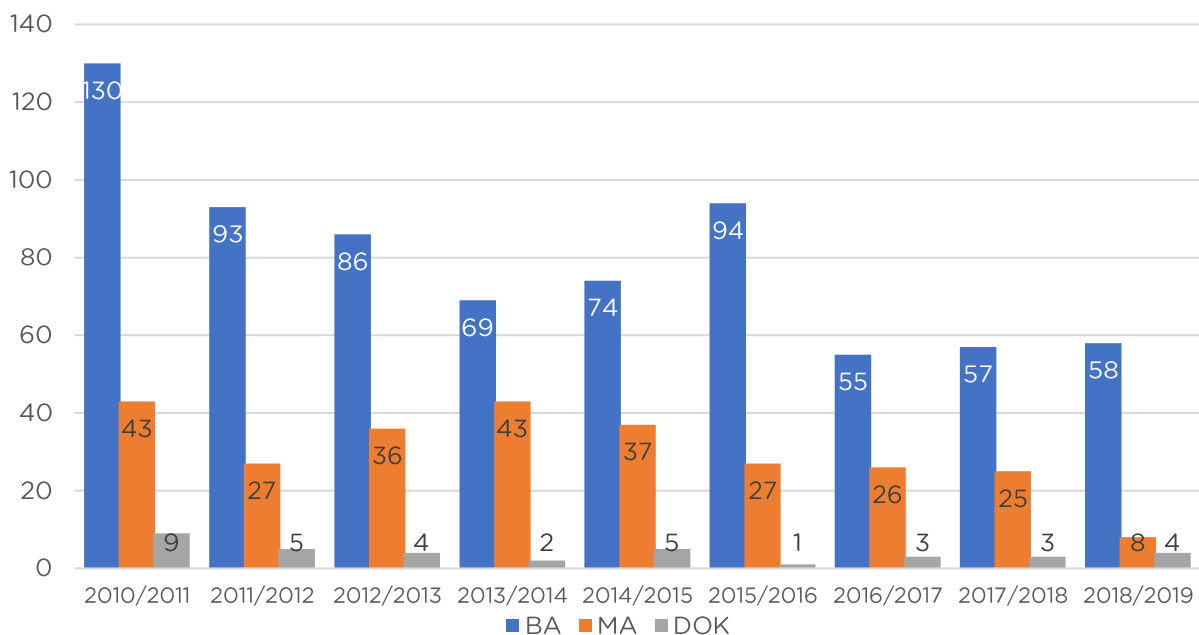
Joonis 22. Majandusteaduse õppekavade alusel vastuvõetute arv õppeastmeti 2010/2011.–2019/2020. õa

Märkus. Kõrgh – kõrgharidus.

Allikad: HTM, autorite arvutused

2018/2019. õppeaastal lõpetas majandusteaduse õppekavade alusel kõikide õppeastmete peale kokku 70 üliõpilast (vt **Error! Reference source not found.**23). See arv on vähenenud viimase kümne aastaga üle kahe ja poole korra, mis omakorda ületab kaks ja pool korda kõrghariduse keskmist (24%). **Kuna vastuvõtt on viimastel aastatel olnud sama, siis ei ole lähiaastatel BA lõpetajate arvus muutusi oodata.**

Õpingute katkestamise määr majandusteaduse õppekavadel on kõrghariduse keskmisega (10%) sarnane.

Joonis 23. Majandusteaduse õppekavade alusel lõpetanute arv õppeastmeti 2010/2011.–2018/2019. õa

Allikad: HTM, autorite arvutused

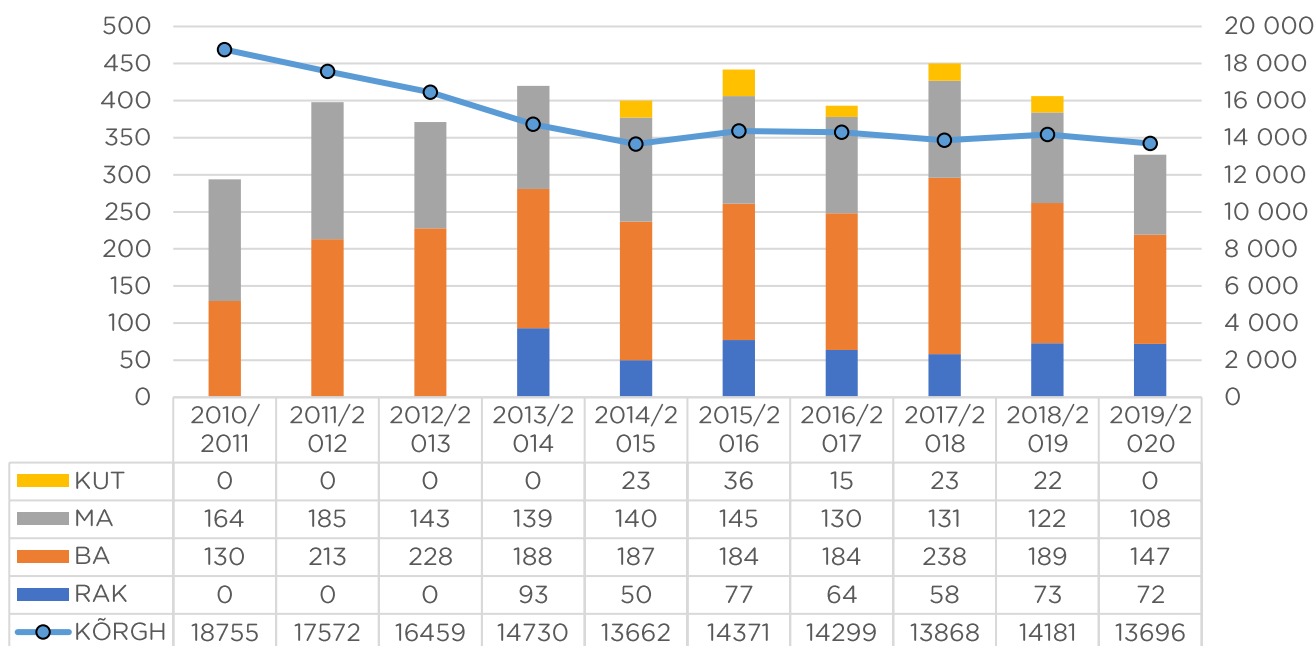
Ärindus ja haldus

Ärinduse ja halduse õppekavagrupis on valdkonnaga seotud õppekavade alusel õppijaid kutsehariduse ja kõrghariduse tasemel kokku 1312. Õppeaastal 2019/2020 võeti vastu 327 õppijat (neist 219 kõrghariduse esimesele ja 108 teisele astmele), mida on viiendiku võrra vähem kui eelnenud viimasel kümnel aastal keskmiselt (397) (vt joonis 24).

Ärerahanduse ja majandusarvestuse (MA), aga ka rakendusliku majandusteaduse (BA) õppekava alusel õppima asujate arv on viimaste aastate jooksul pidevalt vähenenud. Kui 2015/2016. õa asus MA-sse õppima 145 üliõpilast, siis 2019/2020 veerandi võrra vähem: 108. Üks põhjus oli vastuvõtutingimuste karmistamine (sh lõpetati lävendipõhine vastuvõtt), mis peaks tulevikus vähendama katkestajate arvu.

Kutsehariduses 2019/2020. õppeaastal õppekava „Kindlustusspetsialist“ alusel vastuvõttu ei toimunud, sest sooviavaldusi oli liiga vähe. Tallinna Majanduskool koos erialaliiduga otsustas kindlustusspetsialistide õpet mitte jätkata. 2015/2016. õppeaastal võeti kutsehariduse tasemel õppima õppekava „Kliendinõustaja pangas“ alusel, kuid ka see ei osutunud jätkusuutlikuks ja rohkem ei ole vastuvõttu toimunud. Tallinna Majanduskoolil on plaanis 2020/2021. õppeaastal alustada finantsvaldkonna klienditoe spetsialistide 5. taseme üheaastast esmaõpet.¹⁴⁸ Õppekava avamine lähtub nii pankade kui ka kindlustusettevõtete vajadusest ja õppima oodatakse finantsvaldkonnas mitte-töötavaid keskkaridusega inimesi.

¹⁴⁸ Õppekava avamine ei olnud uuringu valmimise ajaks veel otsustatud.

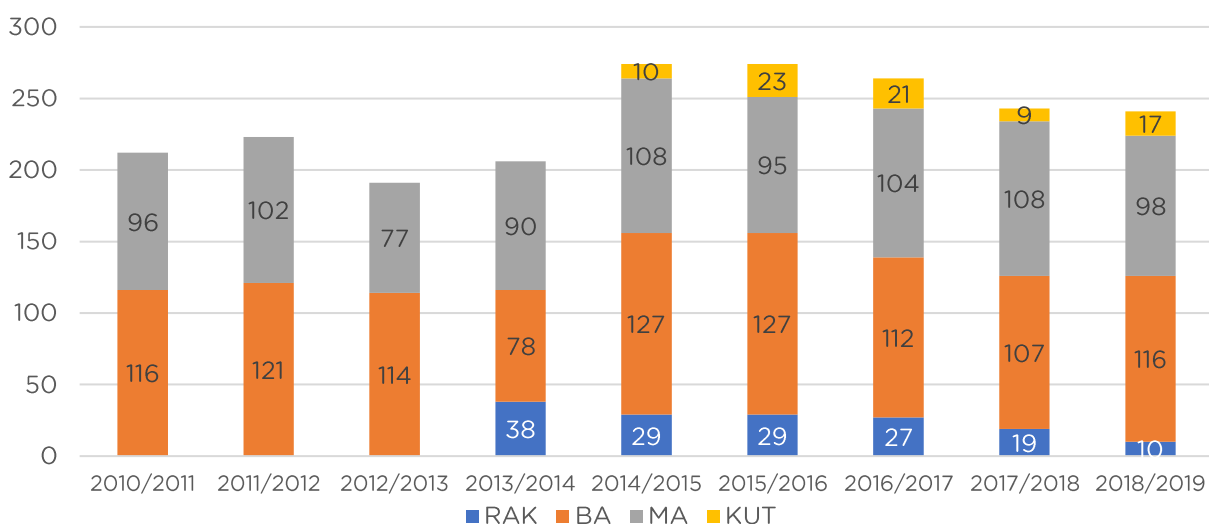
Joonis 24. Ärinduse ja halduse õppekavade alusel vastuvõetute arv õppeastmeti 2010/2011.–2019/2020. õa

Märkus. KUT – kutseharidus.

Allikad: EHIS, autorite arvutused

2018/2019. õppeaastal lõpetas õpingud 241 inimest, neist pooled (116) BA-s (vt joonis 25). Lõpetajate arv ei ole viimase viie aasta jooksul märgatavalt muutunud, kuid **vastuvõtu vähenemise tõttu on lähiaastatel oodata lõpetajate arvu mõningast kahanemist.**

Viimase nelja aasta õpingute katkestamise määr on kõrghariduse keskmisest veidi kõrgem (18%). Õppeastmeti on kõrgeim katkestamise määr rakenduskõrgharidusõppes, kus näitaja ulatub 22%-ni.

Joonis 25. Ärinduse ja halduse õppekavade alusel lõpetanute arv õppeastmeti 2010/2011.–2018/2019. õa

Allikad: EHIS, autorite arvutused

Matemaatika ja statistika

Et eksperdid nimetasid vajadust pöörata matemaatika ja statistika õppekavades suuremat tähelepanu majandusteadmiste kujundamisele – sh finantsturgude toimimise ja finantsmudelite koostamise, finantstulemuslikkuse ja investeeringute tasuvuse hindamise alal –, on järgnevalt kirjeldatud nende teadmiste omandamise võimalusi nimetatud õppekavade alusel õppijate jaoks praegu.

TLÜ BA õppekava „Matemaatika, majandusmatemaatika ja andmeanalüüs“ sisaldab võimalust omandada aines „Andmeanalüüs“ (24 EAP) algteadmised ja -oskused rahandus- ja majandusprotsesside matemaatiliseks analüüsimiseks, planeerimiseks ja juhtimiseks, samuti teadmised sellest, kuidas rakendada matemaatikat majandusteadustes. (Bakalaureusekraadiga matemaatikud leiavad tööd finantsasutustes, kindlustusseltsides, IT-firmades, Statistikaametis ja mujal.¹⁴⁹)

Esmase ülevaate finantsmatemaatika mõistetest, majanduse toimimisest ja selle majandusteadusliku uurimise põhialustest saab omandada TÜ BA õppekavade „Matemaatika“ ning „Matemaatiline statistika“ alusel. Mõlemas õppekavas on suunamoodulis „Finantsmatemaatika“ 6 EAP mahuga aine „Sissejuhatus majandusteooriasse“. Moodul on soovituslik üliõpilastele, kes kaaluvad siduda tuleviku finantssektoriga.¹⁵⁰ (Nende erialade lõpetajad leiavad tööd näiteks Statistikaametis, ministeeriumites, panganduses (analüütikud, riskispetsialistid), kindlustuses (aktuaarid), avaliku arvamuse ning turu-uuringufirmades ning suurettevõtete IT- ja analüüsiosakondades. Statistikuid vajatakse ka kõrgkoolides ja teadusasutustes.)

TÜ MA õppekava „Matemaatika ja statistika“ valikainete „Matemaatiline statistika“ loetelust on üliõpilasel võimalik valida valdkonnaga otseselt seotud aineid, näiteks aine „Jaotused finantsmatemaatikas“ (3 EAP) ja „Kahjukindlustusmatemaatika“ (6 EAP). (Suur osa selle MA õppekava alusel lõpetajatest leiab töö Eesti kõrgkoolides õppejõududena või teadusasutuste teaduritena, aga ka näiteks analüütikute ja andmekvaliteedi spetsialistidena pankades ja IKT-ettevõtetes.)

Kindlustus- ja finantsmatemaatika õppekava alusel õppija saab riskide hindamise ja haldamise pädevuse finantssektori mitmesugustes ettevõtetes: pankades, kindlustusseltsides, investeerimis- ja pensionifondides, finantsjärelevalves, audiitori- ja konsultatsioonifirmades ning mujal.¹⁵¹ Üliõpilasel on 12 EAP ulatuses võimalus valida majanduse valikaineid (sh mikro- ja makroökoonoomika).

Et majandusained on õppekavades enamasti valikained, saab üliõpilane lõpetada matemaatika ja statistika õppekavade õppe ka ilma majandusõpet läbimata, ent see ei vasta tööandjate ootustele.

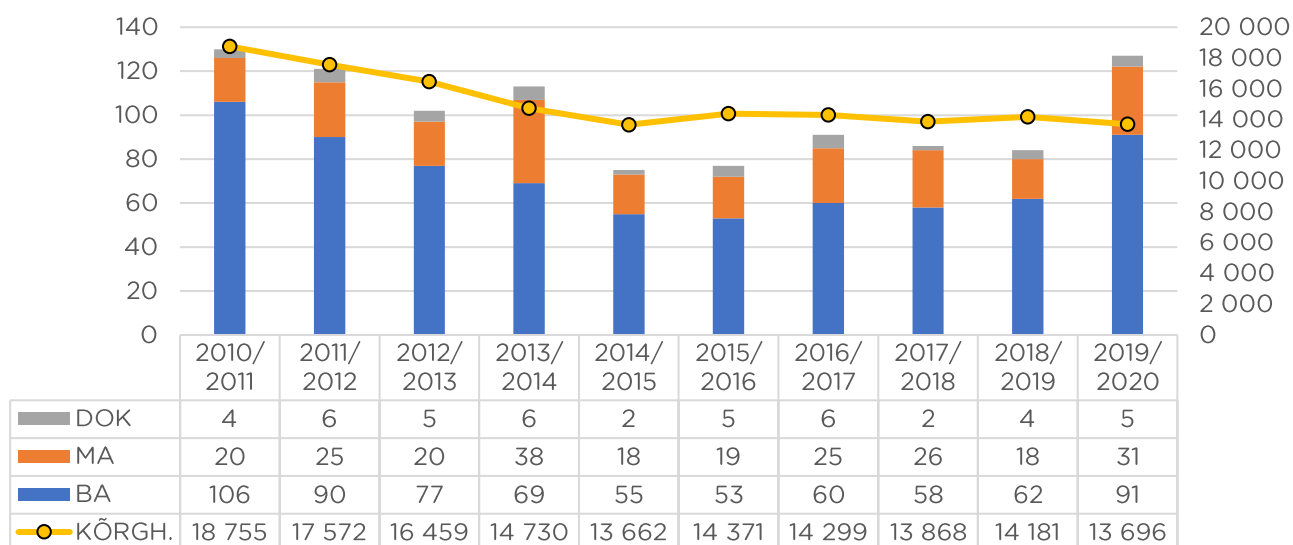
2019/2020. õppeaastal asus õppekavagrupis valdkonnaga seotud õppekavade alusel õppima 127 üliõpilast, neist üle 70% BA-s ja 24% MA-s (vt joonis 26). See on võrreldes eelmiste aastatega peaaegu poole rohkem. Suurima muutuse tegid läbi BA õppekavad „Matemaatika“ ja „Matemaatiline statistika“, mille alusel kasvas vastuvõtt eelmise viie aastaga kõrvutatuna peaaegu poole võrra.

Kümme aastat tagasi vähenes matemaatika ja statistika õppekavade alusel vastuvõetute arv mõne aastaga ligikaudu kolmandiku võrra, kuid hiljem on näitaja tasapisi (välisüliõpilaste toel) kasvanud.

¹⁴⁹ TLÜ veebileht, vt <https://www.tlu.ee/matemaatika#millistel-erialadel-voib-tood-leida>.

¹⁵⁰ TÜ veebileht, vt <https://ois2.ut.ee/#/curricula/2472/version/2020/details>.

¹⁵¹ TÜ veebileht, vt <https://ois2.ut.ee/#/curricula/162777/version/2020/details>.

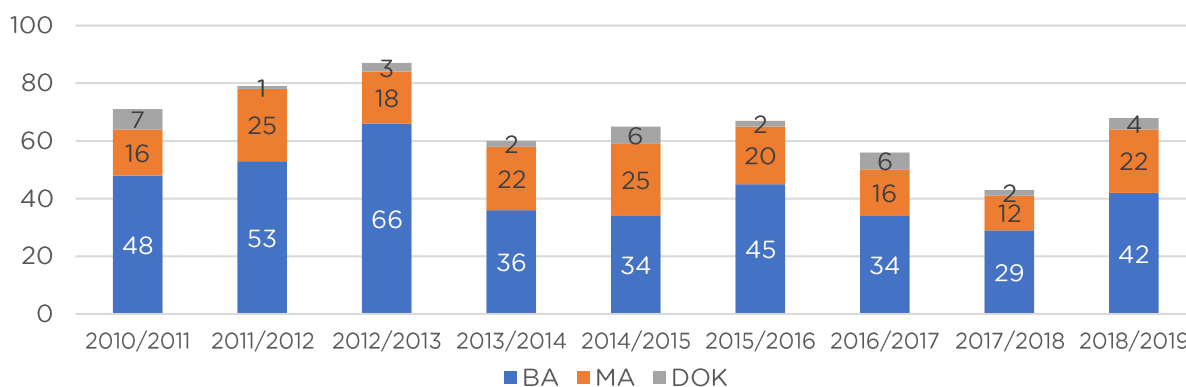
Joonis 26. Vastuvõtt matemaatika ja statistika õppekavade alusel õppeastmeti 2010/2011.–2019/2020. õa

Allikad: EHIS, autorite arvutused

2016/2017. õppeaastal võeti TÜ-s viimast korda õppijaid vastu eestikeelse MA õppekava „Finants- ja kindlustusmatemaatika“ alusel, sest huviliste väike arv ei võimaldanud vastuvõttu jätkata. Uute õppijate kaasamiseks avati aasta hiljem sarnase sisuga õpe ingliskeelse õppekava „Kindlustus- ja finantsmatemaatika“ alusel (Eesti Kindlustusseltside Liit eraldas neljale eesti üliõpilasele erialastipendiumi). Muudatuse tulemusena kasvas õppima asujate arv ligikaudu neli korda (4-lt 15-ni), neist ligikaudu kolmandik on välisüliõpilased.

Eesmärgiga õppijate arvu kasvatada avati 2016/2017. õppeaastal TÜ-s uus MA õppekava „Matemaatika ja statistika“ varasema kahe õppekava („Matemaatika“ ja „Statistika“) asemel. 2019/2020. õppeaastal võeti selle alusel vastu 16 üliõpilast, mis on kuue võrra rohkem, kui plaanitud.

2018/2019. õppeaastal lõpetas matemaatika ja statistika õppekavade alusel kokku 68 üliõpilast, sh 60% BA-s (vt joonis 27). Neist läbis matemaatika õppekavad 25 ja matemaatilise statistika õppekavad 23 üliõpilast. Lõpetajate arv on viimastel aastatel pidevalt vähenenud, erand on 2018/2019. õppeaasta. Matemaatika ja statistika õppekavadel on katkestamise määr Eesti keskmisest (20%) kõrgem.

Joonis 27. Matemaatika ja statistika õppekavade alusel lõpetajate arv õppeastmeti 2010/2011.–2018/2019. õa

Allikad: EHIS, autorite arvutused

6.3. Koolituspakkumine tasemeõppest

Et hinnata tööjõu koolitamise mahtu valdkonna põhikutsealade jaoks, võeti lähtepunktiks valdkonna põhikutsealadega otseselt seotud õppekavade alusel lõpetajate arv tasemeõppes.

Valdkonnaga otseselt seotud õppekavade alusel lõpetab õpingud u 950 inimest aastas viimase kolme õppeaasta keskmisena. Tööjõu pakkumist hinnates tuleb arvesse võtta, et vaadeldud kõrghariduse õppekavade alusel lõpetajate arv hakkab lähiaastatel vähenema ja valdkonna jaoks on võimalik uus tööjõud ainult osa lõpetajatest.

Lõpetajate arvu ei saa võrdsustada uue tööjõu pakkumisega mitme piirangu tõttu:

- 1) nende erialade omandajad lähevad tööle eri majandussektoritesse, sest majandus-, matemaatika-, õigus- ja IKT-haridus sobib töötamiseks väga paljudes sektorites;¹⁵²
- 2) välisüliõpilaste osakaal on viimastel aastatel kasvanud ja Eesti tööturule jääb nendest u 20%;
- 3) vältitud on kõrghariduse erinevate astmete lõpetanute topelt arvestamist tööjõu pakkumisse (esimese astme lõpetajad siirduvad edasi MA-sse- ja doktoriõppesse);
- 4) arvestatud on tööjõus osalemise määra, st tööealine rahvastik ei ole kunagi 100% tööhõives.

Seega on valdkonnaga seotud õppekavade alusel lõpetajad võetud tööjõu pakkumise hinnangusse enamasti koefitsiendiga, vältitud on õppijate korduvarvestust ja lõpetajate arv on läbi korrutatud tööjõus osalemise määraga.

Tabelis 16 on kirjeldatud tööjõu pakkumise kujunemist valdkonna põhikutsealadega seotud õppekavade lõpetajate alusel. Nende tegurite arvessevõtmisel on **valdkonnaga seotud tasemeõppe lõpetajatest tööjõu pakkumine u 175 inimest aastas** (kolme viimase õppeaasta keskmise alusel).

Tabel 16. Finantsvaldkonna põhikutsealadega seotud tasemeõppe lõpetajad ja uue tööjõu pakkumine aastas

ÕPPE-ASTE	Valdkonnaga otseselt seotud õppekavad	Lõpetajate prognoos sisseastumis-dünaamika alusel 2014/2015–2019/2020	Arvesse võetud järgmises õppeastmes edasiõppimine ja tööhõive määr	Valdkonnas rakendumise osakaal %	Prognoositud tööjõu pakkumine aastas
	Ärindus ja haldus	302	266		80
BA	Rakenduslik majandusteadus	42	34	50%	17
MA	Rakenduslik majandusteadus	7	6	50%	3
MA	Ärerahandus ja majandusarvestus	53	48	50%	24
RAK	Ärijuhtimine	75	46	20%	9
MA	Ettevõtte juhtimine	20	48	10%	2
BA	Rahvusvaheline ärijuhtimine	74	56	30%	17
MA	Rahvusvaheline ärijuhtimine	21	19	30%	6
KUT	Kindlustusspetsialist	10	9	100%	2 ¹⁵³

¹⁵² Kõrgharidusõpingute lõpetanutest tervikuna asub u 4% tööle finantsvaldkonda, kutsehariduses on näitaja alla 1%.

¹⁵³ Tööjõu pakkumises arvestatakse ühe aasta lõpetajaid, prognoositud lõpetajate arv on jagatud viie aasta peale.

	Sotsiaal- ja käitumisteadused	93	85		38
BA	Majandusteadus	63	60	50%	30
MA	Majandusteadus	13	11	50%	1 ¹⁵⁴
MA	Matemaatiline majandusteadus	17	15	45%	7
	Matemaatika ja statistika	64	57		14
BA	Matemaatika	13	11	20%	2
BA	Matemaatika, majandusmatemaatika ja andmeanalüüs	9	8	20%	2
BA	Matemaatiline statistika	22	20	20%	4
MA	Kindlustus- ja finantsmatemaatika	9	8	50%	4
MA	Matemaatika ja statistika	11	10	20%	2
	Õigus	433	389		39
BA	Õigusteadus	246	221	10%	22
MA	Õigusteadus	187	168	10%	17
	Äriarendus¹⁵⁵	55	45		4
MA	Digimuutused ettevõttes	42	35	5%	2
MA	Tehnoloogia valitsemine ja digitaalsed muutused	34	28	5%	2
MA	Infotehnoloogia mitteinformaatikutele	14	11	5%	1
MA	Tarkvaratehnika	3	2	5%	1

Allikad: HTM (EHIS), autorite arvutused

Tegelik koolituspakkumine on suurem, ent peab arvestama, et valdkonnas asuvad tööle koolilõpetajad erinevatelt erialadelt alates filoloogist kuni inseneriteadusteni.

6.4. Valdonna õppe kvaliteet

Kõrghariduse kvaliteedi hindamist korraldab EKKA ning hindamises¹⁵⁶ osalevad sõltumatud eksperdid, nende seas valdkonna tööandjad, kõrghariduses ka väliseksperdid ja üliõpilased. Selles alapeatükis on esitatud kokkuvõtte EKKA ekspertide hindamisaruannetest peamistes valdkonnaga seotud tasemeõpet pakkuvas kõrghariduses¹⁵⁷ toimunud hindamiste kohta. Lisaks on aruandeid kõrvutatud siinses uuringus osalenud ekspertide hinnangutega.

¹⁵⁴ Tööjõu pakkumises arvestatakse ühe aasta lõpetajaid, prognoositud lõpetajate arv on jagatud viie aasta peale.

¹⁵⁵ Eri õppekavagruppide õppekavad.

¹⁵⁶ Hindamisaruanded ja hindamise korralduse lisateave on EKKA veebilehel, vt <http://ekka.archimedes.ee/>.

¹⁵⁷ Alapeatükis ei ole käsitletud õppe kvaliteeti kutsehariduses, kuna alates 2019/2020. õa lõpetati valdkonnaga seotud õppekavade alusel vastuvõtt.

Kõrghariduse kvaliteeti hinnati kuni 2019. aastani kahes vormis: institutsionaalse akrediteerimise ja õppekavagrupi kvaliteedi hindamise teel. Uue kõrgharidusseaduse¹⁵⁸ alusel õppekavagrupi kvaliteeti enam ei hinnata. Jätkatakse institutsionaalset akrediteerimist ja lisandus temaatiline hindamine¹⁵⁹.

Õppekavagrupi kvaliteedi hindamiseks analüüsiti õppekavade ning nende alusel toimuva õppe ja arendustegevuse vastavust õigusaktidele, riigisestele ja rahvusvahelistele standarditele ja arengusuundadele ning esitati soovitusi õppekvaliteedi parandamise kohta.

Valdkonnaga seotud õppekavad kuuluvad järgmistesse õppekavagruppidesse: ärimus ja haldus, sotsiaalteadused, matemaatika ja statistika, õigus¹⁶⁰, IKT¹⁶¹ (vt alapeatükk 6.1). Siinses alapeatükis on analüüsitud ärimuse ja halduse õppekavagrupi (sama õppekavagrupiga hinnati ka sotsiaalteaduste õppekavagruppi kuuluvaid majandusteaduse õppekavu) ning matemaatika ja statistika õppekavagrupi hindamist.

Ärimuse ja halduse ning matemaatika ja statistika õppekavagruppe hinnati 2017. aastal (vt tabel 17).

Tabel 17. Ärimuse ja halduse ning matemaatika ja statistika õppekavagruppide kvaliteedihindamised 2017

Õppekavagrupp/kõrgkool	Viimase hindamise kuupäev	Otsus	Järgmine hindamine
Ärimus ja haldus			
Tallinna Ülikool	11.04.2017	Kinnitati 7 aastaks	2023
Tallinna Tehnikaülikool	10.03.2017	Kinnitati 7 aastaks	2023
Tartu Ülikool	10.03.2017	Kinnitati 7 aastaks	2023
Matemaatika ja statistika			
Tartu Ülikool	29.09.2017	Kinnitati 7 aastaks	2024 ¹⁶²
Tallinna Ülikool	29.09.2017	Kinnitati 7 aastaks	2024

Allikas: EKKA

Hindamiskomisjonide soovitude asjakohasema võrdluse tagamiseks on ülevaate koostamisel võetud aluseks õppekava. Arvestada tuleb asjaolu, et hindamistest on mõni aasta möödunud ja vaadeldavate teemadega seoses võivad olla toimunud muutused.

Ärimuse ja halduse õppekavagrupp

EKKA hindamisaruannetes on ärimuse ja halduse õppekavagrupi õpe hinnatud nõuetele vastavaks.

TTÜ esitas selles õppekavagrupis hindamisele rakendusliku majandusteaduse (BA ja MA) õppekavad. Rahvusvahelisel hindamisel on EKKA hindamisaruannetes tugevate külgedena nimetatud, et

¹⁵⁸ Kõrgharidusseadus, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032019012>.

¹⁵⁹ Temaatilise hindamise eesmärk on toetada hindamistulemuste põhjal ilmnenud arengut parendusvaldkondades. Temaatiline hindamine viiakse sõltuvalt hindamisteemast läbi kõikides või osas kõrgkoolides. Piloothindamine „Välisüliõpilaste õppimine ja õpetamine Eesti kõrgkoolides“ toimus 2018. a.

¹⁶⁰ Õiguse õppekavagrupi õppe kvaliteeti analüüsiti OSKA õiguse ja turvalisuse uuringus.

¹⁶¹ Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia õppe kvaliteeti analüüsiti OSKA IKT uuringus.

¹⁶² TÜ matemaatika ja statistika õppekavagrupi doktoriõppe kvaliteedihindamine toimus 2018. a ja EKKA hindamisnõukogu otsusega toimub järgmine hindamine 2025. a.

- **õppekavad vastavad tööturu vajadustele** ja neid hindavad kõrgelt nii üliõpilased kui ka tööandjad;
- **õppetöös ja õppekavaarenduses osalevad praktikud.** Õppekava võrreldakse regulaarselt Põhjamaade ülikoolide sarnaste õppekavadega;
- **õppetöö on korraldatud paindlikult**, üliõpilastele on loodud head võimalused ühildada töö ja õpingud;
- kasutatakse mitmesuguseid **nüüdisaegseid õppemeetodeid ja -vorme**;
- **õppejõududele on loodud lisavõimalused karjääriedenduseks:** iganädalased tagasiside-sessioonid üliõpilastega, üksteise õppetöö vaatlemine ja õppejõudude vahetus välisülikoolidega. Välisõppejõudude osakaal on suur;
- õppekavade alusel sisseastumise konkursid on suured.

Sama õppekavagrupi hindajad nimetasid järgmisi parendusvaldkondi ja soovitusi:

- senisest enam **toetada üliõpilasi magistritöö ettevalmistamisel**;
- **anda tööandjatele tagasisidet** nende panuse tulemusena õppekavadesse tehtud muudatuste kohta;
- pakkuda üliõpilastele **mitmekesisemaid praktikavõimalusi**;
- kaaluda üliõpilaste ettepanekut **kasutada õppejõudude-üliõpilaste suhtluseks ainult ühte e-platvormi**.

TÜ esitas äriduse ja halduse õppekavagrupis hindamisele majandusteaduse (BA ja MA) õppekavad. EKKA hindamisaruannetes on nende tugevate külgedena nimetatud, et

- **õppetöömeetodid on nüüdisaegsed ja paindlikud** ning uuenduslikud;
- **õppejõud on pühendunud ja entusiastlikud** ning nendega peetakse regulaarselt arenguveestlusi.

TÜ õppekavagrupi hindamisel toodi esile ka järgmised parendusvaldkonnad ja soovitused:

- astuda samme **välisõppejõudude arvu suurendamiseks**;
- töötada välja **väljalangevuse ennetamise** tegevuskava;
- lisada õppekavasse **avaliku esinemise oskusi arendav ainekursus**;
- koguda **tööandjalt tagasisidet regulaarsemalt**.

Matemaatika ja statistika õppekavagrupp

Rahvusvaheline hindamiskomisjon nimetas nii TLÜ kui ka TÜ tugevate külgedena matemaatika ja statistika õppe kõrget taset, õppekavade head mainet ning üliõpilastele loodud väga head õpikeskkonda. Hindamisaruandes on tõstetud esile tööandjate rahulolu õppekavade alusel lõpetajatega, eriti väärtustavad nad õppe lõpetanute loogilise mõtlemise oskust. Matemaatika ja statistika õppekavade alusel lõpetajad on tööturul hinnas.

Lisaks on hindamiskomisjon eraldi loetlenud mõlema ülikooli tugevad küljed ja parendusvaldkonnad.

TÜ esitas kõnealuses õppekavagrupis hindamisele õppekavad „Matemaatika“ (BA), „Matemaatiline statistika“ (BA), „Matemaatika ja matemaatiline statistika“ (MA), „Kindlustus- ja finantsmatemaatika“ (MA-s inglise õppekeel) ning „Finantsmatemaatika“ (MA).

Hindamisaruandes on TÜ tugevate külgedena nimetatud, et

- üliõpilaste, vilistlaste ja tööandjate üldine **rahulolu õppekavadega on väga suur**;
- õpiväljundid on suunatud **tööturu vajaduste rahuldamisele**;
- õppekavad toetavad **andmete mõtestamise**, nendest arusaamise ja tõlgendamise võimet;
- õppejõududel on **head koostöösuhted ettevõtetega**;
- väga hästi on **tasakaalus teoreetiline ja praktiline õpe**.

Toodi esile ka järgmised parendusvaldkonnad ja soovitused:

- astuda samme **õppijate arvu suurendamiseks**. Selleks tuleks kasutada nüüdisaegseid õppemeetodeid, et vähendada küllalt kõrget väljalangevuse määra ja meelitada õppekava alusel õppima rohkem üliõpilasi;
- **tihendada rahvusvahelist koostööd** (nt Balti- ja Põhjamaade ülikoolidega). Analüüsida õppekavade sisu ja taset võrdlevalt tunnustatud Euroopa ülikoolide õppekavadega;
- kasutada matemaatilise statistika MA õppekavas rohkem näidisjuhtumeid ja lisada sinna **rohkem suurandmeid käsitlevaid õppeaineid**;
- parandada lõpetajate **suhtlus- ja projektipõhise töö oskusi**;
- pakkuda õppejõududele lühipraktika võimalusi piirkonna ettevõtetes, et tagada nende **kursisolek ajakohase terminoloogia ja meetoditega**.

TLÜ esitas matemaatika ja statistika õppekavagrupis hindamisele matemaatika BA õppekava. EKKA hindamisaruandes on selle tugevate külgedena nimetatud, et

- **õppekavaarenduses lähtutakse nüüdisaegsetest trendidest**;
- **õppeprotsess on paindlik** ja arvesse võetakse üliõpilaste individuaalseid huve;
- **matemaatikaainete hulka on suurendatud**;
- uus innovaatiline õppeaine „Erialasid lõimiv uuendus“ **toetab üliõpilaste ülekantavate pädevuste (nt meeskonnatöö oskus) arengut**.

Toodi esile ka järgmised parendusvaldkonnad ja soovitused:

- astuda samme **õppijate arvu suurendamiseks**. Selleks tuleks kasutada nüüdisaegseid õppemeetodeid, et vähendada küllalt kõrget väljalangevuse määra;
- **suurendada õppekava nähtavust** kõrghariduses;
- **tihendada rahvusvahelist koostööd** (nt Balti- ja Põhjamaade ülikoolidega), sh soodustada nii üliõpilaste kui ka õppejõudude mobiilsust;

- **viia ülikooli ja digitehnoloogiate instituudi strateegia paremini kooskõlla** osas, mis puudutab matemaatika õppekava edasist arendust;
- **suurendada teadustöö** mahtu.

Tööandjate hinnangud kõrghariduse kvaliteedile

Uuringu käigus intervjueritud ekspertide hinnangud kattuvad suurel määral EKKA hindamisaruannetes nimetatuga. Tööandjate jaoks on vajalik, et õppekavad oleksid koostatud tulevikku vaatavalt ning et neid uuendataks pidevalt, lähtudes arengutrendidest ja muutustest töökeskkonnas. Ettevõtete esindajad rõhutasid tihedat ja head koostööd koolidega nii õppekavaarenduses (osalemine õppekava- ja programminõukogu töös), õppes (sh lõputööde juhendamisel) kui ka praktikakorralduses.

Õppejõudude hulgas on praktikuid, kes teevad akadeemilist tööd erialase töö kõrvalt. Kõrgkoolide esindajate hinnangul aitab nende kaasamine leevendada õppejõudude põuda üksikute valikainete õpetamisel ja teooria sidumisel eluliste näidetega. Siiski ei saa praktikutega asendada põhiõppejõude, kes vastutavad õppekava terviklikkuse ja strateegilise arendamise eest.

Ekspertide üldhinnangu alusel on kõrgkoolilõpetajate teadmised konkurentsivõimelised, sh rahvusvahelisel tasemel. Nad tõstsid esile nende häid erialateadmisi, kuid märkisid puudusena õppe kohatist liigset akadeemilisust, mida seostati asjaoluga, et õppejõudude hulgas ei ole valdkonna praktikuid piisavalt.

Arenguvajadusena nimetasid eksperdid vajadust pöörata näiteks matemaatika ja statistikaga seotud õppekavades rohkem tähelepanu majandusteadmiste kujundamisele, sh rakendusliku makromajanduse alal. Intervjueritud eksperdid soovitasid fookusse võtta finantsturgude toimimise, finantsmudelite koostamise, finantstulemuslikkuse ja investeringute tasuvuse hindamise, finantseelarvete ja -aruannete koostamise ning eelarvestamise teema. Lisaks olid nad seisukohal, et majandusteaduse õppekava alusel lõpetanu peab oskama ka andmeid analüüsida, sh tal peab olema teadmisi andmeteadusest. Tööandjate hinnangul võiks õppe käigus saada veel põhiteadmised riskijuhtimisest, sh rahapesu tõkestamisest.

Kõigilt tasemeõppe lõpetajatelt oodatakse häid üldoskusi. Ettevõtjate hinnangul hakkavad näiteks suhtlemisoskus, inimeste ja protsesside juhtimise oskus, avaliku esinemise oskus, analüütiline mõtlemine ja nüüdisaegsed digioskused muutuma erialaoskuste kõrval aina olulisemaks. Näiteks ei aktsepteeri tööandjad enam finantsettevõttes töötavate IKT-spetsialistide puudulikku suhtlemisoskust või -valmidust. Kuigi üldoskuste täiendamiseks pakutavaid koolitusvõimalusi hindavad tööandjad piisavaks, väljendasid nad ka arvamust, et neid oskusi peaks arendama erialaainetega lõimitumalt. Samuti rõhutasid tööandjad vajadust, et erialaste teadmiste-oskuste omandamise kõrval peaks olema võimalik omandada majanduse ja juhtimise kontseptuaalseid ning sotsiaalseid teadmisi ja oskusi.

Valdkonna eksperdid märkisid, et kõrgkoolide roll täiskasvanute koolitajana järjest kasvab ning seepärast võiksid nad pöörata rohkem tähelepanu valdkonnaspetsiifiliste teemade (nt rahapesu tõkestamine, riskijuhtimine) käsitlemisele õppes.

Tööandjad tunnustasid tasemeõppe paindlikke õppevorme, mis võimaldab ühildada töö ja õpingud, sealhulgas on nii korraldatud statsionaarne õpe. Ekspertide hinnangul suureneb individuaalsete ja kutsealapõhiste õpiteede loomise vajadus.

Intervjueeritud õppeasutuste esindajad nimetasid probleemina, et kõrghariduse esimesele astmele õppima asujate teadmiste ja oskuste tase ei vasta sageli kõrgkooli nõuetele. Näiteks on gümnaasiumi lõpetanute matemaatika- ja IT-oskused ebapiisavad, millele võib lisanduda vähene motiveeritus ja passiivsus. MA üliõpilasi tõsteti seevastu esile kui palju aktiivsemaid, teadlikumaid ja motiveeritumaid.

6.5. Täiendusõppe võimalused ja vajadused

Üleilmsete trendide mõjul on töö keskkond ja sisu pidevas muutumises ning elukestvas õppes peavad osalema valdkonna kõikide põhikutsealade esindajad. Täienduskoolitused on kasvava tähtsusega selles, et juba töötavad spetsialistid saaksid ajakohastada oma valdkonna erialaoskusi ning omandada, arendada ja värskendada tehnoloogilisi oskusi, aga ka üldisi majandus- ja äriandumist ning üldoskusi. Täienduskoolitused on sageli kiireim tee selleks, et viia töötajad kurssi uute, nüüdisaegsete võimaluste ja tehnoloogiaga.

Täiendusõppena mõistetakse tööalast enesetäiendamist ehk õppimist laiemalt. See hõlmab kutse-, ameti- ja/või erialateadmiste, oskuste ja vilumuste omandamist ja täiendamist ning individuaalset enesetäiendamist õppematerjalide jms abil, kursustel osalemist, õpet juhendaja abil ja teiste juhendamisel, õppereise, kolleegide ühisõpet ja vastastikust õppimist, tööõnustamist, sh parimate kogemuste ja teadmiste jagamist professionaalse koostöö käigus asutuste sees ning vahel jmt. Koolituse läbimist tõendab tunnistus¹⁶³ või tõend.

Ümberõpe on pigem mõeldud karjääritee alustamiseks uues valdkonnas, sh erialase kvalifikatsiooni omandamiseks. Inimese koolitusvajadus lähtub tema enda vajadusest või organisatsiooni eesmärkidest.

Järgnevalt on analüüsitud valdkonna põhikutsealade täiendusõppe võimalusi ja vajadusi.

Täiendusõppel on kaalukas osa valdkonna töötajate karjääriteede kujunemisel ning teadmiste ja oskuste omandamisel ja säilitamisel. Mitmel põhikutsealal on kohustus osaleda täiendusõppes regulaarselt ja vähemalt etteantud mahus. Näiteks on kliente investeerimisteemadel nõustavatel töötajatel kohustus omada selleks vajalike teadmiste ja oskuste olemasolu kinnitavat litsentsi või sertifikaati. Kliendinõustajad peavad tundma ettevõtte teenuseid, et osata neid klientidele tutvustada ja selgitada professionaalselt.

Üks võimalus teadmisi ja oskusi täiendada ning uusi omandada on osaleda **avatud koolitusel**.¹⁶⁴ Peamiselt pakuvad ja korraldavad neid valdkonnas kõrgkoolid ja erakoolitusasutused, aga ka erialaliidud ja Finantsinspeksioon. Kõrgkoolid planeerivad täiendus- või ümberõpet enamasti oma õppeasutuse õpetatavates valdkondades. Avatud täienduskoolituste toimumise ajad, sisu kirjeldus ja muu info on kättesaadav koolituspakkujate veebilehtedel.

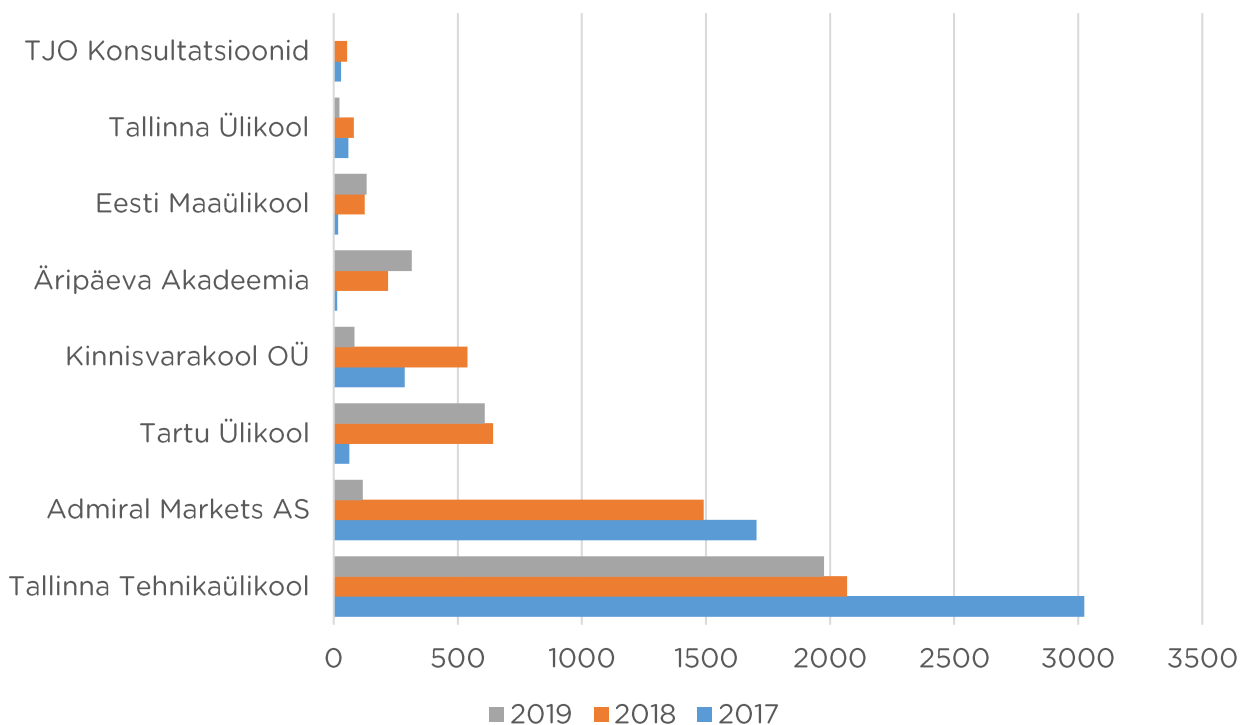
Infot Eestis tegutsevate täienduskoolitusasutuste kohta koondab EHIS, kuhu oli 2020. aasta maikuu seisuga kantud 1111 asutust. Nende asutuste profiil on väga mitmekesine alates era- ja avalik-

¹⁶³ Täiendusõppe tunnistus antakse juhul, kui koolitus lõpeb hindamisega.

¹⁶⁴ Õppeviis koolitusasutustes, mis võimaldab kõigil huvilistel täiendada ja arendada end mõnes valdkonnas kindla õppekava alusel. Üldjuhul toimuvad avatud koolitused koolitusasutuse väljapakutud ajal.

õiguslikest kõrgkoolidest, mittetulundusühingutest ja rahvaülikoolidest ning lõpetades suurte äri- ja juhtimiskonsultatsiooni ettevõtetega.

EHIS-es registreeritud täienduskoolitusasutustest on üle 70 korraldanud aastatel 2017–2019 **majandusteaduse, rahanduse, panganduse ja kindlustuse, matemaatika ning statistika ÕKR-i koolitusi**. Veidi üle 60% õppes osalenutest on käinud kõrgkoolide täienduskursustel. Kõrgkoolidest on valdkonnaga seotud teemadel õppijate üldarvult (50%) suurim täienduskoolituse pakkuja TTÜ, arvukalt on õppijaid (9%) ka TÜ-s. Valdkonnaga seotud koolitusi pakuvad veel erakoolitusasutused, neist suuri- mad on õppijate üldarvult Admiral Markets (23%), Kinnisvarakool (6%) ja Äripäeva Akadeemia (4%).

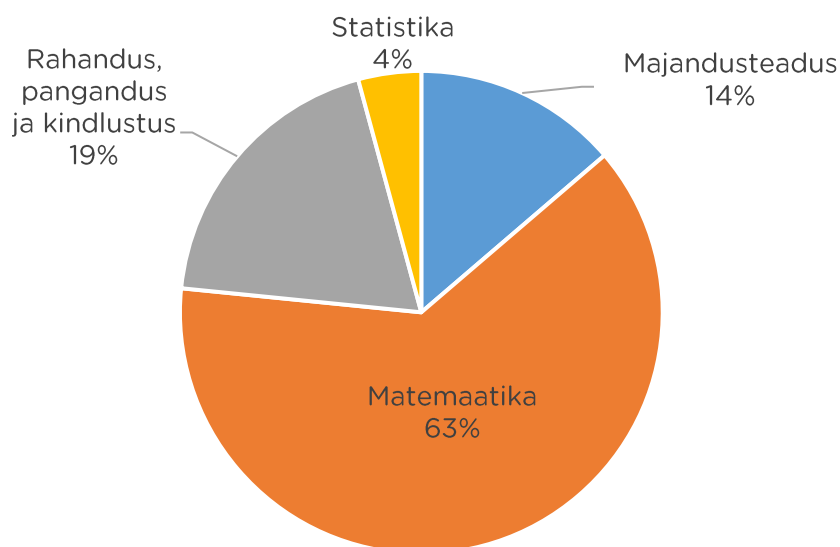
Joonis 28. Finantsvaldkonna ÕKR-ide täienduskoolitustel õppijate arv täienduskoolituse pakkuja järgi 2017–2019

Allikas: EHIS

Intervjuudes leidsid ülikoolide esindajad siiski, et nad pakuvad valdkonna töötajatele täienduskoolitusi vähe, sest enamasti ei ole ülikoolidel selle mahu suurendamiseks ressursse.

EHIS-e andmetel on **koolitajate arv** majandusteaduse ÕKR-is suhteliselt väike: 2019. aastal oli neid viis. Suurima õppijate arvuga majandusteaduse täienduskoolituskursusi pakuvad TTÜ ja TÜ. Samamoodi on vähe koolitajaid (kuus) rahanduse, panganduse ja kindlustuse ÕKR-is ning enim osalejaid on olnud erakoolitusasutusel Äripäeva Akadeemia, poole vähem TTÜ-l ja Admiral Marketsil. Koolitajaid on nii matemaatika kui ka statistika ÕKR-is samuti väga vähe (vastavalt viis ja neli). Matemaatika ÕKR-is on ülekaalukalt enim õppijaid TTÜ-s ja neli korda vähem on TÜ-s, statistika ÕKR-is on enim õppijaid Eesti Maaülikoolis ja TÜ-s.

Tervikuna on veidi alla kahe kolmandiku õppijatest osalenud matemaatika ÕKR-i ning viiendik rahanduse, panganduse ja kindlustuse ÕKR-i täienduskoolitustel. Kõige vähem on olnud õppijaid statistika ÕKR-is (vt joonis 29).

Joonis 29. Õppijate osakaal finantsvaldkonnaga seotud täienduskoolitustel õppekavarühma järgi
Allikas: EHIS

Kõrgkoolide veebilehtedel avaldatud täienduskoolituste info põhjal võib üldistada, et TTÜ-s on majandus- ja loodusteaduse valdkondade koolituste teemad eelkõige rakenduslikumat laadi (raamatu-pidamine, finantsaruandlus ja -analüüs, majandusarvestus ning andmebaasidest päringute tegemine). Palju on praktiliste oskuste (nt tabelarvutusprogrammi kasutamine, andmete analüüsimine ja visualiseerimine, töötamine andmebaasidega) omandamisele pühendatud kursusi.

2020. aasta sügisel algab TTÜ ja EKSL-i koostöös koolitusprogramm „Kindlustuse meistrikursus: riskid ja nende kindlustamine“, et võimaldada õppijatel omandada põhiteadmised ja üldpilt kogu kindlustusäri toimimisest. Õppetöö on jagatud moodulitesse ja kestab 32 nädalat (igal nädalal kaks kontaktõppepäeva).¹⁶⁵

TÜ on valdkonnaga seotud täienduskoolituste pikaajaliste traditsioonidega pakkuja ja see sai alguse 25 aastat tagasi Eesti Pangaliidu juures. TÜ-s saab õppida rahanduse, panganduse ja kindlustuse täienduskoolituse õppekavade alusel.¹⁶⁶ Õppe kestus varieerub ühest päevast semestrini.

Võimalus läbida üksikuid tasemeõppe õppekavade aineid **nn avatud ülikoolis või avatud kõrgkoolis** on kõigis Eesti kõrgkoolides, aga see ei ole enesetäiendamise viisina väga aktiivset kasutust leidnud. Põhjuseks nimetavad kõrgkoolide esindajad vähest teavitamist võimalusest ja häid enesetäiendusvõimalusi tasuta tasemeõppes.

Üha menukamaks muutuvad suurtele inimhulkadele mõeldud internetipõhised tasuta e-kursused (MOOC-id)¹⁶⁷ ning muud veebiõppe vormis kursused taseme-, täiendus- ja ümberõppes.

Sõltuvalt töökohast on valdkonnas hõivatutel vaja üldisemaid või põhjalikke **majandusteadmisi** (sh mikro- ja makroökonoomikast), arusaama finantsturgude toimimisest, teadmisi finantsinstitutsiooni tegevusega kaasnevatest riskidest jm. Neil teemadel vajalikud põhiteadmised omandatakse

¹⁶⁵ TTÜ majandusteaduskonna täiendusõpe, vt <https://taltech.ee/majandusanaluusi-ja-rahanduse-instituut-kindlustuse-meistrikursus#1>.

¹⁶⁶ TÜ majandusteaduskonna täiendusõpe, vt <https://majandus.ut.ee/et/kaugkoolitus-kai-tool-kuulu-ulikooli>.

¹⁶⁷ MOOC – ingl *massive open online course*.

tasemeõppes, kuid valdkonnas hakkamasaamiseks on vaja teadmisi ja oskusi pidevalt ajakohastada ning täiendada.

Valdkonna suuremates ettevõtetes kasutatakse täiendusõppeks arvukalt **sisekoolitusi**, kus organisatsiooni enda või väljastpoolt kutsutud koolitaja jagab eksperditeadmisi. Erialaste uuenduste (nt muudatused õigusaktides) tutvustamiseks korraldavad tööandjad palju täienduskoolitusi ise, leides pädevaid sisekoolitajad (nt tootejuhid, juristid) oma töötajate seast.

Suuremates (eelkõige rahvusvahelistes) organisatsioonides on levinud üleilmsed ja organisatsiooni-spetsiifilised e-õppe kursused ja siseakadeemia vorm. Tugevad siseakadeemiad, kohustuslikud programmid ja organisatsioonispetsiifiliste e-õppe programmide olemasolu on üks peapõhjuseid, miks Eestis on huvi avaliku täiendusõppe pakkumise vastu napp. Suured organisatsioonid on võimelised paindlikult ja tõhusalt looma vajaliku sisu ja kvaliteediga õppeprogramme kogu kontsernile. Selleks kasutatakse nii enda töötajaid kui ka tehakse koostööd väliste partnerite ja ekspertidega. Levinuimad on rahvusvaheliste direktiividega (sh riskijuhtimise ja vastavuskontrolliga) seotud valdkonnad ning organisatsiooni kultuuri ja juhtimiskvaliteeti toetavad teemad. Samuti võib õppe- ja tööalase arengu võimalusena käsitada **töö käigus õppimist juhendaja kõrval (mentorlus)**.

IKT arengust sõltub valdkonna areng praegu ja veelgi rohkem tulevikus. Et töötajad oskaksid tulemuslikult orienteeruda ettevõtte infosüsteemides ja kasutada e-teenuseid jm, on vaja IT-põhi-oskusi (sh teadmisi **küberturvalisusest**) pidevalt täiendada. Selleks tellitakse koolitusprogramm kas tervikuna väljastpoolt ettevõtet nn tellimuskoolitusena või kasutatakse koolitajana kogenud töötajat.

Valdkonnaga seotud teemadel korraldab seminare ja teabepäevi Finantsinspeksioon, kes vastutab Eesti finantssektori stabiilsuse, usaldusväärsuse ja läbipaistvuse eest. Valikus on koolitused paljudel valdkonnaga seotud ajakohastel teemadel EL-iga seoses, Finantsinspeksiooni tehtava järelevalvega seotud teemadel jm. Üldjuhul korraldab Finantsinspeksioon seminare ja infopäevi siis, kui mõni Finantsinspeksiooni soovituslik juhend, märgukiri või EL-i õigusakti muudatus vajab selgitamist. Nende ürituste eesmärk on saada info edastamise kõrval turuosalistelt vahetult tagasisidet näiteks määruste rakendamise kohta. Ekspertide hinnangul on Finantsinspeksiooni teabepäevad ja seminarid Eesti ja Euroopa finantsvaldkonna õigusaktide ja eeskirjade teemal turuosalistele vajalikud ning katavad vajaduse sellealase teadmise järele.

RM koolitab tarbijaid Finantsinspeksiooni tarbijaveebi Minuraha.ee vahendusel ning korraldab neile kord aastas hariduslikke perepäevi.

Oma liikmetele korraldab regulaarselt täienduskoolitusi, seminare ja infopäevi ka EKSL kui kõiki Eestis tegutsevaid kindlustusandjaid ühendav erialaliit. EKSL soodustab kindlustustegevuse arengut, ühtlustab liikmete kindlustuspraktikat ja võtab kasutusele kogu turgu hõlmavaid kahjuennetuse lahendusi.¹⁶⁸ EKSL-i koolitused keskenduvad tavaliselt kindlale teemale, näiteks ühistutega seotud riskidele, kahjukäsitlusele või kindlustusriskidele.

Valdkonnas on mitmel põhikutsealal kohustus osaleda täiendusõppes regulaarselt ja vähemalt etteantud mahu. Nii on kliente investeerimise ja kindlustuse teemal nõustavatel töötajatel kohustus omada selleks vajalikke teadmisi ja oskusi ning seda kinnitavat tunnistust. Eesmärk on tõsta ja

¹⁶⁸ EKSL-i veebileht, vt <https://www.lkf.ee/et>.

ühtlustada finantsnõustamise taset. Eestis on kasutusel kahe organisatsiooni (Eesti Finantsnõustajate Liit¹⁶⁹ ja Baltimaade Finantsnõustajate Liit¹⁷⁰) vahendatavad sertifitseerimissüsteemid.

Eesti Finantsnõustajate Liidul (EFAA) on õigus sertifitseerida Euroopa Finantsnõustajate (EFPA) programmi alusel. EFPA on finantsnõustajate ja -planeerijate kutsenõudeid kehtestav juhtiv organisatsioon Euroopas. Eestis kasutab EFPA sertifitseerimissüsteemi oma töötajate teadmiste ja oskuste tagamiseks ainult LHV Pank.

EFAA vahendusel on Eestis väljastatud erineva tasemega sertifikaate:

- 1) investeerimisassistent (ingl *European investment assistant*). Sertifikaadi omandamise üks eeldus on 32-tunnise koolituse läbimine;
- 2) investeerimisinfo andja (*European investment practitioner*). Sertifikaadi omandamise üks eeldus on 64-tunnise koolituse läbimine.

Lisaks on võimalik EFPA programmi alusel omandada sertifikaate „European financial advisor“ ja „European financial planner“, ent neid Eestis seni väljastatud ei ole.

Kõik EFPA sertifikaadi omanikud peavad peale sertifikaadieksami sooritamise omandama igal aastal uusi teadmisi sertifikaadi tasemega nõutavas mahus.

Ka **Baltimaade Finantsnõustajate Liit (BFAA)** on loonud täisteenuse, mis vastab EL-i nõuetele kolmel turul: Eestis, Lätis ja Leedus. BFAA vastutab sertifitseerimissüsteemi väljatöötamise ja haldamise eest ning sertifitseerib inimesi, kes tegelevad investeerimisenõustamisega finantsinstrumentide turge käsitleva direktiivi (MiFID II) alusel ja/või vahendavad kindlustustooteid kindlustusturustuse direktiivi (IDD) alusel. Alates 2019. aastast toetab BFAA liikmeid ka oskuste edasisel arendamisel. Eestis kasutavad oma töötajate sertifitseerimiseks BFAA süsteemi Swedbank ja SEB Pank.

BFAA teenuste valikusse kuulub viis litsentsi:

- 1) investeerimisenõustaja (ingl *investment advisor*);
- 2) investeerimisinfo andja (ingl *investment information provider*);
- 3) elukindlustusnõustaja (ingl *life insurance advisor*);
- 4) varakindlustusnõustaja (ingl *non-life insurance advisor*);
- 5) investeerimiskindlustuse nõustaja (ingl *investment insurance advisor*).

Eksamid hõlmavad nii faktiteadmiste kontrolli kui ka praktilisemat laadi küsimusi. BFAA eksameid saab sooritada veebipõhiselt eesti, läti ja leedu keeles. BFAA pakub eksamiteks valmistumiseks õppematerjale ja proovieksamit, osa tööandjaid koolitab ja juhendab oma töötajaid ka ise.

Peale Eesti pakutavate litsentsimisvõimaluste kasutamise osalevad finantsvaldkonna töötajad rahvusvahelistes programmides, mis lõpevad rahvusvahelise sertifikaadi väljastamisega. Eelkõige on need seotud raha- ja finantsturgude (ingl *forex dealing, dealers certificates*), vastavuskontrolli (ingl *compliance*) ja rahapesu tõkestamise (ingl *AML*) valdkonnaga.

¹⁶⁹ Estonian Financial Advisors Association, vt <https://efaa.ee/>.

¹⁷⁰ Baltic Financial Advisors Association, vt <http://bfaa.ee/>.

Osa valdkonna täiendusõppest tellib Eesti Töötukassa, kes pakub tööturukoolitust nii töötutele¹⁷¹ kui ka töötavatele¹⁷² inimestele. Nende koolituste hulgas on valdkonnaga seotud ÕKR-idest ainult rahanduse, panganduse ja kindlustuse ÕKR-i koolitused. Aastatel 2017–2019 läbis need koolitused 392 inimest, kellest valdav osa omandas raamatupidamisoskusi. See tähendab, et Eesti Töötukassa rahastatavatel koolitustel osalemine ei ole valdkonnas levinud.

Erakoolitusasutused keskenduvad kindlatele, sageli **üldoskuste** arendamisele suunatud koolitus-teemadele, näiteks protsesside, projektide, muutuste ja inimeste juhtimise, suhtlemise, keeleõppe ning ajaplaneerimise teemale.

Finantsvaldkonna töötajate **üldoskuste täiendusõppe** vajadused on järgmised.

1. **IKT-oskused.** IKT arengust sõltub valdkonna areng praegu ja veelgi rohkem tulevikus. Järjest tähtsamaks muutuvad digioskused, sh digiturvalisusega seoses. Isiku- ja andmekaitsereeglite järgimine igapäevatoos on kõigi valdkonna töötajate puhul esmatähtis. Küberriskide vähendamiseks peab valdkonna töötaja perioodiliselt läbima küberturvalisuse täiendusõppe. Valdkonnale on küberhügieeni järgimine ülioluline ja see peab muutuma äritegevuse tavaliseks osaks.
2. **Eneseväljendusoskust** (nii suulist kui ka kirjalikku) on vaja kõikidel põhikutsealadel, kus töötaja puutub kokku klientide või koostööpartneritega või osaleb meeskonnatöös. Nõutav on oskus esitada teavet argumenteeritult ja täpselt ning põhjendada oma seisukohti loogiliselt, mõistetavalt ja eesmärki järgvalt.
3. **Võõrkeeleoskus.** Eri sihtrühmadega suhtlemist sisaldavatel põhikutsealadel tuleb peale inglise keele osata ka vene keelt. Rahvusvahelisele turule keskendunud ettevõtetes on vajalik ka muude keelte (nt saksa, prantsuse, rootsi, soome k) oskus nii klientide nõustamisel kui ka näiteks tehnilise toe osutamisel.
4. **Koostööoskus.** Valdkonna enamiku põhikutsealade töö laad eeldab head koostööd meeskonna-liikmete, klientide ja koostööpartneritega. Näiteks tootejuht peab oskama teha tulemuslikku koostööd nii äri- kui ka IT-poole esindajatega.
5. **Protsesside ja projektide juhtimise oskuse** kasvavat vajadust rõhutati näiteks tootejuhtide puhul, kes teevad koostööd eri osalistega ning delegeerivad tööülesandeid. Töö tulemused ja selle tegemiseks kuluv aeg sõltuvad suurel määral tööprotsessi juhtimise asjakohasusest ja tõhususest.
6. **Analüüsi- ja sünteesioskus.** Suurandmete analüüsist tulenevate võimaluste kasutamine on valdkonnas hüppeliselt kasvav trend. Võtmetähtsusega oskuseks on muutunud digitaalselt kogutud suurandmete analüüs, tõlgendamine, üldistamine ja selle põhjal järelduste tegemine.
7. **Kontseptuaalne ja strateegiline mõtlemine** ehk suutlikkus näha tervikut ja märgata detaile.
8. **Juhendamisoskusel** on seos töökohal õppimise ja sisekoolituste korraldamise vajadusega, näiteks suurtes organisatsioonides on riskijuhid (kindlustuses kindlustusriski hindajad) sageli nn siseklientide nõustajad ja koolitajad.
9. **Ajaplaneerimisoskus**, sh oskus seatud lühi- ja pikaajalisi plaane sihipäraselt teostada. Näiteks kliendinõustaja peab nägema ja juhtima tervikprotsessi alates kliendile info esitamisest kuni lepingu sõlmimiseni.

¹⁷¹ Koolitused töötutele, vt <https://www.tootukassa.ee/content/teenused/koolitused>.

¹⁷² Tööturukoolitus koolituskaardiga, vt <https://www.tootukassa.ee/content/tootuse-enetamine/tooturukoolitus-koolituskaardiga>.

7. Valdonna tööjõu nõudluse ja pakkumise võrdlus

Lühikokkuvõte

Finantsvaldkonna tööandjad on atraktiivsed ja noorte seas kõrgelt hinnatud ning valdkonda on teiste OSKA valdkondadega võrreldes töötajaid leida lihtsam. Aastaid on Eesti üliõpilaste hulgas olnud menud ärianduse ja halduse ning majandusteaduse õppekavagruppide õppekavad, mis on ka valdkonna mitme põhikutseala sobiv haridustaust.

Kui kõrvutada tööturu vajadust tasemeõppe poolse pakkumisega, on näha, et lähiaastatel on nende õppekavade alusel lõpetajaid rohkem kui valdkonnas nõudlust. Ka õigusteaduse õppe lõpetanute vajaduse katmiseks valdkonnas on lõpetajaid rohkem kui valdkonna põhikutsealadel töövõimalusi.

Teisalt ei suuda haridussüsteem pakkuda tööturule vajalikul arvul matemaatika ja statistika õppekavade alusel lõpetanuid. Töötajate hinnangul napib ka töötajaid, kel on samal ajal teadmised nii majanduse toimimise põhimõtetest kui ka IKT rakendamise võimalustest.

Seitsmendas peatükis võrreldakse valdkonna tööjõu nõudlust ja pakkumist, kõrvutades seda, kui palju ja millisel tasemel uut tööjõudu valdkond 2025. aastaks vajab ning kui palju võimalikke uusi töötajaid haridussüsteemist tuleb. Võimaliku uue tööjõu arvu hindamisel lähtutakse viimaste aastate tasemeõppe statistikast (vt ptk 6).

Valdkonna vajadus uue tööjõu järele hõlmab kaht tegurit: 1) valdkonna ja põhikutsealadel hõivatute arvu kasvust või kahanemisest tingitud **kasvu- või kahanemisvajadust** ning 2) vanuse tõttu tööturult lahkuvate töötajate **asendusvajadust** (vt ptk 4). Uue tööjõu vajadust mõjutab veel tööjõu voolavus, ent see on valdkonnas tervikuna keskmisest tunduvalt väiksem. **Seetõttu ei suurenda tööjõu voolavus märkimisväärselt uue tööjõu vajadust pikemaajalises tervikvaates.**

Peatükis 4 analüüsiti tööjõuvajadust valdkonna põhikutsealadel. **Asendus- ja kasvuvajaduse alusel vajab valdkond põhikutsealadele igal aastal kokku üle 100 uue töötaja.**

Peatükis 6 analüüsiti tasemeõppe mahtu valdkonna põhikutsealadega seotud kutse- ja kõrghariduse tasemeõppe õppekavadel ning prognoositi selle põhjal lähiaastate koolituspakkumine, arvestades eri õppekavade alusel lõpetajate võimalikke karjääriteid ning muid piiravaid tegureid. **Tasemeõppe lõpetajate alusel on valdkonna tööjõu pakkumine u 175 inimest aastas**, neist u 120 majandusteaduse, u 40 õigusteaduse ning u 15 matemaatika ja statistika õppekavade alusel lõpetajat.

Tööjõu pakkumise ja nõudluse võrdlemisel tuleb silmas pidada kahte tegurit:

- 1) 175 võimalikku valdkonda suundujat aastas on tööjõu pakkumine ka valdkonna teistele kutsealadele, mitte ainult uuringus käsitletud põhikutsealadele;
- 2) valdkond on eripärane selle poolest, et paljude põhikutsealade puhul puudub tööturupoolse nõudluse ja tasemeõppest lähtuva koolituspakkumise vahel otsene seos. Sageli on teatud põhikutsealale töölesaamise eeldus lihtsalt majandusteadmiste olemasolu.

Tabelites 18a ja 18b on hinnangud põhikutsealade uue tööjõu vajaduse ja koolituspakkumise tasakaalule (tabelites on põhikutsealad reastatud sarnase tasemeõppega hariduspakkumise alusel).

Tabel 18a. Hinnang finantsvaldkonna uue tööjõu nõudluse ja koolituspakkumise tasakaalule

Põhikutseala	EKR-i tase, haridustase	Hõivatute arv 2019 ¹⁷³	Hõive muutuse prognoositud suund ¹⁷⁴	Hõivatute arv 2025	Kasvu-vajadus	Asendus-vajadus	Nõudlus: uue tööjõu vajadus ¹⁷⁵ 2021–2025	Prognoositud pakkumine tasemeõppest 2021–2025	Ekspertide hinnang koolituspakkumise ja nõudluse võrdlusele
Klienditeenindaja/-nõustaja	EKR 5 Keskharidus, KUT või töökohapõhine väljaõpe	990	↘	800	–190	35	–155	Nendel põhikutsealadel ei ole nõutav erialane kutse- või kõrgharidus	Vajaliku tööjõudu värvata ei ole keeruline. Vajadus tasemeõppe järele puudub. Tööleasumise eeldus on töökohapõhise väljaõppe läbimine ja/või sertifikaatide ¹⁷⁶ omamine.
Klienditoe spetsialist	EKR 5 Keskharidus, KUT või töökohapõhine väljaõpe	1440	↗	1700	260	45	305		Klienditoe spetsialistide väljaõppeks sobiv õpe puudub. Tööandjate hinnangul on klienditoe spetsialistide (tase 5) väljaõppe (sobib ka pikema kestusega täiendusõpe) järele nõudlus.
Kindlustusvahendaja	EKR 5, 6 Keskharidus, KUT, BA või töökohapõhine väljaõpe	440	↘	350	–90	50	–40		Kindlustusspetsialisti õpe tasemeõppes (Tallinna Majanduskool) on lõppemas. ¹⁷⁷ Vajadus erialase tasemeõppe järele puudub , tööleasumise eeldus on kesk-, kutse- või kõrgharidus (nt BA tasemel majandusteadus). Tööandjate hinnangul on töötavatele spetsialistidele vaja pakkuda täiendusõpet teadmiste ja oskuste arendamiseks. TTÜ alustab täiendusõppe pakkumist koostöös EKSL-iga 2020/2021. õa.

¹⁷³ Hõivatute arv finantsvaldkonnas, mitte kogu majanduses.

¹⁷⁴ Kasvu-/kahanemisvajadust kirjeldavate noolte täpsem selgitus on alaptk-s 4.1.2.

¹⁷⁵ Ei sisalda tööjõu voolavust.

¹⁷⁶ Vt alaptk 6.5.

¹⁷⁷ Kindlustusspetsialisti õppe lõpetajate prognoos kokku on 9. Vastuvõttu õppekava alusel ei toimu.

Põhikutseala	EKR-i tase, haridustase	Hõivatute arv 2019 ¹⁷⁸	Hõive muutuse prognoositud suund ¹⁷⁹	Hõivatute arv 2025	Kasvu-vajadus	Asendus-vajadus	Nõudlus: uue tööjõu vajadus ¹⁸⁰ 2021–2025	Prognoositud pakkumine tasemeõppest 2021–2025	Ekspertide hinnang koolituspakkumise ja nõudluse võrdlusele
Kindlustusrisi hindaja	EKR 6, 7 Kindlustus-objektist lähtuv BA, MA + töökoha-põhine väljaõpe	90	↗→	100	10	10	20	Seost otsese koolitus-pakkumisega ei saa luua	Kindlustusrisi hindajate ja kahjukäsitlejate nõudlus ja pakkumine on tasakaalus. Vajadus erialase tasemeõppe järele puudub. Nende kutsealade puhul on vajalik eeskätt kindlustusobjektist lähtuv kõrgharidus, millele lisandub töökohapõhine väljaõpe finantsettevõttes. Tööjõuvajadus ei ole suur ja erineva taustaga spetsialiste värvata ei ole keeruline.
Kahjukäsitleja	EKR 5, 6 Kindlustus-objektist lähtuv KUT või BA + töökoha-põhine väljaõpe	180	→	180	0				
Tooteomanik/-juht/teenusejuht	EKR 6, 7 BA, MA	U 100	↑	> 130	> 25	5	> 30	20	Järelkasvust on suur puudus. Tasemeõppest lähtuv koolituspakkumine jääb tööjõuvajadusele alla. Enamik tasemeõppijaid on juba valdkonnas hõivatud ja ei ole finantsvaldkonda uus tööjõud. Vaja on pakkuda töötavatele tooteomanikele nii taseme- kui ka täiendusõppevõimalust teadmiste ja oskuste arendamiseks.

¹⁷⁸ Hõivatute arv finantsvaldkonnas, mitte kogu majanduses.

¹⁷⁹ Kasvu-/kahanemisvajadust kirjeldavate noolte täpsem selgitus on alaptk-s 4.1.2.

¹⁸⁰ Ei sisalda tööjõu volavust.

Tabel 18b. Hinnang finantsvaldkonna uue tööjõu nõudluse ja koolituspakkumise tasakaalule

Põhikutseala	EKR-i tase, haridustase	Hõivatute arv 2019	Hõive muutuse prognoositud suund	Hõivatute arv 2025	Kasvu-vajadus	Asendus-vajadus	Nõudlus: uue tööjõu vajadus tasemeõppest 2021–2025	Prognoositud pakkumine tasemeõppest 2021–2025			Tasemeõppest tuleneva koolituspakkumise ja nõudluse võrdlus
								Majandus	Õigus	Matemaatika ja statistika	
Laenuhaldur	EKR 6, 7 BA, MA	600	→	600	0	10	10	Ärindus ja haldus 390 + majandusteadus 190			Nõudluse ja pakkumise hindamisel tuleb arvestada, et valdkonnaga seotud erialade lõpetajad asuvad tööle valdkonna kutsealadele (nt majanduserialade lõpetajad juhtideks, õigusteaduse erialade lõpetajad juristideks, matemaatika erialade lõpetajad IKT-spetsialistideks). Majandushariduse puhul on valdkonna põhikutsealadel uue tööjõu nõudlus aastail 2021–2025 kokku u 260 hõivatut, koolituspakkumisest on arvestatud finantsvaldkonda 580. Seega lisandub majandusharidusega tööjõudu tööturule rohkem, kui valdkonnal on vaja. Riskijuhtimisega seotud põhikutsealade tööjõuvajadus tervikuna on üle 110 inimese viie aasta jooksul, samal ajal kui haridussüsteemist lisandub valdkonda u 195 võimalikku uut õigusvaldkonna lõpetajat. Arvestades, et rahapesu tõkestamise, vastavuskontrolli ja kliendiandmete ekspertide tööjõuvajaduse katmiseks ei vajata ainult õigusharidusega töötajaid, on õigusteaduse õppe lõpetajaid rohkem, kui on tarvis finantsvaldkonna põhikutsealade vajaduse katmiseks. Valitseb ülepakkumine. Matemaatika ja statistika õppekavade lõpetajate tööjõu nõudlus ja pakkumine on statistiliselt tasakaalus, kuid selle haridusega töötajate leidmisega on ettevõtetal raskusi.
Kliendihaldur	EKR 6, 7 BA, MA	410	→	410	0	10	10				
Investeeringisnõustaja ja -vahendaja	EKR 6, 7 BA, MA		→							70	
Analüütik	EKR 6, 7 BA, MA	1000	↗	1200	200	45	245				
sh aktuaar			→								
Riskijuht	EKR 6, 7 BA, MA	400	↑	> 500	> 100	10	> 110			195	
Rahapesu tõkestamise ekspert	EKR 6, 7 BA, MA										
Vastavuskontrolli ekspert	EKR 6, 7 BA, MA										
Kliendiandmete ekspert	EKR 6, 7 BA, MA										

Allikad: MTA töötamise register, REL 2011, ETU, MKM-i prognoosimudel (vanusest tulenev asendusvajadus), EHIS, VEK, autorite arvutused

Esmatasandi **klienditeenindaja, -nõustaja** kutseala esindajate vajadus kahaneb. Kutseala esindajatelt eeldatakse tavaliselt keskharidust (kasuks tulevad majandusteadmised, nt kutsehariduse tasemel) ja valdav on töökohapõhine väljaõpe finantsasutuses. Et kutsealal ei ole nõutud eriharidust (piisab üldkeskharidusest), on ka võimalikku tööjõudu piisavalt.

Sarnane on olukord **kindlustusvahendajatega**: tööjõu nõudlus väheneb ja otsest erialast hariduspakkumist enam ei ole. Tööandjate hinnangul piisab töötavate spetsialistide teadmiste ja oskuste arendamiseks täiendusõppest. TTÜ pakub 2020/2021. õppeaastast alates täiendusõpet, mis võimaldab kõigil kindlustussektori kutsealadel töötavatel inimestel end erialaselt täiendada ning uutel tulijatel vajalikke kompetentse omandada (2020/2021. õa võetakse vastu 40 soovijat).

Lähitulevikus kasvab mõnevõrra vajadus **klienditoe spetsialistide** järele, millele aitab muu hulgas kaasa COVID-19 kriisi mõju. Ka selle kutseala puhul on töölesaamise eeldus keskharidus. Seni on ettevõtted koolitanud klienditoe spetsialiste ise, aga nad on huvitatud, et tekiks võimalus saada kutseala süsteemset koolitust näiteks täiendusõppe vormis. Klienditoe spetsialistide tööjõu nõudluse kasvu on osaliselt võimalik katta seniste klienditeenindajate, -nõustajate arvel ning osa finantsasutuste klienditeenindajad täitsidki COVID-19 kriisi ajal 2020. aastal klientidega kohtumiste asemel seda rolli. Tõenäoliselt vabaneb majanduslanguse ajal ka teistes sektorites töötajaid, kes on huvitatud klienditoe spetsialisti tööst. Finantstehnoloogia ettevõtted värbavad klienditoe spetsialiste muu hulgas välistööjõu seast.

Kahjukäsitlejate tööjõuvajadus jääb 2025. aastani samale tasemele. Vajadus nende järele sõltub näiteks kindlustusteenuse arengutrendidest (maksete mahu kasv, uued teenused ja teenusepakkujad jne) ning tööjõuvajadust hinnates tuleb arvestada, et kahjukäsitletus liigub üha suurema automatiseerituse poole. See ei tähenda, et kahjukäsitlelusega seotud töötajate arv tingimata väheneb, sest nende roll ja nõutav kompetents muutuvad keerulisemaks ja mitmekülgsemaks. Palju sõltub ka sellest, kas ja milliseid uusi teenuseid tuuakse turule. Osa kindlustusteenuste (eelkõige inimese elu ja tervisega seotud teenused) puhul ei ole kahjukäsitleja roll nõustaja ja hindajana automaatprotsessidega asendatav, ent juba praegu on Eestis ka selliseid kindlustusteenuseid, mille puhul on kahjukäsitletus täisautomaatne.

Teisalt võib **kindlustusriski hindajate** puhul ette näha tööjõuvajaduse väikest kasvu. Kasvuvajadust mõjutab asjaolu, kas ja milliseid keerulisemaid kindlustustooteid ja -teenuseid lisandub (nt küberriski kindlustus), ning seetõttu on kindlustusriski hindamise kompetentsi rohkem vaja. Kahjukäsitlejate ja kindlustusriski hindajate puhul on konkreetse koolituspakkumisega tööturupoolset nõudlust võrrelda keerukas, sest mõlema põhikutseala jaoks on vajalik just konkreetsest kindlustusobjektist lähtuv kõrgharidus, millele lisandub töökohapõhine väljaõpe ettevõttes. Samas ei ole nende kahe kutseala tööjõuvajadus suur ja sobiva haridusega spetsialistid tööandjate sõnul ka leitakse.

Valdkonnas on erialase väljaõppega **tooteomanikke** puudu ja nende tööjõuvajadus kasvab. Tooteomanike puhul on väga sobiv haridustaust IKT valdkonnaülesed MA õppekavad, näiteks „Digimuutused ettevõttes“ ja „Infotehnoloogia mitteinformaatikutele“. Nende alusel lõpetajad on tööjõuturul enamasti juba hõivatud ja otseselt uut tööjõudu lisandub MA lõpetanute hulgast valdkonda väga vähe (lisaks konkureerivad nende õppekavade alusel lõpetajatele teiste sektorite ettevõtted). Tööandjate hinnangul on IKT kasutamise võimaluste juhtimisega seotud teadmiste ja oskuste omandamiseks tarvis suurendada nii taseme- kui ka täiendusõppe võimalusi.

Nõudluse ja pakkumise tabelisse 18b on koondatud põhikutsealad, mille eeldus on ärimise ja halduse ning majandusteaduse haridus. Paljude kutsealade puhul sobib ka matemaatika- ja statistikaharidus ning enamiku riskijuhtimisega seotud kutsealadel ka õigusteaduse haridus.

Vajadus **kliendihaldurite ja investeerimisinõustajate**¹⁸¹ ning **laenuhaldurite** järele jääb umbes samale tasemele, ent **analüütikute** puhul on ette näha tööjõuvajaduse kasvu. Kliendihalduritelt eeldatakse enamasti majandusharidust BA tasemel, laenuhalduritelt ning investeerimisinõustajatelt ja analüütikutelt ka majandus-, matemaatika- või statistikaharidust MA tasemel.

Nõudlus kasvab riskijuhtimisega seotud põhikutsealade (**riskijuht, rahapesu tõkestamise ekspert, vastavuskontrolli ekspert, kliendiandmete ekspert**) järele, sest regulatiivne keskkond järjest karmistub. Paljude valdkonna organisatsioonide jaoks on need kutsealad kohustuslikud ametikohad, mis peavad olema täidetud. Sobib nii majandus- ja õigusteaduse (v.a riskijuht) kui ka matemaatika ja statistikaga seotud kõrgharidus.

Kuna riskijuhtimisega seotud põhikutsealade tööjõuvajadus tervikuna on üle 110 inimese viie aasta perspektiivis ja haridussüsteemist võib valdkonna tööturule lisanduda u 195 uut õigusteaduse hariduse omandanut, on **õigusteaduse õppekavade alusel lõpetanute puhul tegu ülepakkumisega**.¹⁸²

Valdkonna **tööandjad tunnevad puudust matemaatika ja statistika õppekavade alusel lõpetajatest**.¹⁸³ Need lõpetajad rakenduvad valdkonnas enamasti analüüsitööga seotud ametikohtadel. Eeldades, et neist 80% asub valdkonda tööle analüütikuna ja ülejäänud peamiselt riskijuhtimisega seotud ametikohtadele, oleks analüütikute puhul majandushariduse omandanute vajadus u 190 uut töötajat viie aasta jooksul. Liites analüütikute tööjõuvajaduse riskijuhtimisega seotud põhikutsealade kasvu- ja asendusvajadusega (eeldades, et u pooled riskijuhtimistööle asuvad on majanduse kõrgharidusega) ning lisades laenu- ja kliendihaldurite, aga ka investeerimisinõustajate asendusvajaduse, on majandushariduse nõudlus kokku u 260 lõpetajat. Samas siirdub koolituspakkumisena valdkonda viie aasta jooksul 580 inimest, st **majandusharidusega uusi töötajaid lisandub tööturule rohkem, kui valdkonna põhikutsealad vajavad**.

Õiguse ja majandusega seotud õppekavade puhul tuleb tööturu **nõudluse** ja tasemeõppepoolse **pakkumise hindamisel arvestada, et tasemeõppe lõpetajad võivad minna tööle ka valdkonna teistele kutsealadele** (nt majanduserialade lõpetajad juhtideks, õigusteaduse erialade lõpetajad juristideks, matemaatika erialade lõpetajad IT-spetsialistideks) **või teistesse majandussektoritesse**.¹⁸⁴

¹⁸¹ Ekspertide hinnangul muutub kliendihaldurite ja investeerimisinõustajate töö järjest keerukamaks ning tulevikus kattuvad nende kahe põhikutseala tegevused üha rohkem. Investeerimisinõustajate lähituleviku tööjõuvajaduse asjus ekspertide arvamused mõnevõrra lahknesid: osa ekspertide sõnul võib nende järele vajadus vähesel määral ka kasvada, mille peamine mõjur on kavandatav pensionireform.

¹⁸² Tuleb arvestada, et riskijuhtimisega seotud ametitesse on vaja ka majanduse ja matemaatika taustaga töötajaid.

¹⁸³ Matemaatika ja statistika õppekavade alusel õppijatest asub valdkonda tööle ainult viiendik. Ekspertide hinnangul läheb osa lõpetajaid tööle Eestist väljapoole ja osa pakub teenuseid oma ettevõtete kaudu (st uuringus ei ole neid arvestatud valdkonnas hõivatutena).

¹⁸⁴ OSKA ärimishariduse metaanalüüs annab tervikliku ülevaate ärimise ja halduse ning majandusteaduse kutse- ja kõrgharidusõppest ning täienduskoolitusest Eestis ning selle vastavusest tuleviku tööjõu- ja oskuste vajadusele. Vt lähemalt <https://oska.kutsekoda.ee/field/arindusharidus/>.

8. Uuringu järeldused ja valdkonna eksperdikogu ettepanekud

Kaheksandas peatükis on sõnastatud uuringust tulenevad **järeldused** peamiste kitsaskohtade kohta ning nende leevendamise **ettepanekud**, mis lähtuvad uuringu põhiküsimusest: mida tuleb muuta, et täita finantsvaldkonna tööjõu- ja oskuste vajadus 2025. aasta vaates?

Õppe sisu, mahu, korralduse jms muutmise ettepanekud puudutavad õppeasutusi, valdkonnas tegutsevaid tööandjaid, RM-i, HTM-i jt. Valdkonna eksperdid analüüsisid kitsaskohti ja sõnastasid järeldused, mis on nende hinnangul seni takistanud piisava arvu ja oskustega töötajate leidmist; samuti tehti ettepanekud probleemide lahendamiseks. Tegevustele on lisatud sihtrühmad, kelle pädevuses on ettepanek ellu viia. Kui järelduse kohta ei olnud võimalik soovitada kindla eestvedajaga tegevusi, piirduti tähelepanekute esitamisega.

RÕÕMUSTAVANA saab esile tuua, et valdkonda iseloomustab uuenduslike lahenduste mitmekesine kasutamine. Tehnoloogia on võimaldanud muuta finantsteenuste tarbimise personaalsetest vajadustest lähtuvaks ning suurendanud teenuste interaktiivsust ja kasutajasõbralikkust. Kasvutrendis on pangandus- ja kindlustusettevõtete väline finantsvahendus, neil ettevõtetel on üha suurem roll ühisrahasutamises selleotstarbeliste platvormide kaudu ning mobiilirakenduste, virtuaalraha ja veebis või nutitelefonis tehtavate elektrooniliste maksete abil.

- Valdkonna ettevõtted on atraktiivsed tööandjad. Tööjõu voolavus on väike.
- Finantstehnoloogia ettevõtete ja klassikaliste finantsettevõtete koostöö on kasvutrendis.
- Valdkonna ettevõtted teevad õppeasutustega tihedat koostööd nii õppekavade arendamisel, praktika korraldusel kui ka õppetöö alal.
- Matemaatika ja statistika õppekavade alusel lõpetajad on tööturul kõrgelt hinnatud ning nende järele on pidev nõudlus.
- Tasemeõpe on paindlik, võimaldades ühildada töö ja õpingud.
- Valdkonna täiendusõpe on süsteemne nii järjepidevuse, ülesehituse kui ka sisu poolest.

Järgnevalt on esitatud uuringu peamised järeldused ja kitsaskohtade leevendamise ettepanekud.

JÄRELDUS: matemaatika ja statistika õppekavade alusel õppijatest asuvad finantsvaldkonda tööle vähesed.

Selgitus/põhjendus

Matemaatika ja statistika õppekavagrupi lõpetanutest rakendub valdkonnas ainult viiendik, ehkki tööandjad eelistavad neid värbamisel võrdselt majandusteaduse õppekavade alusel lõpetanutega. Arenguvajadusena nimetasid eksperdid vajadust pöörata matemaatika ja statistika õppekavades suuremat tähelepanu majandusteadmiste kujundamisele, sealhulgas finantsturgude toimimise, finantsmudelite koostamise, finantstulemuslikkuse ja investeeringute tasuvuse hindamise ning finantseelarvete ja -aruannete koostamise teemal.

Ettepanekud

- Kõrgkoolid tutvustavad koostöös ettevõtetega matemaatika ja statistika õppekavade alusel õppijatele finantsvaldkonda kui ühte karjäärivõimalust.

- Kõrgkoolid lisavad matemaatika ja statistika õppekavadesse majandusaineid ning lõimivad need matemaatika- ja statistikaainetega näiteks kursuse- ja lõputööde kaudu.

JÄRELDUS: IKT kasutamise võimaluste juhtimisega seotud õppekavade vastuvõtt ei ole piisav, et katta finantsvaldkonna tööjõuvajadus.

Selgitus/põhjendus

Tehnoloogiline innovatsioon loob tingimused uute tegevus- ja juhtimismudelite, finantsvaldkonnas ka uute ärimudelite tekkeks ja rakendamiseks. Tuleviktehnoloogia võimaldab kasutada kliendikesksemaid, tõhusamaid, sihipärasemaid, turvalisi ja nutikamaid lahendusi. IKT arengust sõltub valdkonna areng praegu ja veelgi rohkem tulevikus. Nüüdisaegsete finantsettevõtete ärimudel on rahanduse ja IKT-valdkonna sümbioos. Kui majandusteadmistega töötajate ja IKT-spetsialistide värbamine finantsettevõtetesse ei valmista raskusi, siis keeruline on leida sobiva majandustaustaga spetsialiste, kel on teadmised IKT rakendamisest äriettevõttes, sh tooteportfelli juhtimisest toote kogu elukaare ulatuses. Valdkonnas on terav puudus täienduskoolitustest, kus juhtimis- ja majandusteemad on põimitud tehnoloogiarendide ning IKT-teemadega.

Ettepanekud

- TTÜ ja TÜ kaaluvad MA õppekavade „Digimuutuste juhtimine“ ja „Infotehnoloogia mitte-informaatikutele“ õppekohtade arvu suurendamist.
- Kõrgkoolid tutvustavad valdkonna töötajatele IKT kasutamise ja riskijuhtimisega seotud täienduskoolituse võimalusi.
- Kõrgkoolid tutvustavad valdkonna töötajatele võimalusi läbida õppekavades olevaid üksikuid aineid väljaspool tasemeõpet, nn avatud ülikoolis või avatud kõrgkoolis.

JÄRELDUS: finantsvaldkonnaga seotud MA õppekavade alusel lõpetanute teadmised ja oskused valdkonnaga seotud regulatiivsetest raamistikest, sh rahapesu tõkestamise ja vastavuskontrolliga seoses, vajavad arendamist.

Selgitus/põhjendus

Õigusnõudeid, millega peab valdkonnas töötaja arvestama, on rohkesti (nt andmekaitseseadus, rahapesu tõkestamise seadus, vastavuskontrolli puudutavad nõuded) ja neid lisandub pidevalt. Samuti tuleb osata hinnata ja arvestada võimalikke muutusi nõuetes. Kasvava tähtsusega on teadmised finantsturgude toimimisest, finantsinstitutsiooni tegevusega kaasnevatest riskidest, Eesti ja EL-i finantsala õigusaktidest ja eeskirjadest. Paljud teadmised ja oskused on omavahel seotud, näiteks teadmine sellest, millised on finantsinstitutsiooni tegevusega kaasnevad riskid ning finants- ja operatsiooniriskide maandamise võimalused. Tasemeõppel on suur osa, et tagada kõrgkooli lõpetanute riskijuhtimisteadmiste ja -oskuste olemasolu.

Ettepanekud

- Kõrgkoolid soodustavad koostöös ettevõtetega valdkonnaga seotud MA õppekavade alusel õppijate kogemuste omandamist valdkonnaga seotud regulatiivsetest raamistikest näiteks riskijuhtimisega seotud praktikavõimaluste loomise, stipendiumite asutamise ja lõputööde konkursside korraldamise kaudu.

- Kõrgkoolid tutvustavad koostöös ettevõtetega õppijatele karjäärivõimalusi riskijuhtimisega seotud ametialadel, näiteks võib koostada ettevõtete näitel kaasusi, korraldada teemapõhiseid konkursse (ingl *case competition*) ja kaasata ettevõtete esindajaid riskijuhtimise õppematerjalide väljatöötamisse.

JÄRELDUS: finantsvaldkonnaga seotud õppekavade alusel lõpetanute erialase kvantitatiivse analüüsi oskused vajavad arendamist.

Selgitus/põhjendus

Valdkonnas on tähtsal kohal suurandmete analüüsi oskus ning kasvanud on vajadus oskuse järele mõista ja hinnata kliendibaasi, sh selle kvaliteeti. Oskus ja motivatsioon suurandmeid eesmärgipäraselt analüüsida on võrdselt vajalik nii IT-spetsialisti, analüütiku kui ka riskihindamise spetsialisti jaoks. Üha olulisemaks muutuvad teadmised andmeanalüüsi kontseptsioonidest ja põhimõtetest.

Ettepanekud

- Kõrgkoolid lisavad valdkonnaga seotud õppekavadele mooduli (või ained), mis võimaldab omandada kvantitatiivse analüüsi teadmised ja oskused.
- RM annab üliõpilastele praktika käigus juurdepääsu valdkonnaga seotud agregeeritud suurandmetele.

JÄRELDUS: finantsvaldkonna töötajate täienduskoolituse vajadus riskijuhtimise, sh rahapesu tõkestamise ja vastavuskontrolli teemal, kasvab hüppeliselt.

Selgitus/põhjendus

Üleilmsete trendide mõjul on töö sisu pidevas muutumises ja elukestvas õppes peavad osalema kõik valdkonna põhikutsealade esindajad. Valdkonnas on mitmel põhikutsealal kohustus osaleda täiendusõppes regulaarselt ja vähemalt etteantud mahus.

Digitaalrahanduse areng tingib vajaduse tagada tehingute kõrgetasemeline turvalisus ja tarbijakaitse. Kui pangad ja kindlustusettevõtted peavad arvestama ja järgima õigusakte ja eeskirju, siis finants- tehnoloogia ettevõtetele kõik õigusnormid veel ei kohandu. Siiski tuleb Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee hinnangul hõlmata sama kaugeleulatuvate standarditega nii klassikaline finantssektor kui ka finantstehnoloogia ettevõtted, et vältida riske, mis tekivad seoses uute osaliste tulekuga finantssüsteemi ning nende mõjuga kogu sektorile. Lisanduvad õigusaktid ja eeskirjad seavad pankadele ja kindlustusettevõtetele uusi nõudmisi, millega tuleb arvestada nii teenuseid osutades kui ka uusi tooteid ja teenuseid arendades ja turundades, samuti töötajaid värvates. Näiteks kliendisuhete haldamiseks ja teenustele juurdepääsu tagamiseks (klienditundmise põhimõte) peavad pangad järgima rahapesu ja terrorismi tõkestamise, krediitdiasutuste, maksualase teabevahetuse ja isikuandmete kaitse seadusi. Riskijuhtimisega seotud koolitusvajadus ulatub väljapoole valdkonda (pankade kliendid) – koolita oma klienti, et teda tunda! Täiendusõppel on tähtis roll valdkonna töötajate kvalifikatsiooni omandamisel ja säilitamisel.

Ettepanekud

- Kõrgkoolid töötavad koostöös tööandjate, RM-i ja Eesti Pangaliidu rahapesu valdkonna töörühmaga välja õppekavad ja õppematerjalid rahapesu tõkestamise alal teadmiste ja oskuste omandamiseks.

- Kõrgkoolid tutvustavad koostöös tööandjatega ning pakuvad rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses kohustatud isikutele täienduskoolitusi rahapesu tõkestamise alal.
- Täienduskoolitajad (sh kõrgkoolid) pakuvad ja tutvustavad valdkonna töötajatele riskijuhtimisega seotud täienduskoolitusi erinevates õppevormides ja erineva kestusega.

TÄHELEPANEKUD

Finantsvaldkonna töötajate teadmised majanduse toimimise põhimõtetest vajavad arendamist.

Selgitus/põhjendus

Sõltuvalt töökohast on valdkonnas hõivatutel vaja üldisemaid või põhjalikke majandusteadmisi ja sektori äriteadmisi, mis võimaldavad terviklikumalt mõista majanduse toimimise mehhanisme ning leida võimalikke arengusuundi silmas pidades sobivaid lahendusi. Valdkonnas kasvab nõustamise osakaal, mis tähendab, et klient saab ühelt töötajalt nõu mitme ettevõtte toodete ja teenuste kohta komplekselt. See eeldab nii valdkonna ettevõtte kui ka tema toodete ja teenuste toimimise põhimõtete tundmist, aga ka arusaama majanduse toimimisest.

Finantstehnoloogia ettevõtete töötajate turundus-, sh eksporditeadmised vajavad arendamist.

Selgitus/põhjendus

Toodete ja teenuste turundus muutub järjest rahvusvahelisemaks, mis eeldab valdkonnas tegutsejalt oskust saada hakkama üleilmsel mitmekesisel turul. Paljud finantstehnoloogia ettevõtted on seadnud fookuse rahvusvahelisele turule, mis tähendab, et töötajad peavad oskama turundada tooteid ja teenuseid Eestist väljaspool.

Valdkonnas tunnetatakse vajadust regulaarselt toimuvate, eri osalisi ühendavate arutelude järele.

Selgitus/põhjendus

Üleilmsete trendide mõjul muutub töö keskkond ja sisu pidevalt. Et muutustega arvestada, on vaja kõigi osapoolte (õppeasutused, ettevõtted ja poliitikakujundajad) tihedat koostööd. Regulaarsed arutelud aitavad tagada vajalike muutuste kiire esilekutsumise, et saada vahetut infot oskuste kvaliteedi parandamiseks ja tööjõuvajaduse rahuldamiseks ning soovitusi täiendus- ja ümberõppe-süsteemi kohta eesmärgiga rahuldada prognoositav tööjõu- ja oskuste vajadus.

Elanike teadmised finantside juhtimisest on head, kuid probleem on teadmiste igapäevane rakendamine.

Selgitus/põhjendus

Eesti rahvastiku vananemise tõttu nihkub vastutus pensionipõlve rahalise kindlustamise eest inimestele endile. Pikaajalise planeerimise piiratus võib põhjustada vanaduspõlves majandusraskusi nii neile kui ka kogu ühiskonnale. Teise pensionisamba kasutamise kavandatavad muutused eeldavad inimestelt finantstarkust, et kasutada oma pensionivara jõukuse kasvatamiseks ja vanaduspõlve paremaks kindlustamiseks. 2019. aastal tehtud finantskirjaoskuse uuring¹⁸⁵ sedastab, et Eesti elanikel on suhteliselt palju infot ja rahaasjade mõistlikuks korraldamiseks ka piisavalt head põhiteadmised, kuid neid teadmisi oma perele majandusliku kindlustunde loomiseks enamasti ei rakendata.

¹⁸⁵ Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuring, Turu-uuringute AS (2019), https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/eesti_elanike_finantskirjaoskuse_aruanne_loplik_november_2019_.pdf.

Kasutatud allikad

Aim, M. Magistritöö. Tartu Ülikool 2018. Tehisintellekti kasutamispärad ja arenguperspektiivid eesti finantssektori näitel.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/61160/aim_mariel.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Ametite klassifikaator 2008.

http://metaweb.stat.ee/view_xml.htm?id=3005499&selectedRow=0&siteLanguage=ee.

Baltic Financial Advisors Association. <http://bfaa.ee/>.

Bakshi *et al.* Nesta. 2015. Creativity vs robots. The creative economy and the future of employment.

https://media.nesta.org.uk/documents/creativity_vs._robots_wv.pdf.

Davies, A., Fidler, D. and Gorbis, M. Institute for the Future for the University of Phoenix Research Institute. 2011. Future Work Skills 2020. http://www.iftf.org/uploads/media/SR-1382A_UPRI_future_work_skills_sm.pdf.

Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuring. Turu-uuringute AS (2019).

https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/eesti_elanike_finantskirjaoskuse_aruanne_loplik_november_2019_.pdf.

Eesti hariduse infosüsteem. <http://www.ehis.ee/>.

Euroopa Keskpanka veebileht. <https://sdw.ecb.europa.eu/>.

Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor veebileht. <https://www.eek.ee/>.

Eesti Kindlustusseltside Liidu veebileht. <https://www.lkf.ee/et>.

Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuuri veebileht.

<http://ekka.archimedes.ee/korgkoolile/oppekavagrupi-kvaliteedi-hindamine/hindamisotsused-ja-aruanded/>.

Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator 2008. <https://www.rik.ee/et/e-ariregister/emtak-tegevusalad>.

Eesti Pangaliidu veebileht. <https://www.pangaliit.ee>.

Eesti Pank. Avalik veebiseminar koroonaviirusest tingitud kriisi mõjust Eesti finantssektorile.

<https://muuseum.eestipank.ee/et/uudised/avalik-veebiseminar-koroonaviirusest-tingitud-kriisi-mojudest-eesti-finantssektorile>.

Eesti Pank. Finantssektori Struktuuri Ülevaade 2019.

<https://www.eestipank.ee/finantsstabiilsus/ulevaade-finantssektori-struktuurist>.

Eesti Pank. Finantsstabiilsuse Ülevaade 1/2020.

<https://www.eestipank.ee/publikatsioon/finantsstabiilsuse-ulevaade/2020/finantsstabiilsuse-ulevaade-12020>.

Eesti Pank. Tööturu ülevaade. <https://www.eestipank.ee/publikatsioonid/tooturu-ulevaade>.

Eesti Töötukassa veebileht. <https://www.tootukassa.ee>.

Estonian Business Schooli veebileht. <https://www.ebs.ee/>.

Estonian Financial Advisors Associationi veebileht. <https://efaa.ee/>.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Digiteerimine ja uuenduslikud majandusmudelid Euroopa finantssektoris, mõju tööhõivele ja klientidele“. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IE5526&from=EN>.

Euroopa Pangandusjärelevalve veebileht. https://eba.europa.eu/languages/home_et.

Eurostat. Gross value added and income by A*10 industry breakdowns.

<https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

European Commission. 2016. The impact of ICT on job quality: evidence from 12 job profiles.

http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?action=display&doc_id=16160.

Finantsinspektsioon. Finantsteenuste turu ülevaade. <https://www.fi.ee/et/teema/finantsteenuste-turu-ulevaated>.

Finantsinspektsioon. Investeerimisturu ülevaated.

<https://www.fi.ee/et/investeerimine/investeerimisturu-ulevaated-ja-statistika>.

Finantsinspektsioon. Kahjukindlustuse sektori IV kvartali 2019 ülevaade.

<https://www.fi.ee/et/publikatsioonid/kahjukindlustuse-sektori-iv-kvartali-2019-ulevaade>.

Finantsinspektsioon. Kindlustusturu ülevaated. <https://www.fi.ee/et/kindlustus/kindlustusturu-ulevaated-ja-statistika>.

Finantsinspektsioon. Krediidiandjate ja kredidivahendajate sektori kvartali ülevaated.

<https://www.fi.ee/et/teema/krediidiandjate-ja-kredidivahendajate-sektori-kvartali-ulevaated>.

Finantsinspektsioon. Makseasutuste sektori kvartali ülevaated.

<https://www.fi.ee/et/teema/makseasutuste-sektori-kvartali-ulevaated>.

Finantsinspektsioon. Pangandussektori kvartali ülevaade.

<https://www.fi.ee/et/teema/pangandussektori-kvartali-ulevaated>.

Fintech report Estonia 2019. https://www.ttu.ee/public/m/majandusanaluusi-ja-rahanduse-instituut/FinTech_Report_Estonia_2019_final.pdf.

Kantšukov, M., Türk, K., Kivipõld, K. Tartu Ülikooli majandusteaduskond (2015). Eesti finantssektori inimvara seisund, tulevikuvajadused ja arendamine. <http://www.financeestonia.eu/wp-content/uploads/2015/02/FinanceEstonia-TartuUlikool.Uuring.Inimvara.pdf>.

Kutsekoda. 2018. Tööturu koolitusvajaduse seire- ja prognoosimetoodika.

<https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2019/02/OSKA-metoodika-2.1-1.pdf>.

Kutsekoda. 2014. Üldised kompetentsid – kvalifikatsiooniga seonduvad terminid.

<http://www.kutsekoda.ee/fwkw/contenthelper/10448381/10506333>.

Leppik, M. (2019). Kutse- ja kõrgharidusõpingud lõpetanute edukus tööturul 2017. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Tööjõuvajaduse ja -pakkumise prognoos aastani 2026.

<https://www.mkm.ee/et/tegevused-eesmargid/majandusareng-ja-ettevotlus/majandusanaluus>.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Tööjõuvajaduse ja -pakkumise prognoos aastani 2026. https://www.mkm.ee/sites/default/files/toojouproгноos_2026_lyhikirjeldus.pdf.

McKinsey & Company. McKinsey Special Collections. Trends and Global Forces. https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/Strategy%20and%20Corporate%20Finance/Our%20Insights/Strategy%20and%20corporate%20finance%20special%20collection/Final%20PDFs/McKinsey-Special-Collections_Trends-and-global-forces.ashx.

McKinsey & Company. 2017. Digitally-enabled automation and artificial intelligence: Shaping the future of work in Europe's digital front-runners. <https://www.mckinsey.com/global-themes/europe/shaping-the-future-of-work-in-europes-nine-digital-front-runner-countries>.

Melesk, K., Mägi, E., Koppel, K., Michelson, A. 2019. Küberturbe valdkonna tööjõuvajaduse ja hariduse uuring. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2018/04/K%C3%BCberturbe-uuring_aruanne-23_04_2019.pdf.

Mets, U., Leoma, R. SA Kutsekoda. 2016. Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: info- ja kommunikatsioonitehnoloogia. <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2018/11/IKT-terviktekst.pdf>.

OECD. (2019). OECD Employment Outlook 2019: The Future of Work, OECD Publishing, Paris. https://read.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2019_9ee00155-en#page50.

Oikarinen, M. Postimees 01.11.2018. Uued ja paremad teenused – tehisintellekt muudab finantsmaailma, vt <https://majandus24.postimees.ee/6438821/uued-ja-paremad-teenused-tehisintellekt-muudab-finantsmaailma>.

OSKA tööjõu- ja oskuste vajaduse valdkonna uuringute metoodika (2018). <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2019/02/OSKA-metoodika-2.1-1.pdf>.

Pärna, O. Kutsekoda. 2016. Töö ja oskused 2025. Ülevaade olulisematest trendidest ja nende mõjust Eesti tööturule kümne aasta vaates. <http://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2016/04/Tulevikutrendid-1.pdf>.

Pöld, S. Ärileht 19.01.2018. Plokiahela tehnoloogia. <https://arileht.delfi.ee/news/kruptoraha/plokiahela-tehnoloogia?id=85018221>.

Rahandusministeerium. 2017. Rahandusministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2018–2021. www.rahandusministeerium.ee/et/system/files_force/document_files/rm_valitsemisala_arengukava_2018-2021_kinnitatud.pdf.

Rajaleidja veebileht. <http://ametid.rajaleidja.ee>.

Raudvere, K. SA Eesti Teadusagentuur 2016. Ülevaade OECD teaduse, tehnoloogia- ja tööstusteemalistest aruannetest 2014–2015. <http://www.etag.ee/wp-content/uploads/2014/02/%C3%9Clevaade-OECD-teaduse-tehnoloogia-ja-t%C3%B6stusteemalistest-raportitest-2014-2015.pdf>.

Recap of 2019 in the Estonian startup sector. <https://startupestonia.ee/blog/recap-of-2019-in-the-estonian-startup-sector>.

Riigikantselei. 2011. Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“. https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/konkurentsivoime_kava_eesti_2020_2011.pdf.

Riigi Teataja. Finantsinspektsiooni seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/12898417?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Finantskriisi ennetamise ja lahendamise seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032015003?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Hoiu-laenuühistu seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13331199?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Isikuandmete kaitse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/104012019011>.

Riigi Teataja. Investeerimisfondide seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122016003?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Kindlustustegevuse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122016026?leiaKehtiv#para99>.

Riigi Teataja. Kogumispensionide seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/103012019005?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Krediidiandjate ja -vahendajate seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032015004?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Krediidiasutuste seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/102112011008?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Kõrgharidusseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032019012>.

Riigi Teataja. Liikluskindlustuse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/111042014001?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Maksualase teabevahetuse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122014015?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Makseasutuste ja e-raha asutuste seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13256098?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Pandikirjaseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/128022019001?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122019020?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Tagatisfondi seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/106052020037?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Võlaõigusseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/107072015013?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Väärtpaberituru seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13148804?leiaKehtiv>.

Riigi Teataja. Väärtpaberite registri pidamise seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/12760427?leiaKehtiv>.

Rogers, E. M. 2003. Diffusion of Innovations (5th ed.). New York: Free Press.

Skills Panorama. <https://skillspanorama.cedefop.europa.eu/en/sectors/finance-insurance>.

Statistikaameti andmebaas. <http://pub.stat.ee>.

Tallinna Majanduskooli veebileht. <https://tmk.edu.ee/>.

Tallinna Ülikooli veebileht. <http://www.tlu.ee/et/>.

Tartu Ülikooli veebileht. <https://www.ut.ee/et>.

World Economic Forum. 2018. Centre for the New Economy and Society. The Future of Jobs. http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf.

World Economic Forum. 2018. Creative Disruption: The impact of emerging technologies on the creative economy. http://www3.weforum.org/docs/39655_CREATIVE-DISRUPTION.pdf.

2020 Global bank regulatory Outlook. Four major themes dominating the regulatory landscape in 2020. <https://eyfinancialservicesthoughtgallery.ie/wp-content/uploads/2020/01/Global-Bank-Regulatory-Outlook-2020-1.pdf>.

Lisad

Lisa 1. OSKA põhiterminid

OSKA süsteemis kasutatavate terminite allikad:

- 1) kehtivad õigusaktid (nt kutseseadus);
- 2) rahvusvahelised kokkulepped (nt klassifikaatorid);
- 3) oskuste rakkerühma eestvedamisel ekspertide (sh Emakeele Seltsi keeleteoimkonna) ühistööna sõnastatud kokkulepped;
- 4) OSKA nõunike kogus sõnastatud kokkulepped.

AK (ingl ISCO) on ametite klassifikaator, siinses aruandes viidatakse selle lühendiga klassifikaatori 2008. aasta versioonile 1.5b.

Amet, ametikoht (ingl *occupation/job*) on tööülesannete kogum, mida isik täidab oma töökohal ja mille eest ta saab tasu. Ametinimetused ja kutsenimetused võivad kokku langeda.

Ametiala (ingl *occupation*) on sarnaste ametite kogum.

Ametirühm (ingl *group of occupations*) on sarnaste ametialade kogum ametite klassifikaatoris (AK).

EHIS on Eesti hariduse infosüsteem.

EKR on Eesti kvalifikatsiooniraamistik, mille lühikirjeldus on Kutsekoja veebilehel.

EMTAK (ingl NACE) on Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator, selles aruandes kasutatakse klassifikaatori 2008. aasta versiooni.

Eriala (ingl *speciality*) on teaduse, tehnika, kunsti vms kitsam, suhteliselt kindlamini piiritletud ala; spetsiaalala. Eriala seostub eelkõige õppimise ja õppekavaga, vahel spetsialiseerumisalaga õppekavas. Eriala nimetusena kasutatakse tegevusala nimetust (mitte tegijanime nagu kutse puhul).

Kompetentsus (ingl *competence*) on edukaks kutsetegevuseks vajalike kompetentside kogum (asjatundlikkus).

Kompetentsistandard (ingl *competency standard*) on kutsestandard, mis sisaldab ühte kompetentsi.

Koordinatsioonikogu (ingl *future skills council*) põhiülesanne on juhtida tööturu koolitustellimuse formeerimise protsessi ja leida tasakaal kutsetegevuse valdkondade vajaduste vahel. Koordinatsioonikogu asutab vastutav minister seaduse alusel.¹⁸⁶

Kutsestandard (ingl *occupational standard*) on dokument, milles kirjeldatakse kutsetegevust ja kutsealaseid kompetentsusnõudeid.

Kutseala (ingl *profession*) on samalaadset kompetentsust eeldav tegevusvaldkond, sarnastel tegevustel põhinev, eri tasemel kompetentse eeldavate kutsete kogum. (Näide 1. Kutseala – kokandus; kutsed – abikokk, kokk, meisterkokk. Näide 2. Kutseala – müürsepatöö; kutsed – müürsepp, tase 3, müürsepp, tase 4.) Kutseala kujuneb lähedaste ametite analüüsimise tulemusena.

¹⁸⁶ Koordinatsioonikogusse kuuluvad HTM-i, MKM-i, Sotsiaalministeeriumi, RM-i, Eesti Tööandjate Keskliidu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsiooni TALO, Eesti Ametühingute Keskliidu, Eesti Töötukassa, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ja Sihtasutuse Innove esindajad. Ministri korralduse alusel on koordinatsioonikogu esimees HTM-i asekancler. Eristumise eesmärgil võib koordinatsioonikogu edaspidi kasutusele võtta kaubamärgi, nt *tulevikuoskuste nõukogu*.

Kutsespetsiifilised kompetentsid (ingl *specific hard skills*) on tööosade ja -ülesannetega otseselt seotud kompetentsid. Need kompetentsid on vähese ülekantavusega.

Kvalifikatsioon (ingl *qualification*) on hindamise ametliku tulemusena tunnustatud kompetentsus. Kvalifikatsioonid jagunevad hariduslikeks (ingl *educational qualifications*) ja kutsekvalifikatsioonideks (ingl *occupational qualifications*).

Hariduskvalifikatsioon (ingl *educational qualification*) on õppeasutuse antud diplom, tunnistus või kraad, millega tõendatakse (või mis kinnitab) õppekavaga kehtestatud õpiväljundite saavutamist. Hariduskvalifikatsioonid jagunevad üldharidus-, kutseharidus- ja kõrghariduskvalifikatsioonideks.

Kutsekvalifikatsioon (ingl *occupational qualification*) on kvalifikatsioon, mis saadakse kutseeksami sooritamisel ja mille tase on määratud asjakohases kutsestandardis.

Kompetents (ingl *competency*) on tegevuses väljenduv teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis on teatava tööosa täitmise eeldus. Kompetentsid jagunevad üldisteks ja kutsespetsiifilisteks.

Üldised kompetentsid (ingl *general competencies*) sisaldavad suures ulatuses kõikidele kvalifikatsioonidele ülekantavaid käitumuslikke kompetentse, mis on seotud hoiakutega ja inimese võimega oma oskusi rakendada (nt suhtlemine, kohanemine ja toimetulek). Samuti kuuluvad üldiste kompetentside hulka keskmise ja suure ülekantavusega teadmistel ja oskustel põhinevad kompetentsid (nt IKT-, õigus-, majandus- ja keskkonnateadlikkus).

Kutsespetsiifilised kompetentsid (ingl *specific hard skills*) on tööosade ja -ülesannetega otseselt seotud kompetentsid. Need kompetentsid on vähese ülekantavusega.

OSKA (ingl *system for monitoring and anticipating labour market training needs*) on tööjõu- ja oskuste vajaduse seire- ja prognoosisüsteem.

OSKA tuumikinfo (ingl *OSKA core information*) on registrite, uuringute ja muude infoallikate andmete ning eksperdihinnangute alusel koostatud 1) üldraport – ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tulevikusuundumustest, tööjõuvajadusest ja sellest tulenevast koolitusvajadusest; 2) valdkonna uuringuaruanne – ülevaade valdkonna tööturu olukorrast ja trendidest, koolituspakkumisest ning tööjõu- ja oskuste vajadusest lähema kümne aasta vaates.

OSKA valdkond (ingl *sector for labour market training needs monitoring and forecasting*) on sarnaste majandustegevus- või kutsealade kogum, mille ulatuses koostatakse valdkonna tööturu koolitusvajadus ja tegutseb eksperdikogu.

Oskuste vajadus (ingl *skills anticipation*) on teave valdkonnas edukaks hakkamasaamiseks vajalikest olulistest kompetentsidest ning nende puudujääkidest töötajatel, kahaneva ja kasvava vajadusega kompetentsidest, tulevikuoskustest ning kompetentsiprofiilide kirjeldamise vajadusest (sh kutsestandardite olemasolust).

OSKA väljundinfo (ingl *OSKA outcomes*) moodustavad nii OSKA tuumikinfo kui ka selle alusel sihtrühmadele koostatud erineva andmestruktuuri, vormi, stiili ja sõnastusega infopakettid.

Tööjõuvajaduse prognoos (ingl *labour demand forecast*) on võimalikke tööturu arengusuundi arvestav ja töötajate vajadust kirjeldav arvuline hinnang selle kohta, kui palju võiks olla vaja lisatöötajaid OSKA valdkondades, ametirühmades ning haridustasemetel.

Tööjõuvajaduse seire (ingl *monitoring of labour demand*) on majanduses rakendatud tööjõu ning OSKA valdkondade tööjõuvajaduse kohta andmete kogumine, analüüsimine ja avaldamine nii tervikuna kui ka ametirühmade, valdkondade ja haridustasemete kaupa, kasutades nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid meetodeid.

Tööturu koolitusvajadus (ingl *labour market training needs and the number of commissioned study places*) on tööjõuvajaduse prognoosist ja oskuste vajadusest lähtuv OSKA valdkondade põhine ettepanekute ja soovitude

kogum koolituskohtade planeerimiseks ja õppesisu arendamiseks haridusliikide ja -tasemete ning õppevaldkondade kohta.

Varjatud takistus tööjõu järelkasvu tagamisel (ingl *market failure in the context of OSKA*) on olukord, kus hoolimata koolituskohtade olemasolust ja koolitustegevuse näilisest vastavusest koolitusvajadusele on valdkonnas tööjõu- ja/või vajalike kompetentside puudus.

Valdkonna eksperdikogu (VEK, ingl *sectoral skills council*) on ekspertidest moodustatud komisjon, mille ülesanne on selgitada välja OSKA valdkonnas tööturu koolitusvajadus ja seirata selle täitmist. VEK võib oma töö paremaks korraldamiseks (nt alavaldkonna koolitusvajaduse tuvastamiseks) luua töörühmi, kaasates neisse ka VEK-i väliseid liikmeid.

Valdkonna põhikutseala (ingl *main professions of a sector*) on kutseala, millel töötamise eeldus on valdkonna toimimiseks olulise tähtsusega valdkonnaspetsiifilised kompetentsid.

Õppekavagrupp on kõrgharidusstandardis kehtestatud liigitus, mis hõlmab õppesuundi või õppekavade rühmi ning mille alusel saab õppeasutus taotleda ja Vabariigi Valitsus anda õppeasutusele õiguse anda kõrgharidustaseme õpet ning väljastada selle ala akadeemilisi kraade ja diplomeid.

Õppekavarühm on õppekavagrupi analoog kutsehariduses.

Õppekavade rühm (ÖKR) (ingl *ISCED detailed field*) on ISCED-i õppekavade liigituse kõige peenem tase.

Lisa 2. Uuringus osalenud ja intervjueeritud eksperdid

Tööandjate ja kutseliitude esindajad

1. Andres Piirsalu, Eesti Kindlustusseltside Liit
2. Anu Mürsepp, „FinanceEstonia“
3. Heidi Reitel, TransferWise
4. Jana Kask, Eesti Pank
5. Jana Smidt, TransferWise
6. Janika Valliste, COOP Pank
7. Kaido Tropp, Eesti Kindlustusmaaklerite Liit
8. Karita Sall, Veriff
9. Kristina Lilleõis, Veriff
10. Külli Toots, If P&C Insurance
11. Liina Kesküla, IF Kindlustus
12. Liisa Põldma, LHV Pank
13. Margit Pugal, SEB Pank
14. Mari Pervik, Luminor Bank
15. Mart Jesse, Eesti Liikluskindlustuse Fond
16. Merike Kim, Luminor Bank
17. Mihkel Stamm, Estateguru
18. Reet Raidur, Eesti Finantsnõustajate Liit
19. Taavi Tamkivi, Salv
20. Triin Jänes, Seesam
21. Tiina Sooba, Eesti Finantsnõustajate Liit
22. Tõnu Sepp, SEB Pank
23. Ülle Mathiesen, Baltimaade Finantsnõustajate Liit
24. Ülle Matt, Swedbank

Ministeeriumite esindajad

25. Janika Aben, Rahandusministeerium
26. Lilja Normak, Finantsinspeksioon
27. Margus Haidak, Haridus- ja Teadusministeerium
28. Siiri Tõniste, Rahandusministeerium

Õppeasutuste esindajad

29. Kadri Männasoo, Tallinna Tehnikaülikool
30. Kaidi Kallaste, Tallinna Tehnikaülikool
31. Tarmo Kadak, Tallinna Tehnikaülikool
32. Paavo Siimann, Tallinna Tehnikaülikool
33. Karin Liikane, Tartu Ülikool
34. Maire Nurmet, Tartu Ülikool
35. Meelis Käärrik, Tartu Ülikool
36. Silver Pramann, Tallinna Majanduskool

Lisa 3. Eksperdiintervjuu kava

Intervjueeritavad: valdkonna ettevõtteid esindavad eksperdid.

Intervjuu kestus 1,0–1,5 t.

Intervjuu eesmärk:

- kirjeldada valdkonna arengutrende;
- kinnitada valdkonna põhikutsealade jaotus;
- välja selgitada vajalik haridustase põhikutsealati;
- kirjeldada võimalikud õpiteed;
- välja selgitada tööjõu- ja oskuste vajadus põhikutsealade kaupa.

Avaküsimused (sissejuhatus valdkonda, mille teemadel hakkame rääkima)

- Kirjeldage finantsvaldkonna lähiaastate arengusuundi, mis võiksid mõjutada töötajate arvu ja oskuste vajadusi.
- Millised on teie arvates peamised üleilmsed trendid, mis finantsvaldkonna tulevikku mõjutama hakkavad?
- Kui tõenäoliselt peate valdkonna maailmatrendide ilmnemist Eestis? Kas on mõni neist trendidest, mis võiks enim hakata mõjutama valdkonna arengut Eestis? Millised on kõige mõjukamad suundumused? Millist mõju võiksid nad avaldada ettevõtete igapäevatööle (teie ettevõtte näitel)?
- Kui tõenäoliselt te neid muutusi peate? Millise ajaperspektiiviga need muutused võiksid ilmneda?

Põhiküsimused

Põhikutsealad (ametirühmad)

- Millised (põhi)kutsealad on teie ettevõtetes esindatud? Milliste tööülesannetega nende esindajad igapäevaselt tegelevad? (Kas toodud loetelu on asjakohane? Kas need on ka teie hinnangul põhikutsealad? Kas mõni oluline kutseala on puudu või mõni neist ülearune? Kas need kutsealade nimetused on asjakohased ja vastavad reaalsele elule?)
- Millised kutsealad on teie hinnangul lähiajal kasvutrendis? Mille tõttu?
- Millised on teie valdkonna n-õ tulevikuametid? (Olulisuse kasv, võimaldavad suuremat lisandväärtust luua vms)
- Milliste kutsealade järele vajadus väheneb? Mille tõttu?
- Kas kasvavatel kutsealadel on töötajaid piisavalt leida? Kuidas tööjõudu värvatakse?

Oskuste vajadus

- Millised on valdkonna põhikutsealadel edukaks hakkamasaamiseks olulised oskused? Mille tõttu te just need esile tõite? Kui võimalik, siis eristage üld- ja erialaseid oskusi. Kust need oskused peaksid tulema, kas taseme- või täiendusõppest?
- Milliste oskuste puhul on eeldada muutusi? Milliste järele vajadus kasvab? Milliste järele kahaneb?

- Milliseid oskusi praegustel töötajatel napib (kui võimalik, siis eristada värsked koolilõpetajad)? Kus ja kuidas neid oskusi saab omandada (tasemeõppes/täiendusõppes, ettevõttes kohapeal)?

Haridustasemed ja õppekavad

- Põhikutsealade järgi, millistel õppekavadel ja õppetasetel omandatakse peamised kompetentsid/oskused valdkonna põhikutsealadel?
- Milliste koolide / valdkonna erialade (õppekavade) lõpetajaid näete eelistatuna? Millise haridusliku taustaga tööjõudu värbamisel eelistate? Miks?
- Millise haridusliku taustaga inimesi teie konkurssidel kandideerib?
- Mis eriala lõpetajad (peale teie esimese eelistuse) veel sobivad siia tööle?
- Millise haridusega inimesi võiks rohkem olla?
- Millised valdkonna õppekavad (koolid) ei taga piisavat ettevalmistust (töötajate arv, oskused)?
- Võimaluse korral tooge palun esile ebakõlad praeguse ja soovitava olukorra vahel (nt õpetatakse liiga kõrgel või madalal haridustasemel).

Millised on teie viimase aja kogemused värske koolilõpetajatega?

- Millised oskused ja teadmised nendel inimestel olema peaksid?
- Millised oskused on teie arvates koolilõpetajatel heal tasemel ja millised võiksid olla paremad?
- Kas sobiva haridusega inimesi on põhikutsealadele lihtne või raske leida (täpsustada põhikutsealati)?

Täiendus- ja ümberõpe

- Mil määral võiks ümberõpe olla lahendus uute, vajalike oskustega inimeste värbamisel?
- Millisena näete soovivat täiendusõpet põhikutsealadel (millised võimalused on vajalikud)?
- Kas on täienduskoolitust (juurde õppimine, värskendatakse oskusi), mida ei pakuta (ei pakuta piisava kvaliteediga), aga võiks Eestis pakkuda?
- Kas teie ettevõttel on olemas kogemus koostööst koolidega? Milline on see olnud?

Karjääriteed (põhikutsealade järgi)

- Milline praktiline töökogemus on vajalik selleks, et omandada põhikutsealadel edukaks töötamiseks vajalikud kompetentsid (lisaks tasemeõppes omandatud baasharidusele)?
- Millise taustaga inimesed veel sobivad siia tööle? Töökogemus, huvid, eeldused?
 - Millised on karjäärivõimalused põhikutsealadel?
 - Millelt saab sellele töökohale soovi korral liikuda?
 - Millele saab sellelt töökohalt soovi korral edasi liikuda?

Kutsetunnistused/sertifikaadid

- Millised need on ja miks nad on vajalikud? Kas ja miks tööandja tähtsustab / millise eelise annab?
- Kutseeksamid/sertifikaadid – valdkonnaspetsiifilised (mida see tähendab/annab / miks oluline)

Milliseid muudatusi on vaja teha haridussüsteemis, et lõpetajate oskused vastaksid paremini tööandjate vajadustele?

Lisateemad (vajadusel). Kas soovite mingit teemat täiendada (nt mida seni ei ole käsitletud, kuid mis on oluline)?